cronica

REVISTĂ DE CULTURĂ

Preţul : 15 lei

8

Anul XXVII
15—30.IV.1992

renaştere românească, integrare europeană

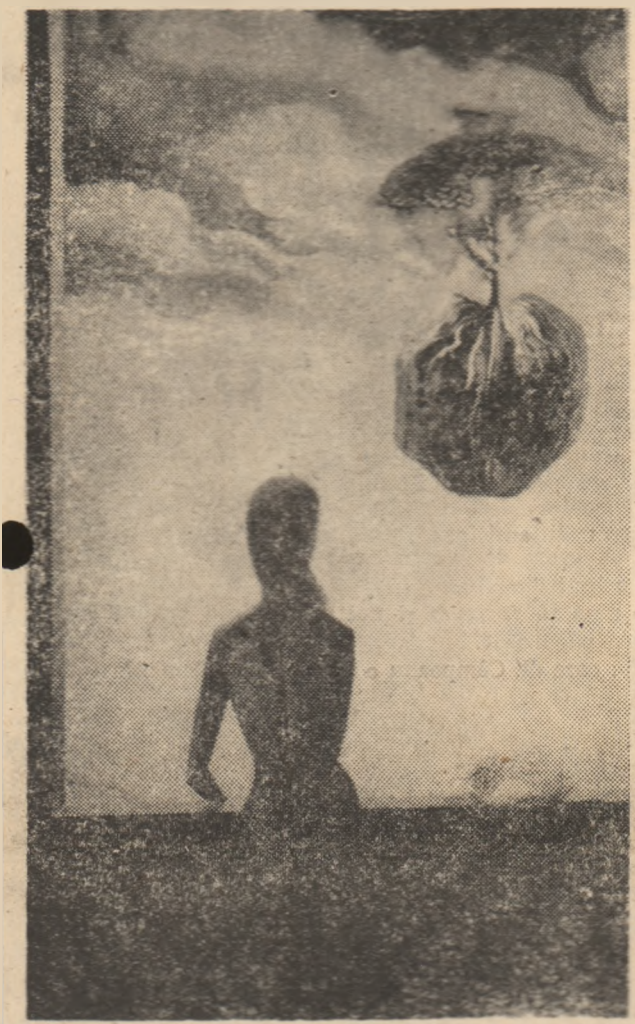

Exerciţii est-etice între ironia soartei şi soarta ironiei

Există o dezarmare a omului în faţa fanatismelor şi a dictaturii

Ziua Învierii lui Cristos, ziua speranţei pentru om

DRAGOŞ PĂTRAŞCU — *Timp regăsit*

Cunoscutul grafician a plecat în Austria pentru o „personală" în care expune lucrări recente, distincte în creaţia sa. Împrejurările n-au permis contactul marelui public din Iaşi cu timpul regăsit de Dragoş Pătraşcu. Ca unii care am crezut întotdeauna în talentul său, regretăm această absenţă în sălile de expoziţie ieşene dar, în acelaşi timp, ne bucură audienţa sa în faţa unui public select, care ştie să aprecieze valoarea actului artistic. Oferim în acest număr al revistei noastre imagini ale unor lucrări ce vor rămîne, probabil, în colecţiile publice şi particulare austriece.

Realităţi româneşti din teritoriile ocupate

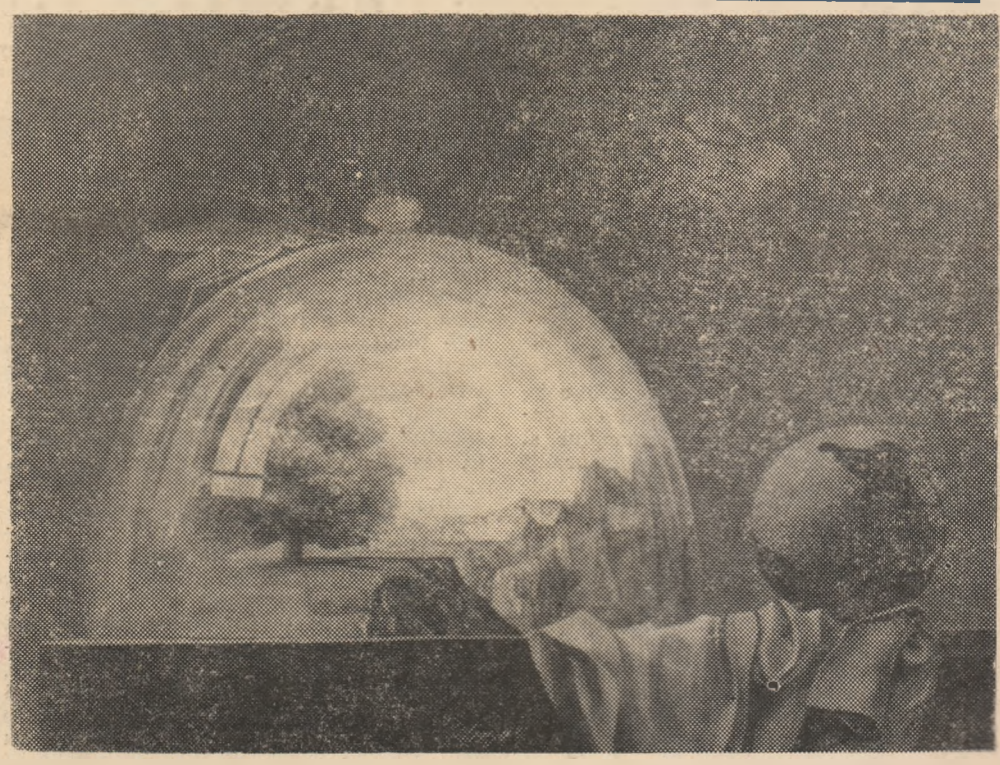

Febra politicianismului

Recenta Convenție Națională a FSN-ului a constițit ceea ce era evident de multă vreme: eterogenitatea unei formațiuni politice aflată încă în căutarea identității ideologice. Febra cu care s-a constituit la orașe și sate, în fabrici și pe ogoare, în vîrtejul revoluționar, nu putea ascunde lipsa de unitate a unui partid ce grupa de la înalți activiști ai P.C.R. pînă la oameni bine intenționați și dornici de schimbări în viața politică a României. Ceea ce mulți refuzau să înțeleagă a devenit de nefăgăduit; după ce moțiunea fostului premier a ieșit cîștigătoare au urmat o avalanșă de demisii, migrarea spre alte formațiuni politice (PRM, PSM), crearea unui nou grup parlamentar numit FSN — 22 decembrie. Pentru observatorii atenți ai scenei politice românești nu a fost o surpriză demisia d-lor Vacaru, Dumitrașcu, Ninosu, ei avînd de mult opinii incompatibile cu social-democrația atît de des invocată în campania electorală din mai '90. Opțiunea senatorilor și deputaților regrupați în noua formațiune politică nu este de natură ideologică, ci trădează atașamentul nețărmurit față de președintele rămas fără partid, și care nici nu poate adera la o platformă care-și propune structurarea societății românești fără comuniști...

Unii senatori și deputați aflați în căutarea unei alte identități nu au pregetat să afirme că sciziunea FSN-ului ar fi fost abil orchestrată atît din interior cît și din exterior. Trebuie să dai dovadă de un nemăsurat orgoliu pentru a spera că masoneriei mondiale nu i a mai rămas nimic de făcut decît să destrame Frontul. Cît despre orchestrarea din interior, oare a cui operă să fie? Să se fi uitat cîte evenimente încă neclarificate au marcat ultimii doi ani, cîtă nehotărîre au arătat guvernanții în abordarea marilor probleme care priveau societatea românească? Cine mai poate avea încredere în parlamentarii care au susținut cu orice preț legitimitatea guvernului Roman, pentru ca imediat după a patra venire a minerilor să ceară comisii de anchetă asupra gestionării fondurilor, iar „rezultatele" să fie prezentate în chiar săptămîna în care urma să aibă loc Convenția? Sînt suficiente semne pentru a dovedi amatorismul politic care caracterizează numeroși parlamentari și nu ne referim numai la cei deveniți celebri (doar așa!) prin migrarea la formațiuni extremiste (PRM și PSM). Să nu uităm că seria migrărilor a fost deschisă de un deputat FSN care a trecut la liberali; nu alegerea este definitorie, ci lipsa de respect pentru electorat este cea care rămîne.

Oare în drumurile către casă, în reculegerea necesară după patru zile de muncă, cîți parlamentari se gîndesc cu seriozitate la precaritatea vieții noastre politice, la ceea ce înțelege cetățeanul care nu are răgazul și posibilitatea de a lectura cîteva publicații care l-ar putea lămuri și rămîne doar cu ceea ce-i oferă televiziunea? Departe de noi gîndul că doar o anumită parte a parlamentului ar fi vinovată de degradarea imaginii României; cu nimic mai prejos se situează liderii a zeci de partide care nu și vor face nicicînd prezența decît pe listele tribunalelor ce le-au aprobat înființarea. Oricîte energii politice ar avea înmagazinate poporul român este greu de crezut că sînt peste 200 de ideologii politice, de mari tendințe care să catalizeze societatea românească. Cine poate să creadă sincer că un partid național cu sediul într-un oraș de provincie (fie el și Iașul!) poate reprezenta cu adevărat garanția propășirii noastre? Din nefericire șirul exemplelor ar acoperi multe pagini, evidențiind o acută febră a politicianismului care nu face decît să transforme politica într un spectacol derizoriu.

Pluralismul politic impune cu acuitate decizie morală și responsabilitate politică, atitudini fără echivoc. Cînd partide și oameni politici nu ajung să formuleze cu adevărat un discurs politic, ci deviază spre demagogie, este momentul să fim neliniștiți; scena politică nu trebuie să devină cîmpul închis al unei lupte în care fiecare caută să arate că este cel mai bun în organizarea spectacolului...

Bogdan Mihai MANDACHE

Brize

Despre egoism

I

Între pudibonderiile totalitarismului, una pare să fi avut un statut preponderent. Prin încărcătura ei evasimistică, decurgînd din conceperea, în retortă, într-o retortă miciurinistă se înțelege, a omului nou. Egoismul, pentru că despre acesta este vorba, trebuia blamat în numele unui altruism fără de care omul nou nu ar fi devenit cu adevărat nou, făuritor al unei lumi... etc. Și pentru că, o dată mai mult, egoismul era socotit ca fiind produsul societății burgheze creație a acesteia, antinomicul său, altruismul, urma să tuteleze noua mistică, să-i asigure, dintru început, marca unei conduite pe care doar primii creștini o mai practicaseră și căreia noii apostoli de partid îi rezervau o prioritate absolută. Autoiluzionarea, falsa autoiluzionare, a corifeilor ideologici conta, cu perfidie, pe masa de manevră, veșnica masă de manevră, marcată de ignoranță și de credulitate. Dacă nu cumva de șiretenia supraviețuirii.

Artistul, la rîndul său, creatorul de frumos care va să zică, urma să îmbrace și el haina altruismului, ca tot semenul din fabrici și de pe ogoare, să renunțe la claustrarea orgolioasă, burgheză, nu? și să poarte și el tunica majoritară, să devină om al cetății, artist cetățean, dacă se poate. Și mistica aceasta a prins întrucîtva, pentru că propaganda a găsit, fără prea mare efort, disponibilii care s-o pună în practică. Chiar dacă manevra a costat ceva bănet, ea a meritat... jumătatea de secol de îndoctrinare. Ivirea cîte unui calcan gigant pe o clădire mamut găsea imediat și artistul care s-o întîmpine cu imageria grandilocventă a însemnelor unei orînduiri pe cît de represivă în persuasiune, pe atît de falsă în expresie. De-alungul și de-a latul țării, într-o desfășurare funambulescă, frescele și statuile de inspirație muhiniană au cotropit orașele și întretăierile de drumuri, încercînd să surclaseze, prin gigantism, emfază și triumfalism, geniala modestie a frescelor medievalismului autohton. O Uniune de breaslă de inspirație sovietică și făcînd jocul propagandei, a dispus de fonduri uriașe, din care s-au infruptat, cu rîndășească poftă, artizanii industrioși, mai toți uitați astăzi. Sau păstrați într-o memorie cu pagini dezonorante.

Pelerinajele noastre, însă, sau ale străinilor, n-au căutat și nu caută aceste produkte ale altruiștilor — artiști — cetățeni cu care ne-a blagoslovit răsăritul, ci, negreșit cumințenia pereților pictați de meșterii închiși în chiliile lor zăvorîte, alveole ale meșteșugului „egoist", benefic operei de durată. Singurul capabil să ne conducă spre enigmele creației.

Val GHEORGHIU

Însemnări ieșene

Și Albania ne-a dat o lecție

E greu, foarte greu — aproape incredibil de greu — să redevenim europeni. Fiindcă problema aceasta ține nu doar de poziția noastră geografică, ci trebuie să mai însemne și altceva: o stare de spirit. A fi european presupune a avea mentalitate de european, iar pentru țările din Est, chestiunea care se pune este aceea a redobîndirii unei asemenea mentalități.

Din păcate, ne aflăm pe ultimul loc în cursa pentru recîștigarea spiritului european. Mai întîi am văzut cum ne-au luat-o înainte Polonia, Ceho-Slovacia și Ungaria. Asta încă de la începutul lui 1990. Iar dacă pentru moment nu ne-a venit să credem așa ceva, a trebuit apoi să ne împăcăm și cu această situație. Încă mai aveam cu cine să ne comparăm într-un fel sau altul; Bulgaria și Albania. A venit însă 1991 și Bulgaria a făcut un categoric salt înainte. Iar, recent, ceva radical s-a produs și-n Albania: victoria decisivă în alegeri a opoziției democratice. De la precedentele alegeri, cîștigate de foștii comuniști travestiți în socialiști, a trecut doar un an și Albania a reușit să facă dovada unei mentalități noi. La ora actuală, în toate fostele țări comuniste din Europa de Est puterea este asigurată de opoziția democratică.

Să vedem însă cum stau lucrurile la noi, după doi ani și jumătate de guvernare neocomunistă. S-a petrecut oare ceva decisiv în mentalitatea noastră? Ne aflăm oare pe punctul de a face și noi ceva radical, pe măsura celor ce s-au întîmplat în Albania?

Nu prea avem șanse pentru așa ceva, din păcate. Și asta nu numai din cauza unui Front totalitar, care a bruiat mereu opoziția, dar și a opoziției însăși — mereu în stare de fărîmițare, de ambiguitate și lipsă de coerență. Deși au mai rămas doar două luni pînă la alegerile generale și prezidențiale, nimic nu arată că opoziția ar fi pregătită pentru acest eveniment. Ar fi trebuit, în mod necesar, ca în momentul de față să se afle în faza unei unități certe și la nivel de ansamblu să dispună de un program clar cu care să se adreseze electoratului. Or, după cum se poate constata, lucrurile stau exact invers. În urma succesului parțial din alegerile locale, în loc ca spiritul de unitate și de colaborare să crească, spre a fi pusă în valoare tot mai bine experiența cîștigată, în cadrul opoziției a intervenit o anume stare de ambiguitate, stare cultivată îndeosebi de PNL. Iar recent, din partea acestui partid a venit o adevărată lovitură de grație: ruptura de opoziție. Pur și simplu să nu mai înțeleagă omul nimic. Căci, la urma urmei, ce să mai creadă electoratul față de acest climat politic atît de contradictoriu și de confuz? Pe de o parte, s-a spart F.S.N.-ul, uriașul cu picioare de lut, dînd impresia unei clasificări esențiale, în care, chipurile, s-ar alege binele de rău — însă care e răul și care e binele?! Cu ce ar putea fi mai bună aripa Solcanu decît aripa Roman? Nu au făcut împreună, timp de doi ani și jumătate, politica nefastă ce a împins țara în starea catastrofală în care ne aflăm? E clar că de la un asemenea partid nu ne mai putem aștepta la nimic bun. E nevoie urgentă de o alternativă, de un program nou venit din partea opoziției democratice.

Pentru electorat, opoziția ar trebui să reprezinte acum singura șansă a scoaterii țării din impas. Face ea însă dovada că înseamnă cu adevărat o șansă? Altfel spus: face ea tot ce este necesar pentru a fi credibilă în ochii electoratului? Oferă ea imaginea unei coaliții unitare — cu un program unitar?

Dimpotrivă, actuala stare politică din țara noastră lasă impresia neplăcută a unei lupte oarbe pentru putere. S-a văzut și încă se vede în Front, iar acum o vedem și în rîndurile opoziției.

Nu vreau să anticipez rezultatele viitoarelor alegeri, dar cred că avem destule motive să spunem: Și Albania ne-a dat o lecție!

Mai e pînă să devenim și noi europeni în mentalitatea noastră cea păguboasă.

Fabulă: oare dl. Cîmpeanu o fi auzit de Albania?

Vasile CONSTANTINESCU

Primim la redacție

În materialul subscris de mine, pus sub titlul **Avem nevoie de o lege perenă absolut necesară politicii de Reformă**, publicat în „Cronica", XXVII, 7, 1—15.IV.1992, p. 4 **(Ancheta CRONICII...)**, s-au strecurat două greșeli, dintre care mai ales prima schimbă total sensul dorit de mine.

a) În col. I, la răspunsul 1—2, fraza: „Nu pot discuta mai mult un proiect care deja nu mai există, dar știu sigur că el trebuie să mai fie văzut o dată, în forma lui nouă, de cei care vor lucra această lege" trebuie completată, spre final, astfel: „de cei care vor lucra **sub** această lege", așa cum este în textul meu. Formulînd astfel, m-am gîndit la cei care se vor afla sub efectele acestei legi și nu la cei ce o concep, cum se poate deduce din felul în care s-a tipărit.

b) În coloana II, la răspunsul 5, în prima frază, nu este vorba despre **porțile**, ci despre **portițe**, ceea ce este altceva („...se găsesc întotdeauna **portițe** pentru a fi eludată").

Vă rog să reveniți cu o **Erată** în numărul următor al prestigioasei reviste de cultură pe care o conduceți.

Prof. dr. Ion TODERAȘCU

Urme pe zăpadă

Foamea...

Multe îl mînă zilnic pe om de colo-colo, dar nimic nu se poate compara cu foamea legată de umplerea stomacului și cu cea de-a ajunge deasupra celorlalți semeni. Cine ar putea trăi fără să mănînce și cine s-a născut fără dorința să ajungă în rîndul din față sau chiar ca acel rînd să fie format numai din el? Cu foamea legată de stomac lucrurile sînt ceva mai clare, se complică numai cînd în treburile ei se amestecă cealaltă foame, de putere. Cred că milioanele de oameni, de pe toate părțile planetei, care anual trec în lumea cealaltă, au semnate certificatele de deces tocmai de foamea de putere și mai puțin de cea legată de stomac. Calamitățile naturale sînt sigur mai blînde decît războaiele și dictaturile.

Cei ce au văzut oameni înfometați îndelung, apoi așezați la masa plină de bucate, și-au putut da lesne seama că sărmanii nu mîncau, ei înfulecau, hălpăiau aproape precum animalele, iar fețele lor trădau o stare de satisfacție și panică — vor ajunge să se sature? — care le reducea gustul la un rudiment în stare să măsoare doar cantitatea alimentelor. Și cealaltă foame, de putere, în stadiile ei cele mai dizgrațioase, ridică la suprafață animalitatea din noi. Individul ajuns într-o astfel de stare înfulecă, hălpăie... puterea, pentru el semenii nu mai reprezintă decît niște ființe demne de a fi mințite, înfricoșate, excrocate și chiar, dacă se opun scopurilor lui, lichidate fizic. Este, să zic așa, punctul de pornire al tuturor dictaturilor și oricare individ poate ajunge la el, manipulînd bunătatea, somnolența și prostia celor din jur. Am spus oricare individ, pentru că toți ne naștem cu bastonul de dictator în ranița ce ne este hărăzită. Că unii pot „ferici" o țară întreagă, ca Ceaușescu, iar alții doar un oraș, un cartier, o instituție sau numai propria lor familie, este o altă problemă. „Mecanismul" însă este același. Rari sînt oamenii care ajung să-și stăpînească foamea asta și mult mai rari cei ce reușesc să și-o „deturneze", să n-o mai îndrepte spre ceilalți și să-și împovăreze cu ea propria lor ființă. Din rîndul acestora se ridică adevărații slujitori ai omenirii și numai lor le datorăm faptul că un medicament ne mai prelungește viața cu cîțiva ani, că putem vedea pe „viu" în aceeași zi sau în aceeași clipă ce se petrece pe toată planeta, că putem trăi clipe de extaz purificator în fața unui tablou ori a unei statui, că ne putem sprijini speranțele pe cîteva cuvinte descoperite într-o carte... Oricum, chiar dacă nu toți „deturnătorii" aceștia au reușit să împlinească ceea ce-au visat în viața lor — și am putea spune că cei mai mulți au avut o astfel de soartă — au sfîrșit cu un chip mult mai frumos decît ceilalți, cei înspăimîntător de mulți. Pentru că la lucrarea urîtă a bătrîneții nu s-a mai adăugat și cea a foamei de putere îndreptată spre ceilalți.

Clipa de față, care pentru noi măsoară moartea unei lumi clădită pe minciună și oroare, pe felurite spolieri și crime, și nașterea alteia, în care investim toate speranțele că omul se va întoarce la rosturile lui firești, este plină de „zgomote" — tot atîtea surse de neliniște. Nu sînt altceva decît cele ale înfulecării și hălpăielii de putere. Atît la nivelul popoarelor, cît și la cel al indivizilor. Este de ajuns să urmărești doar o singură emisiune de actualități pe micul ecran și să vezi destui oameni „tari", ghiftuiți de putere, lîngă șiruri fără sfîrșit de înfometați de putere. În ce ne privește, foșgăiala asta externă, nu cu puține semne prevestitoare de furtuni și uragane (ca cele de pe valea Nistrului), este acom-

(continuare în pag. 12)

Corneliu ȘTEFANACHE

interviul „Cronicii"

MIHAIL NASTA

Există o dezarmare a omului în fața fanatismelor și a dictaturii

Scleroza pe planul științific al gîndirii libere a dus la prăbușirea Uniunii Sovietice

— Domnule Mihail Nasta, nu s-ar spune că nu sînteți un om umblat, deci n-o să vă sperie următoarea mea întrebare. De ce s-a dărîmat imperiul sovietic?

— Am sugerat acest lucru și îl reiau cu tărie.

— Unde l-ați sugerat?

— În diferite conversații. N-am scris despre acest lucru. Una din cauzele despre care se vorbește mai puțin este pur și simplu decalajul în domeniul științelor informaticii și al electronicii. Nu numai rămînerea în urmă, din cauza nomenclaturii și a comunismului centralizat, dar și scleroza pe planul științific, pe planul gîndirii libere. Mie mi se pare periculos acum să ne întoarcem la gîndirea dogmatică, chiar dacă admir și sînt convins că dogmatica, creștină este de fapt o formă superioară de gîndire metafizică. Însă gîndirea dogmatică este absolut ucigătoare. Ori, după cum știți prea bine, sovieticii au refuzat genetica la început, au combătut-o cu tărie și au combătut cu tărie chiar bazele informaticii. La început, au combătut și cibernetica. Din punctul acesta de vedere, progresul științific nu iartă.

— Deci, mai exact, imperiul sovietic s-a dărîmat din cauza neatenției la informatică și electronică?

— Nu vreau să fac asemenea deducții atît de simpliste. Am impresia că în momentul în care s-au înregistrat abuzurile neostaliniste, deși se făcea atîta vîlvă în jurul revoluției, care se numea aici tehnico-științifică, în Uniunea Sovietică nu exista o percepție clară a relației dintre informatica de fiecare zi, cercetările de vîrf în domeniul informaticii și aplicațiile ei în viața economică.

— Nu așa au pierdut rușii demarajul în Războiul Stelelor?

— Exact! Dar aici nu s-au văzut anumite reportaje pe care le-am urmărit la televiziunea din Occident, în legătură cu marile magazine și cu universitățile din Uniunea Sovietică. În marile magazine casierițele lucrau cu abacurile.

— Dacă tot am vorbit despre sovietici, să vorbim și despre ruși, despre tragedia mesianistă rusă și despre riscurile lui Soljeniițin.

— N-aș spune că există un risc al mesianismului de tip Soljeniițin. Aș spune, mai degrabă, că nu există încă o racordare a gîndirii, a spiritualității moderne rusești. Să nu uităm că au avut ca personaje de prima mînă, nu numai Bulgakov pe care-l știm noi, scriitorul Bulgakov, teologul a fost un personaj admirabil. Ei bine, dar unde este racordarea gîndirii, a spiritualității rusești la marile căutări din domeniul filosofiei și, aș zice, chiar al eticii din Occident? La ce mă refer? În Occident, acum, asistăm la o dezbatere extrem de importantă în legătură cu etica în domeniul geneticii.

— Dacă nu mă înșel, discuția asta este de aproape zece ani.

— Discuția asta nu contează cînd a început, eu vă spun ce se petrece la ora actuală. De pildă, în Belgia sau în Anglia, nu există încă un for consultativ pentru etica genetică, cum există în Franța. Deci, implicarea omului de știință, dar nu numai a omului de știință, a întregii societăți civile într-o dezbatere de filosofie aplicată. În definitiv asta este filosofie aplicată. După aceea, chiar în domeniul ecologiei. Nu vă dați seama ce importantă este această filosofie, în legătură cu dezvoltarea și aplicațiile științei! În ce măsură mai încurajăm cercetările aplicate în domeniul radioactivității? Mulți oameni de știință, dar și mulți oameni politici din Occident, consideră că trebuie să închidem toate centralele termonucleare, trebuie să ne ocupăm numai de fuziune. Ori, sovieticii lucrează, în majoritatea republicilor, cu uzine termo-nucleare depășite.

Cred că adesea noi am intervenit în istorie în salturi

— Știu că l-ați cunoscut pe Eugen Ionescu. Discutînd zilele trecute cu pictorul Sorin Dumitrescu, îmi povestea cu mare satisfacție, el fiind un credincios fervent, despre așa numita înclinare spre religie, spre creștinism, din ultimii ani, pe care eu n-o știam, a lui Eugen Ionescu.

— Eu aș zice că ființa cea mai religioasă mi se pare regele Mihai, dar și Eugen Ionescu. Există această latură de miracol imediat într-o piesă mai puțin cunoscută, fiindcă este doar un text, este textul scris de Ionescu pentru Combri, pentru părintele Combri, care a murit într-un lagăr nazist, unde el pune chiar problema sacrificiului. Am asistat la un fenomen extraordinar! Îl cunosc bine pe Ionescu, aproape de fiecare dată cînd mă duc la Paris îl vizitez, și admir resemnarea cu care trăiește o boală destul de teribilă despre care nu vorbește nici el și nici ceilalți nu vorbesc prea mult și anume probabil o formă de scolioză, care-l intrigă adeseori și datorită căreia stă cîteva ore nemișcat și face tratamente foarte dureroase. Ce este straniu? Este felul în care el constată zădărnicia manejului social. De pildă, i se pare că politica este depășită de gravitatea unor evenimente predestinate. În sensul acesta, pentru el există o umilitate în fața Dumnezeirii. El nu este un teolog, ci este un iluminat, aș putea spune, în sensul în care individul, de pildă, se retrage din viață sau descoperă noblețea lui de persoană umană, în momentul în care toți ceilalți îl abandonează.

Eu cred că el este cel mai important scriitor român din străinătate, tocmai pentru că este cel mai universal. E aproape de necrezut cît este de universal Ionescu, chiar dacă nu mai este atît de reprezentat. Este într-adevăr cel mai mare clasic al teatrului modern suprarealist, tocmai fiindcă există la el și latura aceasta de absurd al cotidianului. De pildă, absurdul vieții lui burgheze și al conversațiilor care se întorc în cerc, al redundanței informatice în conversația de fiecare zi, dar există și această dezarmare a omului de bine în fața fanatismelor, în fața dictaturii. Eu cred că nimeni n-a mai reușit să realizeze această performanță. Am spus că mi se pare că „Asasin fără simbrie", „Rinocerii", „Regele moare" sînt mai importante, chiar mai semnificative, decît piesele care-i fac succesul mondial și anume „Scaunele" și „Lecția". Adevărate piese tragi-comice sînt aceste piese mari din ultima perioadă.

— Dacă tot ați vorbit despre Ionescu, l-ați cunoscut și pe Cioran?

— Cum să nu?! L-am cunoscut și ne-am și scris. El nu prea răspunde, dar asta-i altceva. La Cioran m-a interesat foarte mult, cînd l-am interpretat ca autor român, deși încă din perioada cînd nu circulau încă scrierile lui în românește, l-am interpretat odată cu studenții mei, am vrut să-și dea seama ce înseamnă la el **căderea în timp și din timp.**

— Unde, la București?

— Nu, nu, la Napoli. Această problemă el o tratează aproape mai pregnant decît Eliade. Eliade vorbește de acel **inofentore** începută de nostalgia originilor, de **netimpul** mitului. Occidentalul vorbește numai de timpul cronologic, timpul măsurat în ore, minute. Și atunci de timpul cronologic, timpul măsurat în ore, minute. Și atunci există o percepție globală a timpului trăit care explică de ce la noi revoluția a venit atît de brusc și cu întîrziere, poate, dar a fost atît de cumplită. Fiindcă cred că s-au acumulat bucăți de timp istoric, pe care românii n-au știut poate să le extrapoleze sau să le transforme într-un timp eficient. N-au știut să facă istoria ca alții, dar cînd au intervenit în istorie — eu cred că adesea noi am intervenit în istorie în salturi. Cred că așa am făcut și Unirea și România Mare și așa s-a petrecut și în '89.

Exilul românesc este îngrijorător de eterogen

— Aș vrea să-mi vorbiți mai pe larg despre exilul românesc.

— Este o întrebare delicată, fiindcă, la ora actuală, se poate considera că există un exil românesc, nu numai politic. Mie mi se pare mai puțin clară această situație, acest statut al exilului românesc. Deși nu ascund faptul că o serie de români care efectiv au avut motive politice de a alege calea exilului sînt îndreptățiți să continue acolo lupta lor, fiind sau nu în acord cu opiniile celor din România. Adică pot fi acolo partizani ai partidelor de opoziție, pot fi acolo partizani ai partidelor de guvernămînt, pentru că sînt mai multe. Acest exil este încă prea eterogen. Acest lucru mă deranjează și mă îngrijorează chiar, fiindcă unele formațiuni, cum ar fi **Românii liberi**, se știe foarte bine, s-au scindat. **Românii liberi** din străinătate nu mai reprezintă mișcarea mare, care aici e condusă de Rațiu și care a întemeiat-o, în definitiv. Rațiu este îndreptățit s-o conducă. Alții reprezintă, de pildă, poate chiar elemente de vîrf, din conducerea Partidului Liberal. Ei au tot dreptul să-și continue lupta. Unii sînt de acord, alții nu sînt de acord cu politica liberală din țară. Și ea este scindată. Ceea ce este mai îngrijorător este că marile comunități din Europa de răsărit... (aici trebuie să fac o comparație între exilul românesc, elementele de diaspora românească și alte elemente de diaspora) nu sînt unite, nu sînt destul de unite. De pildă, pentru diferite acțiuni cu caracter umanitar, dar și pentru diferite planuri de perspectivă în domeniul științific și economic...

— Nu vi se pare că aproape toate generațiile de români vor să dea lecții? N-ar fi mai bine să vină și aici?

— Nu mi se pare. Într-adevăr, mulți dintre ei își iau un ton ridicat și dau declarații care sînt privite cu oarecare scepticism, dacă nu chiar cu ironie, de ceilalți străini. Își permit poate să dea lecții, dar trebuie să vă gîndiți că mulți dintre ei, și aici vreau să subliniez că eu nu subestimez faptul că foarte mulți români talentați trăiesc și lucrează în străinătate, mulți dintre ei și-au făcut o situație frumoasă, îi felicit și mă bucur. Aici poate aveți dreptate, nu cred că și-au dat osteneala să studieze și să vină în întîmpinarea problemelor mari din România actuală. Asta este adevărat și îngrijorător. Sînt cîteva excepții îmbucurătoare, sînt scriitori care acum se preocupă foarte mult de România și chiar cei mari, adică Cioran, Ionescu.

— Cioran?

— Cioran și-a schimbat întrucîtva opiniile, după tot ce s-a petrecut în România. Desigur, și el este dezamăgit de mineriade, care pe noi ne îngrijorează foarte mult. Eu nu sînt deloc optimist în această privință, e semn că nu există o viață politică normală în România și e îndreptățit să fie îngrijorat. Dar, Cioran totuși... de pildă a primit cu mare bucurie reeditarea operelor din tinerețe și sper să vină în țară.

— M-am întîlnit cu cineva care l-a văzut recent și n-am auzit de așa ceva.

— Bine, el are suficient spirit critic, ca să nu se autoimbălsameze.

— Bine, e adevărat, că toate reeditările cărților sale s-au făcut cu acceptul lui.

— Da. Eu cred că statutul acesta de arbitru sceptic (el este și un sceptic într-un fel, el este un paradoxal) și faptul că el vrea să fie mai mult european decît român nu mi se pare ceva surprinzător. Sînt scriitori mari austrieci, care au lăsat prin testament că nu trebuie să fie reeditați în Austria. Poate nu știți lucrul acesta. T. Bernard, cel mai mare dramaturg austriac, care a decedat recent, în așa fel s-a rupt de Austria și nu e de acord cu mentalitatea germană (el e și foarte antifascist), că nu vrea să fie reeditat în Austria.

Cioran a găsit exagerată această atitudine

— Unde trăia?

— În Elveția și în Germania federală. Chiar am discutat despre el cu Cioran și Cioran a găsit exagerată această atitudine. Eu am înțeles puțin, fiindcă austriecii într-adevăr au dat semne, acuma, în urmă, că nu-și fac mea culpa.

— Cînd l-ați cunoscut pe Noica?

— L-am cunoscut mai bine prin '57, '58, nu mai țin minte, că era înainte sau după ultima perioadă cînd a stat în pușcărie. Am impresia că era înainte.

— Ce înseamnă mai bine? Cînd l-ați cunoscut prima dată?

— Atunci, în acei ani. Probabil că l-am văzut și în timpul războiului sau după război imediat, fiind prieten cu părinții mei, dar atunci era deja în exil la Cîmpulung și lucra la acel „Anti Goethe".

— Mai tîrziu s-a chemat „Despărțirea de Goethe".

— Exact, care s-a chemat apoi „Despărțirea de Goethe" și țin minte că atunci discutam despre Platon, despre cultura germană, erau și niște discuții foarte pardaoxale cu Neculce, care era profesor de istoria științelor la matematici (Neculce din familia celebră). Era mai mult faza neohegeliană, decît existențialistă, a lui Noica. Totuși, atunci mi-a dat să citesc ultimele scrieri ale lui Heidegger și încerca să-l convingă pe un prieten al lui, care a fost și cumnat al meu (soră-mea a divorțat), pe Alexandru Dragomir, să reediteze un comentariu la Lysis al lor, care era un comentariu al celor doi, nu numai al lui Noica.

— Ați amintit de Sănduc Dragomir. De multă vreme voiam să aflu ce se mai întîmplă cu el. Trăiește, nu?

— Bănuiesc.

— E heideggerian, a fost elev al lui Heidegger.

— Foarte interesant, dar numai de tradiție orală.

— Da, dacă-i heideggerian! A fost contabil la o fabrică de cherestea.

— Nu chiar contabil.

— Spuneți-mi despre Noica.

— Ne-am văzut mai tot timpul.

— Pînă în '84, cînd ați plecat...

— Bine, și după aia ne-am mai văzut, dar eu nu mă duceam la Păltiniș, așa că...

— Venea dumnealui la București.

— Cum să nu?! Venea și mai discutam mult despre Socrate și alte lucruri. Eu am avut o distanțare critică mai ales la felul în care îl privea pe Hegel. Pe urmă, am avut o surpriză plăcută cînd am citit „Povestiri despre om", însă eu am văzut-o în manuscris, în diferite faze, și mi s-a părut că el s-a ocupat prea mult de filosofia istoriei la Hegel și e adevărat, din triadă, de antiteză și sinteză, dar mai puțin de teologia lui Hegel.

Dorin POPA

REALITĂȚI ROMÂNEȘTI DIN TERITORIILE OCUPATE

JAKOB BECKER: Drumul declinului. Basarabia devine din nou rusească

Jakob Becker a fost ultimul director de școală (1934—1940) din localitatea Beresina (germ. Rătunda), din fostul județ Cetatea-Albă. Așezarea de pe malul sting al Cogîlnicului este veche românească, dar, la 1816, aici au primit pămînt coloniști germani veniți în mare parte din Polonia și din Württemberg. Pe lîngă populația germană majoritară (2501 de suflete în anii 1930), se mai aflau români, evrei, bulgari, ruși (din numărul fiecăreia nedepășindu-se cifra cîtorva zeci), cu care viața în comun s-a desfășurat în cele mai pașnice condiții.

După evacuarea din 1940, Jakob Becker își continuă activitatea didactică în Landul Baden-Württemberg, noua sa patrie. Nedespărțit sufletește de locurile natale, scrie mult, principala atenție îndreptîndu-i-se asupra istoricului școlii germane din Basarabia, sau asupra istoricului localității Beresina, am bițiile sale culminînd cu o privire cronologică de ansamblu asupra coloniștilor germani din Basarabia. Aceasta este cartea la care ne-am oprit, pentru a o face cunoscută publicului de azi, interesat în istoria pămîntului dintre Prut și Nistru: Bessarabien und sein Deutschtum (Basarabia și coloniștii germani), **publicată în 1966 (Bietigheim Württemberg, Editura Eduard Krug). Am ales un extras din capitolul XI, intitulat** Drumul destinului, **la care, pe lîngă traducerea în română, am mai venit și cu cîteva note explicative în text. Cartea, neștiută cititorilor români, aduce multe informații noi la tema dată. Ceea ce ne-a determinat însă a o face cunoscută direct — prin contactul nemijlocit cu textul — este simțul de extraordinară loialitate pe care Jakob Becker o arată față de patria natală. Om de carte, completîndu-și pe parcursul vieții formația primită în școala normală „Werner" din Sărata, Jakob Becker dovedește exacte cunoștințe de istorie și istoria culturii sud-estului european în care s-a născut. Pe cele 8 pagini de titluri bibliografice din cartea de față, se găsesc și 10 titluri în limba română, sau semnate de autori români, pe care ne permitem să le cităm aici:** Anuarul statistic al României 1937 și 1938, **București 1939; „Basarabia economică. Revistă socială, economică, statistică și financiară", București 1920; P. Carp:** Auswärtige Politik und Agrarreform. Reden und Zeitungsartikel, **Bukarest 1917; Ștefan Ciobanu:** Deutschland und die Freiheit, **Frankfurt M. s.a.; C. Filipescu și N. Giurgea:** Basarabia. Considerațiuni generale agricole, economice și statistice, **Chișinău 1919. Constantin C. Giurescu:** Istoria Românilor, **București 1937; Constantin Moldoveanu:** Die grossen Agrarreformen seit dem Weltkrieg. Bibliorgaphischer Beitrag, **Bukarest 1939; G. Nandriș:** Pro Basarabia, **Paris 1955; Jean Mircea Nicolescu:** Das Währungsproblem in Rumänien in der Nachkriegszeit, **Bukarest, 1936; Ion I. Nistor:** Die Herkunft der im rumänischen Bodenraum ansässigen Ukrainer, **Bukarest 1943. Cu toată lipsa, din motive obiective, mai ales a autorilor români profilați pe probleme de istorie a Basarabiei rămîne de apreciat strădania autorului de a culege, în limita posibilităților perioadei, și a cita și o bibliografie românească, pe lîngă cea germană.**

Deceniile de izolare de după război au lăsat necunoscute multe informații tipărite. Deschiderea de azi are de recuperat lipsa de comunicare din anii tăcerii. Iar în acest proces de recuperare trebuie cuprinse și vocile acelor germani basarabeni care, din noua lor patrie, au continuat să slujească istoriei și culturii pămîntului pe care au fost nevoiți să-l părăsească. Aceste voci formează un patrimoniu comun, pe care trebuie să-l cunoaștem.

În iunie 1940, Uniunea Sovietică i-a dat României un ultimatum: În decurs de patru zile, Basarabia trebuia evacuată. Scene cumplite au avut loc la această evacuare. În rîndurile populației germane basarabene, domnea o mare consternare.

Academia română de științe a redactat un memoriu asupra Basarabiei și a Bucovinei de nord, al cărui conținut a rămas pînă azi necunoscut [1]). El suna în felul următor: [2])

„După realizarea unității sale politice și naționale, România s-a aflat în avînt cultural și economic. Cu deosebita strădanie a tuturor forțelor sale morale și spirituale, s-a încercat înlăturarea lipsurilor trecutului și deschiderea unui drum larg către țările civilizate ale lumii, în dorința de pace. România nu a luat nimic în posesie din ceea ce nu i-a aparținut și nu a avut nici o pretenție teritorială de la vecini. În această perioadă de vîrf a unei munci din răsputeri și a unei bucurii a realizării, a căzut, ca un trăsnet din senin, ultimatumul URSS-ului, din 26 iunie 1940, prin care, sub amenințarea unei rapide intervenții armate, se cere evacuarea Basarabiei și Bucovinei de nord. În fața acestei pretenții, este de ajuns să arătăm că teritoriul dintre Prut și Nistru, pretins de Uniunea Sovietică, a format încă din secolul al XIV-lea o parte integrantă a Principatului Moldovei, în urma alungării tătarilor și numai din 1812, după războiul ruso-turc, a fost smuls Moldovei și a fost încorporat Rusiei țariste, ca provincie autonomă moldovenească. Și aceasta în ciuda protestelor unanime ale populației moldovenesti autohtone și ale membrilor Adunării Naționale moldovenești".

În același timp, Moscova a pătruns în sud-vest. Într-o notă către România, din 26.6.1940, Molotov cerea „în interesul restabilirii dreptății", cedarea Basarabiei, care, din 1918, trecuse din mîinile rusești în cele ale românilor. Deoarece Bucovina de nord ar fi legată prin limbă, structură națională și istorie comună în mod inseparabil de Basarabia, trebuia de asemenea să fie cedată și pentru că, în plus, ea s-ar fi pronunțat deja, în 1918, pentru o alipire la Rusia — probabil prin unele voci comuniste izolate. Dacă despre Basarabia fusese deja vorba în protocolul secret din 23.8.1939, pretenția sovietică asupra Bucovinei era nouă.

Guvernul rus a numit ținutul recent obținut „Basarabia", denumire luată de la vechea familie domnească a Basarabilor. Noua provincie avea o suprafață de 45 631 km² și o populație de 482 630 de suflete. În ciuda celor o sută de ani de dominație rusă, Basarabia și-a păstrat tradițiile sale naționale și instituțiile [3]), ca și vechea legislație moldovenească. La aceasta se reduce referirea la cele cîteva secole de unire a Basarabiei cu Rusia, din ultimatumul din 26 iunie. Populația principală a Basarabiei a fost și este, fără întrerupere, ceea moldovenească sau română. Din surplusul acestela au fost populate și ținuturile de peste Nistru, pînă la Bug, un fapt prin care Uniunea Sovietică a fost nevoită să creeze o Republică Sovietică Moldovenească pentru acea populație. Cît despre ucraineni, ei au pătruns de-a lungul timpului în masa compactă a moldovenilor, și anume, prin emigrare din Podolia vecină. Ea este restrînsă însă în zonele marginale, mai ales în ținuturile Hotin și Cetatea-Albă (Akkerman), în timp ce restul Basarabiei a rămas locuit de majoritatea covîrșitoare a românilor. Ca element autohton predominant în Basarabia a rămas totuși populația română, chiar și sub dominația rusă, ceea ce rezultă din înseși statisticile rusești din timpul țarismului. Ultimul recensămînt al Basarabiei, din anul 1930, dă cifra de 1.610.750 de români și 351.912 ucraineni. În procente, 56,2%, respectiv 12,3%. De aici reiese clar că populația de bază a Basarabiei este formată din români și nu din ucraineni. Faptul este recunoscut și de geograful rus Ștefan Rudnițki, în a sa lucrare apărută în 1916 în traducere germană: **Die Ukraine, Land und Volk** (Ucraina, țara și poporul). Rudnițki trasează chiar o linie de hotar între români și ucraineni în Basarabia, după cum urmează: ea începe de la brațul Dunării la Chilia, în Deltă, trece deasupra Ismailului și atinge limanul Nistrului la Cetatea-Albă; de acolo urcă în sus pe Nistru pînă la Dubăsari, de unde atinge într-o linie neregulată, în zig-zag, localitățile Orhei și Bălți, mergînd mai departe spre Prut, pe care-l atinge la Sulița-Nouă. Deși Rudnițki, prin linia sa despărțitoare, include mii de locuitori români, este forțat să recunoască, în contradicție cu ultimele note diplomatice rusești, că cea mai mare parte a ținuturilor basarabene este locuită de români.

La izbucnirea revoluției sovietice din 1917, populația din Basarabia s-a ferit să facă o cauză comună cu guvernul ucrainean din Kiev. Ea a mers mai mult pe drumul ei propriu, proclamînd, la 2 decembrie, Republica Democrată Moldovenească, care și-a avut organul ei legislativ în liberul ales „Sfat al Țării". La 24 ianuarie, acesta a declarat autonomia Republicii Moldovenești. Deoarece nici si-din punctul de vedere al limbii și nici din acela al componenței naționale. Ocupația geografică și nici condițiile economice nu puteau asigura păstrarea autonomiei noii republici, Sfatul Țării, care întruchipa suveranitatea Basarabiei, pe baza dreptului la autodeterminare a popoarelor, la **27 martie 1918 a declarat Unirea Basarabiei cu regatul României** /s.a./. Cîtăm din acel act istoric memorabil: [4])

„Republica Democrată Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei: dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută șase ani din trupul vechii Moldove, — în puterea dreptului istoric și al dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, — de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama sa, România".

România a recunoscut această decizie de unificare, care s-a făcut din inițiativa proprie a Sfatului Țării, cît și pe baza liberei manifestări a propriei voințe, încorporînd Basarabia în granițele sale istorice. Actul Unirii de la Chișinău, capitala Basarabiei, a fost formal recunoscut de Rada ucraineană din Kiev, cum se poate vedea din declarația șefului misiunii diplomatice ucrainene din București, din 26 iulie 1919. Declarația avea următorul conținut: [5]) **Guvernul ucrainean declară că nu va contesta în nici un fel granița dintre cele două state, că el consideră Nistrul drept graniță definitivă și că dorește să aibă la acest hotar cele mai bune relații de vecinătate.**

Nota ultimativă din 26 iunie 1940 declară că, în privința cedării părții de nord a Bucovinei, faptul se explică prin aceea că populația de aici ar fi organic legată de Ucraina sovietică, prin comunitatea de limbă, ca și prin aceea a componenței naționale. Lectura notei dă impresia că Bucovina de nord, prin care se înțelege ținutul cuprins între Prut și Nistru, este populat în mod preponderent de ucraineni. Totuși, trupele sovietice au ocupat mai mult de jumătate din Bucovina, cu orașele Cernăuți și Storojinet, cît și un număr mare de sate, a căror populație, chiar și după statistica austriacă din 1910, reiese ca exclusiv românească. În linia de graniță impusă de Uniunea Sovietică, se cuprindeau în plus mai multe sate din zona Dorohoiului, care n-au aparținut niciodată de Bucovina, ci au format parte integrantă din regatul României.

Orașele și satele ocupate de Uniunea Sovietică nu au fost niciodată legate din punct de vedere politic de Ucraina, nici parea Bucovinei de către Uniunea Sovietică nu are nici o justificare din punct de vedere național, iar cît privește apartenența ei la poporul român, nu încape nici o îndoială.

. . . . . .

Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu Țara-mamă România nu a fost o „smulgere cu forța", cum se specifică în nota ultimativă a Uniunii Sovietice, ci o liberă și dorită întoarcere la sînul patriei.

În orice caz, prin pactul cu Moscova, neutralitatea României era asigurată și, prin aceasta, se rezolva o problemă economică de prim rang în favoarea Germaniei. Acest succes s-a obținut prin plata a numeroase concesii făcute Uniunii Sovietice; căci la punctul 3 din protocolul-anexă al pactului de neagresiune din 23.8.1939, Germania și Uniunea Sovietică au ajuns la o înțelegere — chiar și numai în formă vagă — privind interesele lor viitoare în Europa de sud-est. Punctul respectiv din protocol suna astfel: **Privitor la Europa de sud-est, se accentua interesul părții sovietice asupra Basarabiei. Cît despre partea germană, se declara totalul dezinteres asupra acestor regiuni.**

Acest text ciudat formulat devine clar de-abia pe baza unei însemnări a lui Ribbentrop pentru Hitler, pe care ministrul de externe a scris-o în 24.06.1940, după ce a devenit cunoscută surprinzătoarea pretenție a Uniunii Sovietice, vizînd anexarea Basarabiei și a Bucovinei. În această notiță se spun următoarele:

„După cîte îmi amintesc, lucrurile s-au petrecut în felul următor: în privința împărțirii teritoriale a sferelor de interese în Europa de est, pentru sud-est s-a arătat interesul părții sovietice asupra Basarabiei. Cu această ocazie, am declarat verbal totalul dezinteres al nostru în problema basarabeană. Pentru că atunci relația germano-rusă era complet neclară, exista posibilitatea unor indiscreții. Dorind să nu se fixeze în scris pretenția rusească asupra Basarabiei, am ales pentru protocol o formulare cu caracter foarte general. Aceasta s-a făcut în felul următor: în cadrul dezbaterii problemelor sud-est europene, am declarat, la modul general, că Germania ar fi complet dezinteresată din punct de vedere politic în privința „acestor teritorii", adică cele din sud-estul Europei. În schimb, am formulat clar interesul economic german în aceste regiuni sud-est europene. Aceasta corespunde reglementării verbale comandate de Führer pentru toată Europa de sud-est, ceea ce, după cît îmi amintesc, reținusem eu, înaintea plecării mele la Moscova, ca pe niște directive speciale, prin care eram împuternicit să exprim dezinteresul german în Europa de sud-est, în anumite condiții, chiar și pînă la Constantinopol. Cel din urmă punct, însă, nu a mai fost menționat". [6]).

De această înțelegere secretă, guvernul român deocamdată nu a aflat nimic. Totuși, a fost suficientă anunțarea publică a pactului, pentru ca România să treacă la o politică externă deosebit de rezervată. Imediat, la 25 august, guvernul român a comunicat guvernului polonez că, în cazul unui conflict germano-român, el se va ține pe o poziție neutră.

Din faptele de mai sus reiese în mod netăgăduit că, prin ocuparea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către trupele sovietice, s-a comis o violare teritorială a României, care rănește în mod evident drepturile etnice și istorice ale națiunii române asupra regiunilor aflate între Prut și Nistru.

Prin această deposedare teritorială, poporul român a suferit și însemnate pierderi de bunuri culturale. Pe pămîntul Basarabiei și al Bucovinei de nord s-au aflat numeroase monumente de artă și istorice. Trupele sovietice au ocupat vechile cetăți moldovenești: Cetatea-Albă, Tighina, Soroca, Hotin, care au fost construite de români, la locurile de trecere peste Nistru și Prut, pentru apărarea împotriva năvălirilor dușmane. Sute de biserici și mănăstiri, cu prețioase picturi, sculpturi și elemente arhitecturale, au rămas în teritoriile ocupate, păgubind cultura națională română. În afară de acestea, existau acolo și două arhiepiscopii românești, una la Cernăuți și cealaltă la Chișinău, două episcopii la Ismail și Bălți, ca și trei instituții de învățămînt superior și anume, Universitatea din Cernăuți și facultățile de teologie și de agronomie din Chișinău. Pe lîngă acestea, au existat sute de școli primare, licee și școli de meserii, care aveau rolul să răspîndească și să întărească cultura în straturile largi românești și care, aflate sub ocupație străină, au fost lăsate pradă amenințării. De aceea, ocuparea Basarabiei și a Bucovinei de nord a însemnat pentru națiunea română una din cele mai mari pierderi spirituale și materiale pe care un popor a trăit-o vreodată. Academia Română, care, de la înființarea ei, a reprezentat unitatea culturală a poporului român, a suferit cea mai mare lovitură a sa. Atinsă de această grea pierdere, ea s-a adresat instituțiilor similare din lumea întreagă, pentru ca acestea să-i acorde posibilitatea de exprimare a durerii și pentru ca să primească de la ele sprijinul moral în condamnarea nedreptăților îndurate și în asigurarea unei evoluții fructuoase mai departe, în condițiile în care cultura și știința națională au fost atît de puternic atinse de ocupația străină.

Prezentare și traducere de
Luminița FASSEL

---

[1] Textul a fost totuși publicat.

[2] Rîndurile care urmează sînt redarea în română a traducerii germane a acestui memoriu, pe care nu-l avem la dispoziție în original.

[3] Cum se știe, procesul de rusificare, mai intens exercitat asupra populației moldovenești, a zguduit din temelii școala românească, interzisă după 1812. Pe lîngă ea, biserica, prin introducerea slujbei în limba rusă, a fost de asemenea mult încercată.

[4] Dăm aici textul românesc reprodus după P. Cazacu: **Moldova dintre Prut și Nistru 1812—1918**, Iași, Viața Românească, (1924), p. 319, căruia i-am adus modificările ortografice de rigoare.

[5] Jakob Becker reproduce din memorie.

[6] Cîteva pagini mai departe, Jakob Becker, trecînd la tema evacuării populației germane din Basarabia, citează un pasaj din **Kriegstagebuch** (Jurnalul de război) al generalului Alfred Jodl, primul sfetnic al lui Hitler, în probleme de tactică și strategie militară. Dăm în traducere citatul respectiv: **„În noaptea din 26 iunie, Rusia a cerut ultimativ României evacuarea Basarabiei si a Bucovinei de nord, pentru care dă timp de răspuns pînă a doua zi. Ribbentrop, cuprins de panică, telegrafia, din trenul lui special, ambasadorului german din București, să sfătuiască guvernul român să se conformeze ultimatumului, ceea ce acesta a și făcut, la 27 iunie. În ziua următoare, trupele sovietice intrau în noile regiuni cucerite, iar Berlinul răsufla ușurat că Rusia nu ocupase întreaga România și că astfel Germania nu era păgubită de bogatele surse petroliere și alimentare de aici"** (s.n.).

REALITĂȚI ROMÂNEȘTI DIN TERITORIILE OCUPATE

PĂMÎNT AL BASARABIEI ȘI AL BUCOVINEI DE NORD

În vechile hărți se văd prea bine hotarele acestei bogate țări a Moldovei, iar pe peceți se vede capul de bour sfințit cu lumină. Mă uit cu luare aminte și mă cuprinde o jale și o durere și freamătă în sufletul meu întrebări la care nu mai aștept răspuns.

Beau din cupa răbdării ca dintr-o fîntînă otrăvită. Și apa crește și eu beau lacrimi de-ale izvoarelor noastre îndoliate. Se mai aude zornăit de lanțuri, după ger și viscole grozave, se lasă zloată peste lume, plopii se scutură în vînt de toamnă și cupa răbdării se tot umple și bem din ea fiecare. Bem și ne uităm la vechile hărți și la pecețile domnești și ne suim pe măguri să vedem pînă departe în răsărit, de unde ne-au venit și ne tot vin dureri de aproape două mii de ani. Mă uit la acest Răsărit al invaziilor, al forței brutale și al dorințelor de acaparare și mă întreb cînd îi va astîmpăra Dumnezeu pe acești migratori care cred că li se cuvin locuri străine.

Cine te-a sfîșiat și te-a siluit, pămînt al Basarabiei și al Bucovinei ?

Cine te-a rupt de la sînul maicii tale și a început să te amăgească și să-ți îndruge că alta ar fi țara ta mamă ? Cine este nemernicul care ți-a juruit și-ți juruiește un viitor care nu-i al tău, pămînt de moșie al neamului nostru românesc ?

Lung a fost drumul suferințelor tale, amare lacrimile pe care le-ai vărsat, întunecate căile pe care te-au împins dușmanii tăi și ai mei. Și încă n-ai ajuns la lumină, încă n-a răsărit deplin soarele deasupra întinderilor tale, dar zorii s-au ivit și ziua cea bună se vede de dimineață...

Cetate a Hotinului, Cetate a Sorocei și tu Cetate Albă, voi mai străjuiți ca niște mărturii stinghere marile biruințe și gloria Moldovei de odinioară. În cuiburile de vultur a crescut buruiană, pietrele sfinte au fost profanate, drumurile vechi au pete de sînge românesc. Iar ghizi nerușinați și cinici le spun turiștilor că Cetatea Albă a fost făcută de ruși !

Pămînt al Basarabiei și al Bucovinei de Nord, bisericile și mănăstirile tale au fost prefăcute în grajduri și în magazii și în mormane de piatră, oamenii nu mai aveau loc de închinat fără decît cerul gol în ceas acoperit de noapte, mai rău ca în vremurile de demult ale păgînătății. Sfinții părinți și maicile au fost alungați din lăcașurile domnului, icoanele au fost batjocorite, iar cărțile sfinte ale neamului au fost date focului, ca prin fumul lor vrăjmașul să-și rîdă și de om și de Cel Atotputernic. Între bietul creștin și Dumnezeu au fost puse ziduri de piatră și de fier, păzite de neadormiții ciini ai stăpînirii.

Graiul nostru a fost umilit și pocit, între noi și frații noștri s-au tăiat albii mincinoase, numele locurilor vechi și aducătoare aminte de istoria neamului au fost schimbate la întîmplare, iar Ion al lui Ion a fost numit Ivan Ivanovici, dintr-o dorință bolnavă de a rusifica și de a ucrainiza.

Mai rău decît păginul turc ori tătar de pe vremuri, stăpînul din acest veac singeros ți-a furat credința în Cel de Sus, a rîs de semnul sfînt al crucii, a murdărit cu făgăduieli viclene bunătatea alor mei, stînd să-i stîrpească de pe fața pămîntului și aducînd dinspre soare-răsare și din Galiția sumedenie de pleavă și vîntură-lume, buruiană care știe să sugă vlaga cea dulce a ogoarelor românești.

Balaurul cu mii de capete a venit din Țara Năvălirilor. Știind că sîntem în calea tuturor răutăților, cum spune cronicarul, s-a lipit și a crescut lîngă trupul tău și s-a hrănit cu sîngele tău, Țară a Moldovei. Ți-a cerut feciori și fete, ți-a luat pîinea și laptele și mierea, ți-a furat nădejdea în ziua de mîine și te-a umplut de pecingine și de neghină. Pe cei supuși i-a silit să grăiască în limba lui și să vegheze asupra aproapelui lor, iar pe ceilalți i-a robit și i-a dus peste ape și munți ori i-a sfîrșit de zile în fel și chip, astrucîndu-i în pămînt străin, victime ale semănătorilor de moarte.

Să-i despreune de ai lor, tîlharii trimiși de ucigașii cei mari de la Moscova ori de la Kiev soseau la miez de noapte, cînd apele dorm și cînd pădurile cîntă prin somn, cotrobăiau peste tot, mai marele lor se așeza pe un scaun și le citea căsenilor îngroziți că sînt vinovați de diferite crime și că sînt condamnați la deportare. Apoi vegheau la urcarea puncilor, a tinerilor și a celorlalți în mașini închise, îi duceau în gări pustii, îi suiau în vagoane de vite și-i purtau spre lumi necunoscute zile și nopți, zile și nopți, flămînzi, însetați, neprimeniți, lipsiți de picătura care ar fi putut să le răcorească trupul și sufletul. Îi tînguiau văile și dealurile. Sălbătăciunile ieșeau anume la marginea pădurilor, să-i vadă pe cei mai nenorociți dintre cei nenorociți. Plînsul și durerile se auzeau pînă la cer. Sfinții și îngerii umblau cu gheața în spate, iar Domnul însuși se cutremura de-atîta suferință căzută pe Moldova și pe Bucovina de Nord. Pădurile și cîmpiile și rîurile încremeneau la răgetul prelung al locomotivelor care tîrau trenuri tixite, încet-încet, spre soare-răsare și-apoi spre ținuturi cu nopți fără sfîrșit, unde erau pedepsiți să viețuiască cei care nu mureau în această lungă și neașteptată călătorie.

Este de mirare cum mai trăiești tu, limbă a neamului meu din Basarabia și Bucovina de Nord, acoperită ca muntele de omături în clocotul înăbușitor și tot mai potrivnic al asupritorilor. Cîrpită cu fel de fel de vorbe schimonosite, azi te scuturi de mușița înstrăinării și intri tot mai decis în albia strămoșească, după o lungă și apăsătoare robie. Prin viclenie și cinism, străinul ți-a schimbat numele, să dezlege pămîntul dintre Prut și Nistru și cel din Bucovina de Nord de poporul român trăitor dintotdeauna pe glia lui strămoșească. În bătaia tuturor furtunilor, crucificată, călcată în picioare, pîngărită cu o cruzime fără egal, interzisă în locurile publice ca o rușine, limba latină a neamului meu a rezistat în satele cotropite, s-a ascuns în cîntece și în sărbători, în spicul de grîu și în pîinea blînd rumenită, în rugăciuni și-n țărîna în care au coborît rînduri de strămoși.

Doinele tale plîng de-atîta nedreptate, în preajma leagănelor tale cîntă durere, mamele pruncilor tăi sfarmă în ochi mărgaritare și lacrimile țes covor pe toate dealurile și întinderile, pămînt preamărit al Moldovei. Codrii se pleacă, rîndunelele alunecă în zbor rotit, iar berzele se uită în zare, să ducă foc pe casa celui rău...

Nistrule, Nistrule, cum de n-ai putut opri cu valurile tale revărsarea puhoiului ? Cum de n-ai putut apăra, cu malurile tale înalte și stîncoase, pămîntul strămoșesc al neamului meu ? Cum de te-a înșeuat cuvîntul ispititor al străinului și cum de ți-ai plecat grumajii în chingi și-n obezi nemaivăzute ? Tu, care erai cîndva, ca și codrul, frate cu românul și prieten al poporului meu din această parte de țară, ai fost prins în lațul minciunii și-al siluirii. Ți-au adormit puterile, ți-au tăiat brațele, ți-au furat statornicia, făcînd din tine un biet șarpe murdar și abia tîrîtor spre șesurile frămîntate ale mării. Plecămu-ne și rugămu-ne ție să revii în puteri, de aceea te primenim cu apa vie a luptei pentru dezrobire, te chemăm să ne fii pe mai departe strajă și hotar, ocrotindu-i pe frații noștri din Transnistria. Limpezește-ți apele, iubește-ți undele, spală-ți albia, pînă în adînc, de mîlul ticăloșiei în care te-au adus plăsmuitorii robiei și ai morții.

Și tu, apă a Prutului, cum de ai putut să ajungi sabie între noi ? Cursul tău blajin și săgetat de argintul peștilor s-a bîhlit, țărmurile tale au căzut în strînsoarea sîrmei ghimpate, ierburile care te împodobeau de-o parte și de alta sînt ucise, iar eu cel de-aici nu-i puteam spune fratelui de dincolo că avem în sat nuntă sau cumătrie sau înmormîntare. De cîte ori ai venit mînioasă, puțini au înțeles adîncul tăinuit al revărsărilor tale, apă îndurerată a Prutului, ajunsă, prin voința ocupantului, sabie între frații aceluiași pămînt și aceleiași limbi.

Freamătă codrii, se usucă plaiurile, seacă văile, umblă amețite vietățile, apar monștri înspăimîntători, se-ntunecă cerul, se cernește luna, plouă cu moarte din toate părțile. Trebuie să se arunce în luptă cei netemători pentru viețile lor, dar mulți încă dorm somn fermecat, iar unii dintre cei care s-au trezit încă nu se pot scula, după vorba unui țăran înțelept. Dragostea de moșie încă mai stă în paragină, iarba cea rea încă mai crește pe pămîntul prins între cele două hlube de văi mișcătoare. Nesfîrșitele rînduri de venetici, ajunși ca o scursură pe pămînturile strămoșilor mei, au făcut ca oamenii locurilor să fie încă străini în propria lor casă. Uitînd legile ospeției și ale omeniei, sau necunoscînd astfel de legi, aceștia prind a-și face „republici" pe moșia noastră. Ne cutremurăm de mînie și stăm să vedem pînă unde poate merge nerușinarea celui căruia i-am făcut loc în casa noastră. Invadatorul nu are legăminte, nu are inimă, nu are cuvînt și nici nu are Dumnezeu. Îți fură agonisita, îți taie brazii și stejarii lăsîndu-te sărac de bucurii, frîngîndu-ți aripile, voind să strivească glasul ce i se ridică împotrivă, lovind pe ascuns în cel ce iese în apărarea neamului nostru.

Lumina din ochii acestui basarabean este speranța care ne rămîne

Fără Basarabia și Bucovina de Nord moșia noastră va fi mereu sfîșiată, inima poporului meu va sîngera fără încetare, istoria va fi mincinoasă, Unirea cea Mare va rămîne cuvînt deșert, dreptatea neamurilor va ajunge vorbă lipsită de sens. Fără Basarabia și Bucovina de Nord n-o să putem sta la masa tăcerii cu bătrînii noștri de demult, vom fi flori răsfirate și niciodată buchet, ape mărunte neunite în fluviu. Neuniți, vom fi slabi în fața valurilor și vînturilor. De aceea vă chem, români de pretutindeni, la întoarcerea spre obîrșii, să facem legămînt de credință cu patria-mamă, să împlinim un vis și un dor și o pohtă ce au pohtit-o domnii noștri din vremuri.

Nu cerem de la nimeni nici o palmă de pămînt neromânesc, dar ce este al nostru de la părinții noștri de demult trebuie să fie readus între hotarele României, ca fiii și nepoții și strănepoții să nu ne blesteme că am vîndut pămîntul ori că am fost cuprinși de neputință la ceas de grea cumpănă, cînd haitele flămînde ale Orientului s-au năpustit asupra gliei românești.

Istoria trebuie să fie dreaptă și nepătimașă, ca neamurile de mîine să știe că în acest sfîrșit de mileniu s-au împlinit dreptățile, s-au tămăduit rănile, s-au mărturisit păcate și fărădelegi și că au fost scoși călăii popoarelor la judecata cea mare a lumii.

Ion POPESCU SIRETEANU

Dreptul la replică

„Apărătorii"

Din Statutul Asociației „Solidaritatea Universitară" : Asociația își propune să militeze pentru excluderea violenței și a „delictului de opinie" din viața universitară și publică și să apere dreptul la critică deschisă a fenomenelor sociale și politice" (Cap. II, al. f.).

Din Nr. 7 al revistei „Cronica" am aflat cu stupoare că d-nii prof. dr. T. Precupanu și conf. dr. N. Luca, de la Facultatea de matematică, sărind în „apărarea valorilor universitare", după o serie de generalități găunoase și multe omisiuni esențiale în problema abordată, apreciază actele de curaj și demnitate a doi dintre cei mai importanți oponenți ieșeni ai comunismului ceaușist — domnii Liviu Antonesei și Luca Pițu — drept „abateri grave" !

În ce calitate și cu ce drept își permit acest lucru d-nii T.P. și N.L. nu ni se spune, iar ceea ce ar putea rezulta în legătură cu aceasta este destul de grav. Pentru a nu ni se întoarce obiectia, precizăm că domnii Liviu Antonesei și Luca Pițu s-au lovit (sau, mai corect, au fost loviți) de (de către) cei pe care domniile lor i-au criticat.

În ceea ce privește apărarea propriu-zisă, pe care autorii și-au propus-o **eventual** (fiindcă, dacă tot vorbesc d-lor de „încercări de compromitere", este bine să nu neglijăm nici faptul că domnul Liviu Antonesei este președintele Alianței Civice, Filiala Iași *), este îndoielnic faptul că au găsit modul optim în care să o facă.

Scriind despre d-l V. Barbu că acesta este „nu numai un eminent matematician, ci și o valoare de primă mărime a științei românești", nu știm ce au vrut să sublinieze autorii, cu atît mai mult cu cît nu este cunoscută o altă activitate științifică a d-lui V. Barbu decît aceea de matematician. Adică, d-l V. Barbu nu este matematician român ? sau există mari matematicieni români care nu sînt valori ale științei românești ? Oricum, asta aduce cu celebra formulă „academician doctor inginer", ceea ce numai în favoarea d-lui V. Barbu nu poate fi. Probabil că însuși d-l prof. V. Barbu nu s-ar simți prea bine citind că aceiași oameni care invocă decența scriu despre d-sa că este „cunoscut și recunoscut pe plan internațional", că este „o valoare de primă mărime a științei românești", iar o critică adusă activității de rector a d-sale este calificată, nici mai mult nici mai puțin, decît „o profanare a valorilor de preț ale Iașilor, **ale poporului nostru**" !

După tot ceea ce ne-a fost dat să trăim și să dispretuim, nu putem aprecia cele de mai sus decît ca un extrem de original mod de „apărare a valorilor universitare".

Niciodată un tablou de preț nu a fost restaurat tăvălindu-l într-un strat gros de poleială sau de vopsea. Dimpotrivă, el a fost curățat cu minuție de toate adaosurile, făcute cu bune sau rele intenții, și abia după aceea i-a putut fi apreciată valoarea. Poate că ar fi fost util ca autorii să afle chiar de la d-l prof. V. Barbu opinia d-sale despre activitatea pe care a avut-o ca rector.

Din păcate, d-nii T.P. și N.L. au scris despre d-l V. Barbu ca și cum ar fi scris (cineva) despre Răposata.

Știam pînă acum că Facultatea de matematică din Iași a avut propriul său „victor-atanasie" (nu chiar ghips, dar oricum cu un certificat medical de o zi — 23 decembrie 1989 !) în persoana actualului prof. dr. Toader Jucan. Odată cu articolul d-lor T. Precupanu și N. Luca, constat că sîntem mult mai „dotați" !

Prof. univ. dr. Ioan POP
Facultatea de matematică
Membru al Solidarității Universitare

*) De ce nu-i vor fi apărat d-nii T.P. și N.L. și pe profesorii Al. Myller și Ilie Popa, de asemenea semnalați în presă pentru exces de zel comunist în iepurările din Universitate ? Nu cumva pentru că autorul acelor dezvăluiri nu prezintă un interes politic special ?

P.S. Presupun că d-nii T.P. și N.L. pot furniza date concrete asupra „abaterilor grave" ale domnilor Liviu Antonesei și Luca Pițu. Poate că dumnealor știu și care a fost legătura „actului didactic" cu Securitatea, în grija cărora au fost dați cei doi „infractori".

EXERCIȚII EST-ETICE ÎNTRE IRONIA SOARTEI ȘI SOARTA IRONIEI

Românește fără profesor

Scrisoarea I

Dragă prietene de departe,

Am primit scrisoarea ta post-revoluționară în care, felicitîndu-mă pentru victoria Revoluției în România, mă inviți să fac o relatare a evenimentelor care să vină în întîmpinarea orizontului de așteptare a cititorului, satisfăcînd imensa sa curiozitate în legătură cu orice întîmplare din care rezultă morți și răniți. Nu știu dacă sunt cel mai îndreptățit să o fac, mai ales că m-am aflat și mă aflu departe de focul bătăliei, într-un oraș în care abia dacă putem spune că a fost o „revoluție de catifea" ca — păstrînd proporțiile — la Praga.

În aceste împrejurări și dincolo de ele, mi-aș pune mai degrabă scrisul în slujba unei mai bune cunoașteri între țările și popoarele noastre, cu atît mai mult cu cît îndeosebi despre noi, românii, s-au pus în circulație, dincolo de fruntarii ,tot felul de povești care ne-au făcut o proastă propagandă, sau nu ne-au făcut de loc. Pornesc de la ideea că, în pragul anului 2000 — cînd poporul român va sărbători împlinirea a circa 2070 ani de la formarea primului stat dac centralizat sub conducerea lui BUEREBISTA — numai cunoașterea, înțelegerea și avantajul reciproc vor putea să oprească omenirea de la un nou război EST-VEST, NORD-SUD, NORD-EST, NORD-VEST, SUD-EST, SUD-VEST, NORD-NORD, SUD-SUD, VEST-VEST, EST-EST. Și așa mai departe.

Cînd spun **noi, românii,** mie mi se pare c-am spus totul, fără a realiza că voi, străinii, așteptați unele detalii. Ei bine, trei sferturi din români trăiesc în România, iar un sfert în afara granițelor (fără a mai socoti emigranții și turiștii). ROMÂNIA are o suprafață de 237 500 km² (fără a socoti și teritoriile luate de Marea uniune sovietică, recent decedată) și o populație de 22 700 000, după penultimul recensămînt, căci rezultatul ultimului, din 1992, îl vom afla în anul 2000 (idem, fără a socoti populația din teritoriile hapturate[1]. Adresa noastră este:

ESTUL EUROPEI, PENINSULA BALCANICĂ, PARALELA 45.

Fac aceste precizări întrucît voi, de-acolo, de departe, uneori ne confundați cu Bulgaria sau cu Ungaria care, într-adevăr, se află tot pe aici, dar dincolo de granițele noastre. Nimic mai jignitor pentru români, cînd un american sau un australian (dar, vai! și cîte un francez — însă se știe că francezii sînt slabi la geografie) spun că Sofia sau — și mai groaznic — Budapesta ar fi capitala patriei noastre. Ca să pricepeți cam cum stăm noi, aici, între Carpați, Dunăre și Marea Neagră, de peste 2000 de ani, am să vă spun că România **este o insulă de latinitate într-o mare slavă,** dacă acceptăm că vecinii noștri de la vest, ungurii, fiind unguri, nu-s slavi iar cu turcii nu ne mai învecinăm de la căderea Imperiului otoman. De altfel — și aceasta e o ciudățenie a geografiei noastre — în timp ce noi, românii, am fost sedentari și nu ne-am mișcat decît ca-n tangoul lui Lenin[2] (un pas înainte, doi pași înapoi), vecinii noștri s-au arătat mult mai dinamici, așa încît constatăm cu stupoare că n-am avut mereu aceiași vecini. Au fost și vremi cînd ne învecinam cu Cehia, cu Polonia, cu Ucraina și mai puțin cu Rusia. Pe urmă, ne-am învecinat prea mult cu Rusia, care-și luase pseudonimul URSS. Acum sîntem pe punctul de a ne recăpăta vecinii dar despre asta (rămîne de văzut dacă) vom avea timp să mai vorbim.

Capitala patriei noastre este BUCUREȘTI. Într-o vreme — de pioasă amintire — îi se spunea **micul Paris.** Și României i se spunea **Belgia Orientului;** așadar eram o combinată franco-belgiană, dacă asta vă spune ceva.

Vă vine greu să rețineți acest cuvînt: **Bu-cu-rești?** Vă înțeleg: și mie mi-e greu să rețin unele denumiri exotice și recunosc că mi se întîmplă să confund capitala Thailandei cu cea a Tanganyikăi, fapt pe care, aflîndu-l locuitorii respectivelor țări s-ar simți, desigur, lezați în demnitatea lor iar eu aș fi taxat de impostor, dacă nu cumva un răuvoitor. Dar presupun că între Thailanda și Tanganyika n-a existat niciodată vreun conflict mai mult sau mai puțin armat, așa încît ar fi o confuzie fără consecințe belice. Imaginați-vă însă ce s-ar întîmpla dacă aș spune că Irakul are capitala la New York iar Statele Unite la Tel Aviv; China la Moscova și Rusia la Kiev; Croația — la Belgrad și Serbia — la Viena. Ar fi o confuzie cu consecințe incalculabile. Așa încît, vă rog, nu mai confundați Bucureștiul cu Budapesta, cel puțin pentru motivul că ungurii au mereu ceva cu noi și, în plus, consideră că ei deja au intrat în Europa pe cînd noi ne-am situa — mai știi? — undeva prin Africa neagră, ca și cum nu trăiesc tot oameni și pe-acolo, deși nici deșertul nu poate fi ignorat.

Cît despre slavi, am să vă spun ce gîndeam noi încă de pe vremea Odiosului[3]. (Cu regret trebuie să constat, că, după Revoluție, producția de bancuri a scăzut în România, ca de altfel întreaga producție). Așadar, ajunge un român la Dumnezeu. „Doamne, îi zice ai făcut atîtea popoare pe pămînt: ai făcut francezi, germani, spanioli, americani....". „Da, am făcut, recunoaște Domnul. Și toți sînt folositori". „Dar ai făcut și slavi, zice românul. La ce folosesc slavii?" „Cum să nu folosească?" i-o întoarce Domnul, contrariat. „Păi, zice românul spune-mi și mie, Doamne, la ce folosesc polonezii". „Polonezii, zice Domnul, păi polonezii sînt francezii slavilor. Revoluționari. Rațiune și acțiune". „Mda, acceptă românul. Dar cehii, la ce folosesc cehii?" „Cehii, zice Domnul, păi cehii sînt nemții slavilor. Cap tehnic; scormonitori; intreprinzători". „Mda, acceptă românul. Dar sîrbii?" „Păi sîrbii, zice Domnul, sîrbii sînt spaniolii slavilor: mîndri, curajoși..." „Mda, acceptă românul. Dar rușii, la ce folosesc rușii?" „Eheei, rușii, zice Domnul, păi rușii sînt americanii slavilor. Popor mare, a cucerit pămîntul, a cucerit și Cosmosul...". Mda, acceptă românul. Și bulgarii?" „Păi bulgarii, zice Domnul, bulgarii sînt bulgarii slavilor".

Altminteri, pe pămîntul nostru ospitalier, între multe naționalități conlocuitoare trăiesc și bulgari care — precum le spune și numele — se ocupă, între altele, cu **bugăriile,** adică fac bulgări radioactivi la Kozlodui și îi aruncă peste Dunăre în noi. Noi le răspundem cu salve de gaze toxice, din Cetatea Industrială a Giurgiului. Acest război durează de vreo 20 de ani, dar pînă acum n-a murit nimeni, întrucît atît românii cît și bulgarii sîntem popoare deosebit de rezistente.

Dar a confunda Bucureștiul cu Sofia este cu atît mai grav cu cît doi români (pe cînd încă li se spunea **vlahi).** Petru și Asan au întemeiat statul bulgar, iar doi bulgari — Chiril și Metodiu — au pus la punct și virgulă alfabetul chirilic, folosit și de noi, românii, ca alfabet de tranziție, pînă cînd am redescoperit alfabetul latin, pe care-l pierdusem. A! trebuie să știți că românii se folosesc de alfabetul latin așa cum rușii se folosesc de cel slav, chinezii de cel chinez, japonezii de cel japonez, arabii de cel arab ș.a.m.d. Chiar ungurii și sud-africanii, deși nu sînt latini, folosesc alfabetul latin.

Am afirmat mai sus că ne-am redescoperit alfabetul și desigur că vă veți întreba în ce împrejurare l-am pierdut. E o poveste lungă și cam încîlcită, care se pierde în negura veacurilor, și pe care voi încerca s-o deslușesc cum m-oi pricepe, eu nefiind filolog, nici arheolog. Pe scurt, noi românii sîntem rezultatul coabitării dintre romani și daci, mai precis al legăturilor nemijlocite dintre coloniștii romani și fecioarele dace (romanii, cît erau ei de cuceritori, nu se mai atingeau de femei căsătorite, întrucît învățaseră pe pielea lor că dacii — ca orice barbar civilizat de atunci — făceau moarte de roman). Această iubire daco-romană a început înainte de Hristos și s-a terminat după. Cert este că romanii aveau alfabet, după cum e sigur că dacii aveau limbă. (În afară de alfabet latin, romanii au adus și un fel de alfabet matematic care indică, pînă în zilele noastre, numărul regilor, al papilor și capitolele unei cărți. După cum există un plural al majestății, există și o aritmetică a majestății, de origine latină. De aceea scriem Napoleon al III-lea (nu al 3-lea), Papa Ioan Paul al II-lea (nu al 2-lea), capitolul MCXXVIII (nu 1128).

Din această împrejurare s-a născut limba română, care este o limbă **dacă** în formă și **romanică** în conținut. Dar în primii 165 de ani de conviețuire, dacii și romanii comunicau prin semne. Din cauza asta se iscau multe **malentendu**-uri. Cînd drama incomunicării era pe punctul de a deveni tragedie, exasperați, romanii luau cîte o bucată de marmoră de Rușchița și încrustau mesajul în ea. Astfel încît aproape că nu există zi în care harnicele excavatoare, zumzăind vesele (după Revoluție) să nu dea la lumină cîte o inscripție romană. Dacii le-ar fi răspuns și ei în aceeași manieră dar nu puteau, neavînd alfabet, și atunci se înfuriau și mai construiau o cetate. Să priceapă ce-or vrea romanii! Romanii au priceput că, în acest mod, dacii nu vorbesc cu ei, ci cu eternitatea, ceea ce era o sfidare cam prea de tot de la niște barbari. În replică, însuși Traian Împăratul a dat sfoară-n Roma să se construiască o columnă, un fel de coloană[4] pe care să fie imprimați toți dacii cu obiceiurile și apucăturile lor, ca învățătură de minte. Ceea ce s-a și întîmplat.

Dar astea erau mofturi ce se petreceau la nivel înalt, masele de oameni ai muncii, fie ei romani sau daci, își vedeau de treburile lor. Și nu se poate spune că n-aveau ce face! De-ar fi să amintim doar fapta lor de refacere a echilibrului oenologic al Daciei Felix, care fusese grav deteriorat, binemeritată recunoștința noastră. Căci, ce se întîmplase? Încă de la primele dispute romano-dace, strategii romani nu-și explicau unele înfrîngeri în fața dacilor, care aveau o tehnică inferioară de luptă și o gîndire așijderea. Pînă s-au prins: cînd pe daci nu-i mai ajutau puterile, iar legiunile romane erau gata-gata să-i dovedească, femeile dace puneau în fața romanilor, ca din întîmplare, vase cu vin pe care aceștia, lacomi sau doar însetați de-atîta luptă, le secau „dintr-o sorbire"[5] Apoi, cît erau de lungi, cădeau lați. Era o formalitate pentru vitejii daci să-i culeagă pe romani de pe drumuri și să-i predea gospodinelor dace, care îi ardeau la foc mic, ca jertfă supremă adusă lui Zamolxis. Dar Traian a prins figura și-a ordonat suprimarea viței de vie.

Acum, însă, romanii și dacii conviețuiau pașnic și ar fi stat și ei la un pahar de vorbă. Da' de unde? Așa încît se procedase la o amplă acțiune de înviere a pămînturilor dace. De altfel, nu numai în acest domeniu, dar în toate se putea detecta un spirit renascentist **avant la lettre,** romanii fiind protocronici, iar dacii cronici. Însă marea lor durere rămînea aceea că n-aveau alfabet.

...Tocmai se comemorau 165 de ani de la moartea lui Decebal și tînărul Învățător roman le preda copiilor — veniți din toate satele și orașele Daciei, la școală la Sarmisegetuza — viața și opera viteazului rege. Cînd Învățătorul povesti cum și-a făcut Decebal harakiri, fetițelor dace le înotau ochii în lacrimi iar băiețașii scrîșneau din dinți de mînie și neputință, jurînd în gînd răzbunare. „Copii, le spuse Învățătorul, — intuind ce se petrece în sufletul lor — pînă acum am învățat pe cale orală. E timpul să trecem și la calea scrisă. Ce ziceți?" „Da, da, răspunseră copiii, cu toții, în devălmășie, uitînd ca prin farmec supărarea. Învățătorul luă o bucată de marmoră și un stilet. El încrustă cuvîntul DECEBALUS, treabă care îi luă 30 de minute. Își dădu seama că, în ritmul acesta, n-o să-i ajungă ora. „Copii, le spuse el, asta e o lecție foarte importantă. Vreți să o facem fără pauză?" „Da, da, exclamară copiii, scrîjelind sîrguincioși, pe tăblițele lor, literele. Învățătorul încrustă litera **P,** dar cînd să treacă la următoarea, în amifiteatru își făcu apariția însuși Împăratul Aurelian, cu o impunătoare suită de generali și miniștri, între care și Ministrul eticii și echității sclavagiste. Copiii amuțiră. Învățătorul se opri din scris. Pe cît de blond era de obicei Împăratul, pe atît de negru se arăta acum. Învățătorul se uita la el, pierdut. Avea și motive, Învățătorul, căci se afla de mai multă vreme în dragoste cu Doina, cea mai frumoasă fată din Dacia. Iar părinții fetei aflaseră și veniseră la el Dunăre de supărare: „Ori tensori cu ea, ori te spunem la Împăratu'!" S-ar fi însurat el, căci fata era o mîndrețe, dar cînd se gîndea că la Roma îl așteaptă Octavia... Și acum, iată, venise tocmai la el, Împăratul.

Împăratul înaintă spre catedră, întunecat. Învățătorul se făcu mic.

— Hai, băiete, îi spuse. Ne luăm valea. Vin popoarele migratoare!

— Ah, deci nu e Doina! se bucură Învățătorul și căzu în genunchi la picioarele lui Aurelian. Împărate, îl imploră el, îngăduie-mi să termin lecția. E o lecție esențială.

— Bine, dădu absent din mînă Împăratul. Ne ajungi din urmă.

Și se duse.

Copiii asistau la scenă înmărmuriți, neștiind ce să creadă. O fi de bine sau o fi de rău cu această retragere aureliană? se întrebau ei, în mintea lor cea mică. Și ce-or fi alea **popoare migratoare?** Doar n-or fi păsări. Părinții și bunicii și străbunicii lor tot aici stătuseră, de cînd se știau. Nu umblau lela prin Europa.

Învățătorul reluă stiletul și încrustă mai departe, febril. Nu se mai punea problema respectării stricte a programului; oricum, orele erau date peste cap. Dar se gîndea că Aurelian, cu legiunile lui, acuși or să ajungă la Turnu și nu i-ar fi convenit să umble de unul singur prin Dacia, acum, cînd se anunțaseră și popoarele migratoare. Se gîndea și la Doina: nu putea pleca fără a-și lua rămas bun. Și dacă, împotriva ordinului dat de Împărat, ar rămîne totuși? Dar Octavia?

Inscripția era deja gata. Citi, împreună cu clasa, în cor:

DECEBALUS PER SCORILO

Își dădu seama că, în grabă și cu atîtea dileme în el, mîncase o literă: în loc să scrie PUER, scrisese PER. Realiză că e o greșală care va da bătaie de cap învățaților din viitor, stîrnind multe polemici. Dar era prea tîrziu să mai repare ceva. Își luă un aer cît mai bărbătesc posibil și se adresă auditoriumului:

— Copii, pentru mîine aveți de scris cuvintele: **mazăre, zarzăre, viezure, varză, barză.** Repetați după mine, cu toții...

....Zumzăiala din amfiteatru se îmbrățișă cu zumzăiala albinelor, cu freamătul frunzelor și cu vuietul apelor, în cascade. Învățătorul avea lacrimi în ochi.

— Vale, mai zise. Și se duse.

Dragă prietene, cam atît, deocamdată. Nu aștept răspuns.

Nicolae TURTUREANU

În dimineața zilei de 23 martie a.c. am primit o corespondență din Polonia, de la Petruța Spânu. În aceeași zi, la interval de două ore, discutînd cu Nicolae Turtureanu, mi-a spus că lucrează la o carte intitulată Românește fără profesor **(curs scurt). Am observat cu stupoare perfecta coincidență de gînd a autorului polonez cu cel român, de unde se vede că Estul European are și aceleași probleme și aceleași surse de umor. Sînt martor al „patentului" colegului meu, drept pentru care semnez**

Ioan HOLBAN

---

[1] hapturat: (intraductibil) — capturat; luat cu hapca.

[2] V. I. Lenin — Inventator al leninismului. Revoluționar de profesie. A condus o revoluție care a durat 75 de ani, fără a mai socoti duminicile și sărbătorile legale.

[3] Odiosul: — Mod specific românesc de a slăvi post-mortem eroii neamului. Așa cum lui Mircea i s-a spus cel Bătrîn, lui Ștefan — Cel Mare și lui Mihai — Viteazul, lui Ceaușescu i se spune, după moarte, Odiosul. Se folosește de obicei în sintagma „Odiosul și Sinistra Sa soție*.

* Sinistra Sa Soție — Elena din Petrești, savant de renume mondial și de largă recunoaștere internațională. A descoperit ce înseamnă CO_2; soția Odiosului.

[4] vezi și lucrarea De la Columna lui Traian la Coloana Infinitului de Constantin Brâncuși.

[5] „Hai la Milcov cu grăbire / Să-l secăm dintr-o sorbire" — Versuri din Hora Unirii, care i-a mobilizat la 1859 pe românii din Moldova și din Țara Românească să sece un riuleț numit Milcov, ce îi despărțea. Rîul continuă să curgă și astăzi, menținînd echilibrul ecologic al zonei.

Exerciţii est-etice între ironia soartei şi soarta ironiei

Tînărul ziarist şi reporter Michal Ogórek (=Castravete) s-a bucurat de succes publicînd în „Gazeta Wyborcza" serialul Ghid în Polonia, apărut în volum în 1991. Este plin de aluzii amuzante, pe care numai un nativ le poate descifra. Am ales fragmente decodabile şi de un cititor străin.

P.S.

MICHAL OGOREK

Ghid în Polonia

Pe an ce trece, sosesc în Polonia tot mai mulţi străini care nu ne înţeleg ţara, care nu sînt în stare să se descurce. Este şi cazul multor polonezi. Cu gîndul la ei toţi, am elaborat un ghid special, care să-i ajute să se orienteze în complicatele probleme ale ţării noastre, pentru ca şederea aici să le ofere multe plăceri.

1. Cunoştinţe generale

Aşezarea geografică. În funcţie de perioada istorică, Polonia trebuie căutată pe hartă mai la est sau mai la vest. În general, se poate spune că Polonia se află în principal între 24 pînă la 38' latitudine estică, între 14 pînă la 16° latitudine vestică şi pe undeva pe acolo trebuie să se găsească. Dacă nu se află, înseamnă că tocmai s-a dezmembrat. Ca urmare a tratatului de la Ialta (1945), Polonia a fost deplasată cu hotărîre spre Europa. Influenţele asiatice se păstrează, totuşi, distinct (...); ele se manifestă în caracterul nomad al societăţii, mutată dintr-un loc în altul pe măsură ce se deplasează graniţele (...). Astăzi, Polonia se învecinează la est probabil cu Ucraina, Belarus, Lituania şi Rusia, la vest cu Germania, care înaintează spre est cu viteza de 200 km pe an, la sud-vest cu Cehoslovacia, iar la sud-est cu Ceho-Slovacia (...). Graniţa nordică o constituie marea şi trecerea ei a fost întotdeauna cea mai uşoară. Munţii Tatra slovaci o despart de sud; în traversarea lor spre Europa, s-au specializat de mult timp muntenii (...). Polonia îşi consideră graniţele drept inviolabile.

Regiunile geografice, populaţia. În Polonia, nimeni nu locuieşte acolo unde trebuie. Populaţia Poloniei estice a înaintat cel mai mult spre vest, Polonia vestică se găseşte în centru. Locul de domiciliere al locuitorilor din Lvov este Wroclaw. Fîşia vestică de teritorii ucrainiene se găseşte în sud-est, de aceea cea mai mare concentraţie de ucrainieni locuieşte în nord-vest (...). În oraşe locuiesc sătenii. Populaţia suburbană se ocupă cu naveta la oraşe. Bogaţii locuiesc în locuinţele închiriate de la săraci, iar în palate locuiesc custozii (...). Omogenizării în procesul dezvoltării istorice îi sînt supuse şi costumele naţionale. În prezent, atît cel bărbătesc, cît şi cel femeiesc se compun dintr-un alb-albăstrui. Acest costum este complet din blugi cu pete mari folosit vara şi iarna.

Bogăţiile naturale. Fauna şi flora. Polonia este o ţară bogată în materii prime. Sînt răspîndite uniform în întreaga ţară: în subsol, apă şi aer; din păcate împrăştierea lor face imposibilă exploatarea pe o scară mai largă. Zona în care se pot găsi elementele întregului tabel al lui Mendeleev este Silezia Superioară. Se adună pe pervazele ferestrelor. Zăcămintele de funingine fac parte din cele mai mari din lume. (...). Polonia este paradisul cîtorva specii de animale. Animalul cel mai des întîlnit este furnica, ce a găsit excelente condiţii de dezvoltare aproape în fiecare casă. În rîuri şi Marea Baltică, ca şi în conductele de apă, trăiesc bacterii rare. În fiecare an, începînd din primăvară, în îngheţată apar primii stafilococi. În ultimele luni, apărarea naturii a repurtat un mare succes: porcul, care părea o specie pe cale de dispariţie, a cărui pieire a dus la căderea cîtorva guverne poloneze (...), a fost salvat şi a apărut din nou în natură (...).

Economia, sistemul economic. Polonia este o ţară industrial-agrară dezvoltată adică agricultura se dezvoltă folosindu-şi propria industrie. De fapt, industria nu aparţine nimănui: ministerul n-o recunoaşte, alţi proprietari nu are (...). Economia poloneză se găseşte în stadiul privatizării: statul suportă încă toate cheltuielile, dar deja toate beneficiile revin persoanelor particulare. Fiecare asociaţie este întreţinută din buget, iar încasările se împart între acţionari (...).

Centrele de viaţă. Centrul principal al vieţii sociale, politice şi culturale este în Polonia oţelăria. În zona oţelăriilor se concentrează 90% din traficul turistic, se grupează aproape întreaga viaţă culturală a ţării, se găsesc de asemenea aproape toate monumentele importante. Cea mai bună poziţie a cîştigat-o oţelăria Varşovia, care concentrează în jurul ei cele mai importante instituţii ale vieţii publice. În zona de influenţă a acestei oţelării se găseşte centrul financiar, comercial, ştiinţific şi turistic polonez. Lîngă ea sînt, de asemenea, acreditate toate ambasadele străine (...). Se poate astfel admite în general că, în condiţiile poloneze, apariţia unei oţelării la orizont semnalează o bijuterie arhitecturală sau un monument al culturii naţionale.

Potenţialul productiv. Polonia dispune de un considerabil potenţial industrial, în diverse perioade, diverse centre înregistrează cele mai mari realizări productive. În 1956, în frunte se înscriau întreprinderile Cegielski din Poznan şi Zeran din Varşovia, care, în cooperare, l-au produs pe Wladyslaw Gomulka (fost prim-secretar al P.C. Polonez, n.t.). În acea perioadă n-a fost deloc un model rău. În 1968, la Varşovia s-a început retragerea acestui prototip care îmbătrînea, şi înlocuirea lui (...). Din 1970, cea mai productivă unitate industrială din Polonia rămîn şantierele navale din Gdansk. În cursul ultimilor ani s-au produs aici cel puţin cinci guverne; ultima realizare a şantierului de construcţii este preşedintele. Acest randament plasează şantierele la nivel mondial (...).

Structura socială. Nivelul de trai. În cursul ultimilor doi ani, salariul în Polonia a sărit de la circa 30—40 de dolari lunar la circa 300—400, de la nivelul Voltei Superioare s-a deplasat la aproximativ nivelul Portugaliei. Această ameliorare a devenit cauza unei mari nemulţumiri sociale — proteste şi greve salariale. Ca urmare, standardul de viaţă s-a micşorat într-un mod nemaiîntîlnit în istorie. Salariul polonez real a crescut doar la scară mondială, în schimb în interiorul ţării a scăzut serios. Condiţiile vieţii se apropie de cele mondiale, dar s-au înrăutăţit. Avem, deci, de a face cu un caz de nivel de trai în acelaşi timp crescînd şi diminuînd.

Majoritatea persoanelor angajate în industrie, agricultură, învăţămînt şi în serviciul sănătăţii, ca şi toţi şomerii, se întreţin din comerţ. Şi unele persoane angajate în comerţ se întreţin din comerţ (...).

Poziţia socială se cunoaşte după maşină. Cel mai sus în ierarhia prestigiului social se află furgoneta. Mai departe se plasează maşinile cu remorcă şi tractoarele. Ceva mai proaste, deşi încă acceptabile ca lăţime, sînt mercedesurile. Celelalte maşini pentru persoane, fiind puţin spaţioase, arată standardul scăzut al proprietarului, care nu poate livra nimic (...). Comerţul are loc în sistemul american „drive-in", adică fără a coborî din maşină: comerţul în Polonia este organizat astfel încît maşina cu vînzător stă, iar clienţii se deplasează pe jos.

În structura socială, vîrful piramidei îl constituie îngheţaţii. Toţi „biznismenii" muncesc pe ger. Interiorul edificiilor şi clădirilor este ocupat de săraci. Aceştia deţin o oarecare poziţie în stat, sînt angajaţi în sfera ştiinţei şi culturii, apar la televiziune. Nu le pot asigura nimic copiilor lor şi-i trimit la studii (...).

Dotarea medie a economiei casnice cu instalaţii tehnice este foarte bună. În fiecare gospodărie se găsesc: o sobiţă, în timpul întreruperii încălzirii centrale; o cadă plină cu apă, ca prevedere a pauzelor provocate de o avarie la reţea; un bidon pentru transportul apei curate pentru ceai; o lumînare, folosită cînd lumina se stinge: un primus, foarte util cînd sînt tăiate curentul şi gazul. La fiecare două gospodării se găsesc un pistol pentru împuşcat cuie în pereţii de beton şi un set de garnituri pentru robinete (...).

Sistemul politic. Polonia se găseşte pe drumul de întoarcere de la socialism la capitalism. Capitalismul în Polonia nu serveşte deloc intereselor marelui capital, pentru că acesta în general nu există; baza socială nu o constituie exploatatorii, ci numai exploataţii. De introducerea capitalismului în Polonia şi de apărarea muncitorilor se ocupă sindicatul „Solidaritatea", care este forţa politică principală a ţării. Ca sindicat, „Solidaritatea" organizează mai întîi grevele, apoi, ca putere de stat, le înăbuşă (...).

Principalele organe ale puterii de stat. Deciziile politice le ia preşedintele. Seimul, cu ajutorul dezbaterii parlamentare, ghiceşte cum sînt şi apoi le aprobă prin vot. Imediat după pronunţare, apariţiile preşedintelui sînt traduse în principalele limbi din lume şi în poloneză. Preşedintele este primul organ al puterii ales în mod democratic. Este acuzat de celelalte organe ale puterii de metode nedemocratice (...).

Presa, radioul, televiziunea. Ziarele din Polonia nu aparţin nimănui (...). Toate ziarele au un profil anticomunist. Redactorii şefi au fost numiţi în majoritate de partidul comunist. Revocarea redactorilor şefi este în prezent imposibilă, deoarece organul lor superior, Biroul Politic, a fost dizolvat. Singurul ziar care păstrează comuniştilor o amintire recunoscătoare este organul social-democraţilor „Trybuna nie Ludu" („Tribuna nu a poporului").

Este dezvoltată reţeaua radiofonică străină: Europa Liberă, Vocea Americii, BBC care, din München, Washington şi Londra, îi informează pe polonezi despre ce se întîmplă în Polonia. Aşa cum în toată lumea oamenii vorbesc exclusiv despre ce a fost la televiziune, în Polonia televiziunea vorbeşte exclusiv despre ce a fost la televiziune.

Filmul, teatrul, cartea. Cultura în Polonia este dezvoltată într-un grad nemaipomenit. Cantitatea de regizori de film pe cap de spectatori de aici nu se întîlneşte nicăieri în Europa şi creşte permanent (...). Epoca de aur a filmului polonez, specializat în retorica anticomunistă, a căzut în perioada comunismului. Comuniştii, încîntaţi de ideea că cineva vrea să turneze un film despre ei, au finanţat apariţia unor minunate fresce anticomuniste, care au intrat în istoria cinematografului. Au plătit de asemenea apariţia în lume a tuturor operelor filmate, evidenţiate la festivalurile internaţionale pentru valorile lor creştine. Din păcate, comuniştii sînt astăzi într-o stare atît de deplorabilă, încît nu mai finanţează nici un film şi a trebuit încetată turnarea lor (...).

În Polonia există libertatea deplină a cuvîntului, constînd în aceea că tot ce a fost scris poate fi publicat. Cele mai citite sînt cărţile care prezintă viaţa în lagărele din nordul îndepărtat şi comportamentul erotic neobişnuit. Descrierea actului sexual dincolo de cercul polar ar avea şansa să devină un adevărat best-seller. Cel mai căutat autor polonez de beletristică rămîne Edward Gierek (fost prim-secretar al P. C. Polonez, n.t.); nici un alt autor nu se distinge printr-o fantezie atît de impetuoasă.

Sportul şi odihna. Polonezii au grijă de condiţia lor fizică. Larg practicat este triatlonul: mersul rapid prin oraş — căratul greutăţilor — luptele pentru aprovizionare. În prezent se renunţă treptat la acestea din urmă. De mare popularitate se bucură diferitele divertismente intelectuale, ca dezlegarea şaradelor şi rebusurilor în birourile de impozite şi financiare, asigurări sociale, schimburi de locuinţe, bănci etc. Dezlegarea corectă — care pretinde uneori multe zile de încercări — procură „hobbiştilor" o adevărată bucurie.

2. Informaţii practice

Organizarea vieţii zilnice se bazează în Polonia pe nişte principii diferite de alte locuri şi pentru a vă descurca merită cunoscute regulile de bază.

Trecerea graniţei. La sosire, după trecerea graniţei, călătorul trebuie să-şi apuce bagajul şi să alerge cu el cît mai repede înspre vameş. Acesta vorbeşte numai în poloneză. La întrebările puse de el, cel mai bine e să răspundă mereu: „N-am nimic" (Nic nie mam). E bine să se ştie că vameşul nu poate cunoaşte tariful vamal actual, care n-a fost încă publicat, deci dacă i se arată vreun obiect, îl poate lua drept amintire dintr-o excursie individuală.

Operaţii bancare şi băneşti. Mijlocul legal de plată în Polonia este zlotul. De fapt, mijlocul de plată este mia de zloţi (...). Lîngă fiecare bancă îşi au sediile bursele, la care agenţii de schimb se pun de acord asupra cursului dolarului. Îmbrăcămintea lor de serviciu constă dintr-o scurtă din piele şi un inel pe deget (...).

Cumpărăturile. În Polonia, toate mărfurile alimentare se află pe stradă. Din motive de severe dispoziţii igienice, serviciile sanitaro-epidemiologice controlează din ce zi e ziarul pe care e expusă carnea şi fac evaluări perspicace asupra prospeţimii informaţiilor cuprinse în el. Vînzătorii au adoptat, totuşi, cu timpul, stratagema de a-şi întinde carnea pe publicaţii trimestriale (...). În punctele comerciale nu există nicăieri mărfuri din producţia poloneză pentru că cele străine le inundă (...). După o şedere mai lungă, remarcăm faptul că în spatele clădirilor comerciale, în adîncul cotloanelor, se ascund nişte magazine. Frecventarea lor este luată drept o manifestare de snobism (...).

Consumarea hranei. Mîncărurile naţionale poloneze sînt hamburgerul, hot-dog, legumele gratinate şi, ca desert, vafele (...). Aceste mîncăruri se prepară de obicei în rulote de camping. Consumarea lor nu trebuie amînată, fiind destinate numai mîncatului pe ger sau în condiţii atmosferice nefavorabile asemănătoare (...). În oraşe există o mare varietate de restaurante specializate. În unele nu primiţi cuţite — sînt restaurantele chinezeşti. Există restaurante dietetice, unde chelnerul întîrzie intenţionat aducerea felurilor de mîncare; există restaurante eschimose, unde totul se serveşte rece (...).

Petrecerea nopţii. În oraşele în care ai ce face nu ai unde dormi — poţi dormi în oraşele unde n-ai ce face. Orientîndu-se după acest principiu logic simplu, nu s-au construit hoteluri la Czestochowa (...). Camerele de hotel în Polonia au vedere la alegere, spre bucătărie şi spălătorie sau spre parcare; ferestrele apartamentelor dau spre ambele părţi. În fiecare oraş, la hotel se concentrează viaţa nocturnă. Pînă la ora două (în hotelurile de lux, pînă la patru), este dans sau discotecă. În această situaţie, persoanele care se culcă devreme nu trebuie să ia cameră spre parcare. Înainte de ora cinci se livrează hotelului bidoanele cu lapte. Persoanele care dorm tîrziu nu trebuie să ia cameră spre bucătărie. La ora şase vin cameristele şi conectează aspiratoarele. Din principiu, înaintea sosirii lor, toţi trebuie să fi făcut curăţenie (...). În cafenelele şi restaurantele deschise pînă la ora 22 se poate rămîne pînă la ora 21, cînd personalul începe să spele duşumelele. După aceea sînt deschise numai sex-shop-urile. În ultima vreme s-a constatat că cel mai bun mijloc de asigurare a unui magazin împotriva furturilor este să fie lăsat deschis noaptea. Un magazin deschis non-stop 24 de ore este întotdeauna gol şi nimeni nu-l deranjează, în timp ce în faţa unui magazin închis spărgătorii se aşază la coadă (...).

Traducere de Petr[illegible]

O lume în carte

O poezie delicată, aproape suavă, care pare a transcrie notații dintr-un jurnal intim găsim în volumul **Și toamna** uită (Biblioteca „Ateneu", 1992) de Laurențiu Tărniceru. Preferînd tonalitatea minoră — un minulescian, în fond —, poetul contează mai mult pe percutanța sentimentului, decît pe aceea a imaginii: „Vin trenuri, iarna e rece / grăbiți călătorii coboară / aștept imaginea ta / pe un peron, / într-o gară / Lunecă trenuri spre lume, / e seară, / cade zăpada și-acoperă lin / clipa fugară" **(Vin trenuri).** Erotica, secțiunea cea mai importantă a cărții, se cerne din gesturi calme, suave, ușor teatrale pentru că se simte un „scenariu" al intimității, o anumită ordine a gesturilor; nu este nimic deranjant aici însă, dimpotrivă, poemele se citesc cu plăcere și cu o undă nostalgică pe care numai patina timpului peste patimi o poate da: „E aerul mai rar și greu / din frig nici soarele n-ajunge / ceva în mine s-a oprit / Prin clipe vagi / doar mîna ta / o văd / mai spune-mi ce nu pot să uit. / Zîmbește!" **(Doar mîna ta).** Toate elementele grafice și de conținut pe care mizează poetul concură la cristalizarea unei poezii de atmosferă, introducînd cititorul într-o plăcută, reconfortantă intimitate: „La marginea nopții / lumina strigă în pleoape / și mîna ta trezește visul / Fascinația unui alint / balansează zorii, / inundă stelele / și cheamă dimineața aproape / Din fluviul de smarald / Imaginea ta privește / cu răscolirile voluptății / La marginea nopții!" **(Fascinația dimineții).** Grafica semnată de Constantin Filimon susține tonul general al poemelor; aceeași rațiune o au, probabil, și repetițiile, cu foarte mici variațiuni, ale unor poeme (cu același titlu chiar — **Răsăritul**, de exemplu —, fie cu titlul schimbat: **Să învățăm fericirea** se cheamă peste numai trei pagini **Cu anotimpurile).** Un aer „retro" plutește peste poemele volumului; în orice caz, nici un fel de gînduri negre; tristețea are, și ea, ceva foarte viu, un „ce" care palpită, cînd poemul nu dă de-a dreptul în clocotul vieții, el elanului vital: „E primăvară, iubito! / trezește-te! / să-ți scutur din plete / frunzele din toamnă, / zăpezile / Hai, zîmbește, / vor cădea altele! / să învățăm fericirea / cu anotimpurile!" **(Cu anotimpurile).**

Asociat temei dominante, aceea a erosului, motivul trecerii timpului reprezintă cel de-al doilea reper important al scrisului lui Laurențiu Tărniceru: „Trec anii / apele, curg / peste timpuri / Trec anii / gîndul rămîne / ca ieri / Trec anii / zăpezile cad / întîrzie zorii / Trec anii / speranța apune, dar / apele curg" **(Trec anii).** E în **Și toamna uită** un fond romantic pe care se aloiește o sensibilitate poetică de tip minulescian.

Ioan HOLBAN

Veronica Micle, poezii și corespondență

Născută la Năsăud, la 22 aprilie 1850, în același an cu Eminescu, Veronica Micle, după numele părinților, Cîmpeanu, a rămas orfană și mama ei, urmărită de autoritățile din Austro-Ungaria, din cauză că soțul ei participase la Revoluție, se hotărăște să părăsească orașul în care trăia și trece în Moldova. De fapt, după ce orașul fusese incendiat și casa pe care o aveau arsese și ea, Ana Cîmpeanu nu se mai simțea prea legată de locurile natale. Cumpără, la 10 august 1850, o casă în Tîrgu-Neamț, care a dăinuit pînă după 1980, cînd a fost demolată, pentru ca, după puțină vreme să fie clădită, pe același loc, alta, după același tip, în care s-a inaugurat, la 9 septembrie 1984, expoziția permanentă VERONICA MICLE.

Sub influența lui Eminescu, pe care l-a cunoscut, foarte probabil, la Viena, în 1872, începe să scrie poezii pe care avea să le publice, în cea mai mare parte, în „Convorbiri literare", începînd cu anul 1875. Debutul ei s-a produs, de fapt, în anul 1874, în „Columna lui Traian". Dar, în vreme ce în revista lui B. P. Hasdeu scriitoarea n-a publicat decît două poezii, în „Convorbiri"... numărul lor se ridică la 60. Numele ei se mai întîlnește în „Familia" (nouă poezii), în „Literatorul" (trei), în „Revista Nouă", „Album macedo-român" (1880), în „România", (1889) și în „Adevărul literar și artistic" (1924) cîte una.

În 1887 avea să apară, în editura lui I. G. Haimann, din București, volumul în care erau adunate 73 de poezii, dintre care nouă nu mai fuseseră publicate în altă parte. În 1909 și în 1914 au apărut noi ediții, fără deosebiri importante față de cea din 1887. O a patra ediție, necunoscută istoricilor literari și comentatorilor activității Veronicăi Micle, datează de prin anii 1935 și a apărut în „Biblioteca pentru toți", nr. vechi, 924. O nouă ediție va scoate Aug. Z. N. Pop, în 1969, iar în 1989 ne venea alta de la Chișinău, îngrijită de I. Curuci.

Înafară de aceste șase ediții, un număr de 32 poezii, și anume acelea pe care Aug. Z. N. Pop le-a considerat ca fiind produsul relațiilor dintre Eminescu și Veronica, au intrat în sumarul volumului MĂRTURII. EMINESCU — VERONICA MICLE, apărut în două ediții și anume una la București, în anul 1967 (v. paginile 187—207) și cealaltă la Chișinău, în 1989 (pag. 169—186). Nu uităm volumul DRAGOSTE ȘI POEZIE, publicat de Octav Minar.

Să mai spunem că edițiile din 1909 și, respectiv, cea din 1914 reproduc, fără modificări importante, cea dintîi ediția princeps, iar a doua pe cea din 1909. Ediția din 1935 nu este decît reluarea celei din 1914.

Ediția recentă, POEZII ȘI CORESPONDENȚĂ (Editura Porto-Franco, Galați, 1991), îngrijită de Lucian Chișu, este cea mai completă. Față de cele 73 de poezii din ediția 1887, și de cele 78 cîte conține ediția din 1935, aceasta are 90. Lucrată cu simț de răspundere, ea reușește să ne dea o imagine integrală asupra activității poetei. Adăugarea celor 40 de scrisori, adresate de Veronica lui Eminescu, și indicarea locului și a datei apariției inițiale a fiecărei poezii sporesc valoarea ediției.

Poezia **Povestea rozei**, apărută mai întîi în „Columna lui Traian", la 1 decembrie 1875, pag. 367, a fost inclusă de Vasile Petri, conjudețean al poetei, în **Legendar sau carte de cetire pentru școalele poporale**, partea I-a, Sibiu, 1883, pag. 118, sub titlul **Legenda rozei.**

Într-un ALBUM MACEDO-ROMÂN, apărut în 1880, a fost publicată poezia **Lîngă leagăn**, reprodusă, în volumul de care ne ocupăm, la pag. 6—7. Dedicația: **Domnișoarei Eliza Candiano**, nu figurează în textul inițial; a fost introdusă în ediția 1887. În versul al doilea, al acestei poezii: „Iar la gît îți voi lega **eu** o bogată mîndră salbă", s-a strecurat o greșeală care va trebui corectată. Este vorba de înlocuirea pronumelui **eu** prin **cu.** Tot despre o eroare tipografică trebuie să fie vorba și în ultimul vers al poeziei **De pe țărmurile lumii** (pag. 43):

„Tristă ca și ieri sunt astăzi, și ca astăzi voi fi **mîine**", unde fonetismul muntenesc nu poate fi motivat din moment ce adverbul respectiv apare în rimă cu **rămîne.**

Dar cea mai evidentă greșeală de imprimare ne întîmpină în chiar primul rînd al Prefeței, unde tipograful a citit 30, în loc de 39.

În sfîrșit, strofa a doua din poezia **S-a pus valul...** (pag. 30), a suferit o modificare importantă, prin erorile de tipar, și în loc de: „Eu în vremile **acele** / Tainic am iubit un nume, / Ce răpind mințile **mele** / Pace nu aveam în lume". apare în volum: „Eu în vremile **acelea** / Tainic am iubit un nume, / Ce răpind mințile **tale** / **acelea** / Tainic am iubit un nume, / Ce răpind mințile **tale** / Pace nu aveam în lume".

Gavril ISTRATE

Un discurs îndrăgostit

O indicibilă tristețe, răsfrîntă în inflexiunile unui sarcasm **pince-sans-rire**, emană prozele ciudate ale lui Adrian Filip, din volumul **Preoteasa zeiței Kali** (apărut în editura Cariatide, cu o prefață acut comprehensivă semnată de Val Condurache). Împînzind trăirile lui de singuratic, melancolia pare semnul unei descumpăniri, care își caută o compensație mai mult sau mai puțin iluzorie în lecturi aparte, din spațiul rîvnit, de magice irizări, al ficțiunii tămăduitoare. Disperările, efect al cine știe căror frustrări, induc o percepție nevrotică a lumii înconjurătoare, persiflată în accente de grotesc (în ciclul, de un absurd ca și fabulistic, **Alte întîlniri din captivitate**) ori respinsă prin gestul amar-orgolios al refugiului într-un livresc de obsesive consonanțe.

Interiorizarea, semnalînd un îndărătnic refuz al derizoriului cotidian, și o febrilitate neascunsă, manifestată în gestica narativă de soi poematic, provoacă suita de imersiuni în reveria ce pune real în severe, lucide paranteze. Fascinat de Orient, de mitologia indică, Adrian Filip găsește acolo punctul de sprijin prin care se poate smulge din exasperanta „captivitate" a unui real nu doar vătămător, dar și ilar, care îl predispune la maliții acide. **(După-amiaza unui faun șchiop)**, lăsîndu-se absorbit de lumea de fantasme unduind într-un fluid vertij de „poezie și suferință". **(Tigrul, capra și alte zeități ale focului).** O ambianță, de colorit exotic și prestigiu ezoteric, în care el se cufundă cu un amestec de bucurie și neliniște, acceptînd deopotrivă ispita și primejdiile imaginarului.

Se simte, în această carte de debut, ambiția tînărului prozator de a nu semăna cu nimeni — nici măcar cu maeștrii inițierilor sale — ca fel de a scrie. Ca mod de a gîndi literatura. O scriitură inteligentă și fragilă, exprimînd fluctuațiile sinelui vulnerabil, va căuta, cu atuul și cu handicapul hipersensibilității, să susțină acest (supra) solicitant pariu. Deocamdată, Adrian Filip se caută pe sine, și o face în gama unor narațiuni care, uneori aburite, alteori în contururi disparente, mai au nevoie de limpeziri.

Paradoxal sau nu, între mizantropie, vădind o subiectivitate rănită, și elanul, cu sclipiri și învolburări, ale fantazării, **Preoteasa zeiței Kali** dezvoltă, dincolo de semnul negator al ironiei, un discurs îndrăgostit.

Florin FAIFER

ERATĂ

Precizăm că în numărul 6 din revista „Cronica", semnătura profesorului Grigore Moisil a apărut în pagina 8 „Grigori" în loc de „Grigri". Facem cuvenita rectificare.

ION HURJUI

Psalm (I)

nemaifiind undeva în cîmpie
nici pe strada îngustă
nici pe la mijlocul secolului trecut
imaginea din copilărie —
ochii altădată născuți din verdele ancestral
capătă culoarea de cenușiu medieval
trecere spre albastrul romantic

Să ne apropiem unul de celălalt
ca în teatrul antic —
valențele noastre să hotărască
timpul instabil al lumii fără naștere
cîmpia abstracțiune și strada îngustă
mereu mai îngustă să ne absoarbă în ea

Ca într-un cavou sărutul promis întreg —
fruct nepătrunsul doarme în noi
îndeajuns de singur și neprihănit
deasupra cuvintelor de demult uitate
sîngerarea omului rănit o dungă pe cer
o stradă îngustă în cîmpia cerului
atît de albastru și atît de dator nouă

Psalm (II)

mîinile noastre se apropie și se despart —
se privesc
graiul lor ar putea înțelege absența
(dimineața din ianuarie)

pe fiecare urmă a pasului rămas în zăpadă
se afundă piciorul și trupul —
altcînd puteau să se vadă
și să-și contopească privirea învăluită secret

soldați înarmați trec îmbrăcați în alb
au epoleți din fulgii veniți la-ntîmplare —
omul căzut o eroare a viscolului
(între nămeți un poet crede în fapta mîinilor!)

Psalm (III)

încă mai port dialogul
cu cărțile citite
de demult
cu partitura compozitorului
mereu la aceeași oră așteptîndu-ne

acum prezența lui așezată
între coperți de cărți —
prețurile exorbitante
sentimentul acela cu nimic echivalent
(acum atent număr paginile precum zilele)

amîndoi către peronul unei stații
coborîm fără întrerupere —
din cînd în cînd boschete și măști
prezența noastră neverosimilă
în cărțile citite împreună.

Psalm (IV)

apocalipsa bătea în geam
cu o copită din mătase albă
se aștepta să-i răspund
ca unei mirese
venită să mă îmbrățișeze —
cu o ignoram

lîngă zidul eternității
groparii ignorau și ei realitatea —
neascultător destinul
printre luminări aprinse
(florile veșnice ardeau
în sfeșnice ale infinitului)

Psalm (V)

credința în biruința destinului
nopțile albe zilele albe
prundișul către ape!

cucuvaia înțeleaptă
despre metamorfoza veacului
nu știe nimic

pic! pic! picură
ziua în noapte credința veacului
în destin

Teatrul ca ritual

interviu cu MATEI VIȘNIEC

— „Trebuie să traduc și să explic un text. Doar cîteva propoziții. Dar cum să le explic? «Libertatea absolută», asta, să zicem, înțeleg. Dar mai departe? «Nous sommes condamnés à la liberté!» Ce vrea să spună asta?

— Vrea să spună exact ce spune: că suntem **condamnați** la libertatea absolută". Așa încheie Mircea Eliade romanul „Nouăsprezece trandafiri" (Ethos 1980, Paris), scris între august 1978 și februarie 1979 (sau „într-o perioadă relativ recentă"), fără a avea valoarea literară deosebită a povestirilor sale fantastice sau ale „Nopților de Sînziene" el rămîne totuși inedit, pentru că reprezintă concretizarea romanescă a concepțiilor sale despre teatru. Convingerile sale despre felul în care arta dramatică trebuie concepută și practicată au ca punct de pornire vechile credințe filosofice orientale, în speță cele indiene, care vedeau în spectacol un act sacru.

În ciuda bogăției sale diversități, filosofia indiană este în ansamblu de acord asupra ideii că scopul oricărei existențe autentice este regăsirea armoniei în care, inițial, în timpurile de început, se afla sufletul individual (atman) și spiritul creator **(Brahman)**. Reintegrarea în această unitate sacră însemna în același timp trecerea în zona libertății absolute, singura libertate autentică. Păcatul tuturor oamenilor este că ei trăiesc în „ignoranță", neglijînd importanța capitală a depășirii barierelor impuse istoric (prin devenire) între **atman** și **Brahman**. „Ignoranța" sau „iluzia" stă la baza transformării perpetue a lumii și a tuturor formelor cosmice; aici trebuie căutată cauza devenirii, a istoriei. Abstragerea din istorie și pătrunderea în zona adevăratei libertăți „care ne este dată în însăși structura condiției noastre, de ființe libere, deși încarnate" (p. 129) poate fi realizată recuperînd armonia originară a sufletelor, prin depășirea apăsătoarei „ignoranțe" ale cărei prizonieri oamenii sînt.

Ieșirea din „iluzie" și rearmonizarea conștiinței individuale cu conștiința creatoare poate fi făcută prin practici de eliberare între care, în teza sa de doctorat despre yoga, Eliade include și spectacolul conceput ca rit, așa cum era practicat inițial, în spațiul sacrului.

Convingerea istoricului religiilor este că teatrul, realizat ca rit, deci re-sacralizat, poate fi o soluție pentru nevoia disperată a omului modern de a-și regăsi identitatea ontologică pierdută. Individul se simte rătăcit între „lumea cosmicizată, sacră" a începuturilor și un univers cotidian „profan" în care a fost „aruncat" cum ar zice Heidegger... („Occultisme, sorcelerie et modes culturelles").

Prin reîntoarcere la arhetipuri și la mijloacele de exprimare tipice sacrului, arta dramatică poate deveni o modalitate de actualizare a relației inițiale om-Creator, pentru că „nici un comportament religios, oricît de arhaic ar fi, nu este niciodată complet abolit" („Fragments d'un journal").

În derularea sa, romanul urmărește evoluția scriitorului Dumitru Anghel Pandele (un nume cel puțin curios) care a trăit o întîmplare ciudată la mistica vîrstă de 33 de ani („vîrsta lui Isus" cum singur o constată); întîmplare de care, fără a ști din ce motive, nu-și mai amintește. Experiența peste care o neînțeleasă uitare s-a așternut, va fi reactualizată printr-o anamneză mijlocită de revelațiile pe care actul teatral i le prilejuiește. Astfel întîmplarea aceea va deveni esențială pentru Dumitru Anghel Pandele, care va reuși, pornind de aici, să se reconstruiască pe sine, regăsindu-se în armonia inițială, perfectă și eternă a libertății absolute. În roman, teatrul este tratat ca „spectacol tradițional, cu sau fără măști, dar utilizînd scenarii de mim și choregrafie, acompaniate de anumite melodii străvechi, aproape uitate în zilele noastre" (p. 15). Conceput astfel, el (re)devine un spectacol sacru, întorcîndu-se la tradiția sa mistică dintr-un timp uitat, fără limite și măsură, cînd era considerat un demers terapeutic. Această formă inițială, sacră în esență, poate deveni funcțională pentru teatrul modern, nu printr-o simplă preluare a unor imagini din vechile mituri, ci printr-un demers mai profund, al cărui scop este transmiterea forțelor vechii spiritualități prin intermediul simbolurilor. La fel concepea și practica teatrul Antonin Artaud, care spunea că teatrul, în spiritul autenticității, trebuie „să se dovedească apt **să extragă forțele** pe care vechile mituri le cuprind", iar actorul „să se lase locuit de forțe magice, ca în transa riturilor de posesiune (Le théâtre et son double"), și să devină purtătorul lor către spectator. Mijloacele de exprimare teatrală (ca și rugăciunile, sacrificiile sau ceremoniile religioase) pot conduce gîndul în atitudini profund metafizice, prin apelul la o magie teatrală ce poate transpune individul (autor, actor sau spectator) în situații revelatoare. Această încărcătură metafizică a actului teatral este proprie spațiului oriental, unde temele animale sînt considerate ca venind din sfera divină, iar teatrul (spectacolul) devine „un vehicul", un purtător spre ieșirea la limanul libertății. Pentru că demersul său nu se oprește la prezentarea simbolurilor, ci la explicitarea și pătrunderea esenței lor. Sigur, însă, că funcția ritualică nu are aceleași semnificații pentru toți oamenii; doar cei pregătiți să-i vină în întîmpinare, cei inițiați sau doritori să o facă se pot bucura de magia ei. Profanilor aceste experiențe li se par de neînțeles, absurde și nefiind sancționate de logica formală, neraționale. Cînd de fapt aici acumulată întreaga lor forță, în (ne)a-raționalitatea lor.

În „19 trandafiri" inițierea se realizează într-o tabără unde un grup de tineri artiști repetă și prezintă spectacole-ritual. Această tabără, localizată într-o pădure a cărei existență fizică e relativ incertă poate fi un fel de „teatru-laborator" al lui Grotowski, vizînd un loc, de fapt un spațiu-timp în care fiecare poate să-și devină fidel sieși, ieșind din cotidian prin izolare. Apelînd la puterea magică a simbolului teatral, ei vor reuși să scape de istorie, mai simplu spus, să dispară, suspendînd devenirea, prin reîntoarcerea într-un spațiu și un timp abolite istoric. În acest punct granița dintre real și ireal, dintre posibil și imposibil dispare, iar magia își dezvăluie puterile. În fond întregul „Cosmos este o vastă pînză de forțe magice și aceleași forțe pot fi trezite sau organizate în corpul omenesc". („Techniques du yoga"). Practicile tantrice, de exemplu, reușesc acest lucru prin tehnici mistice, în care puterea magică a simbolului (fie gest, cuvînt sau mișcare) conduce la cucerirea libertății („mukti") și, în același timp, a eternei tinereți și imortalități. Sau, în spiritul filosofiei tantrice, cîștigătoarea condiției paradoxale de om și Budha în același timp dualitatea armonică a timpurilor de început. Unele din practicile tantrice vizează modalități de exprimare apropiate teatrului: murmurarea continuă și ritmată a unor cuvinte aparent ininteligibile sau chiar simple onomatopee (numite „mantra") care devin suport al concentrării, facilitînd accesul la zona libertății. În același sens poate fi utilizată și concentrarea asupra unei imagini, care prin constanță și intensitate poate marca intrarea într-o experiență mistică. Un sunet, un cuvînt sau o imagine devine astfel simbolul întregului Cosmos, concentrînd în sine valori metafizice nebănuite.

Eliberarea individului din cătușele devenirii și ieșirea din istorie prin trecerea în spațiul autentic al existenței, acela al unirii cu Conștiința Creatoare, poate fi concepută ca o anamneză dirijată, ca „o priză de conștiință despre o situație care există deja anterior dar asupra căreia ignoranța și-a aruncat vălul" („Techniques du yoga"). În esență, un proces de re-descoperire, de re-levare a sinelui, așa cum Dumitru Anghel Pandele îl trăiește. Într-un anumit moment al anamnezei, rememorînd experiența aceea ciudată al cărei personaj fusese el, își amintește de o chinuitoare senzație de sete asociată cu inexplicabila teamă că nu va reuși niciodată să și-o potolească. În spatele acestei cotidiene senzații există o dorință și o teamă mai profundă a omului: aceea a perpetuei existențe; dorința de a depăși condiția de muritor, printr-o permanentă reîntoarcere. Totul este de fapt expresia mitului eternei reîntoarceri, a nevoii fundamentale de „a fi" în concurență cu „a deveni". Eliade este convins că teatrul poate satisface setea de ființă a omului, prin experiențele extatice pe care le facilitează. El poate suspenda devenirea prin apelul la forța simbolurilor arhaice, prin trecerea într-un spațiu al armoniei și existenței absolute. Încărcat de aceste semnificații sacre, teatrul poate deveni o alternativă regeneratoare pentru omul modern aflat în criză ontologică, prin reîntoarcerea la sursele existenței. Această poziție îl apropie pe Eliade de mișcarea „Liningth" care credea „într-un teatru al experienței intense, jumătate vis, jumătate ritual, în cursul căreia spectatorul să ajungă la o înțelegere intimă a lui însuși".

Încărcat de astfel de semnificații și practicat în acest spirit aproape sacralizat, teatrul ar avea marea șansă de a redeveni o artă magică mai aproape de sufletul omenesc, marcînd trecerea dincolo de imediat prin cuvînt, gesturi, imagine. „Dar această dezvăluire, sau descifrare, a simbolismului, care sparge coaja întîmplărilor cotidiene aparent banale și **le deschide spre universal** — acest exercițiu spiritual nu este decît arareori accesibil omului din zilele noastre. Rerularea semnificației simbolice a gesturilor, acțiunilor, pasiunilor și chiar a credințelor noastre, se obține participînd la un spectacol dramatic **așa cum îl înțelegem noi** — cuprinzînd adică dialoguri, dans, mim, muzică și acțiune, sau dacă vrei, „subiect". (p. 6).

Oltița CÂNTEC
ianuarie 1992, Paris

O integrală romantică

Luînd cu asalt sala Filarmonicii „Moldova" cu ocazia recitalului susținut de pianistul rus **Arkadi Sevidov**, tinerii (probabil în majoritate studenți) au demonstrat un fler care le-a lipsit, se pare, multor melomani ieșeni mai vîrstnici. Așa cum erau — incredibil de mulți, înduioșător de cuviincioși, urmărind muzica într-o liniște absolută, cu chipuri transfigurate de bucuria audiției, aplaudînd debordant, cu un entuziasm sincer și cald — s-au constituit într-un auditoriu pe măsura faptului artistic de excepție care s-a consumat în acea seară: prezentarea în totalitate a ciclului de „Nocturne" de Frédéric Chopin.

Deși trăim, s-ar putea spune, o epocă a „integralelor", nu puțini fiind interpreții care-și încearcă forțele în performanțe de acest gen (chiar la Iași am avut, „pe viu", șansa cîtorva: a lucrărilor simfonice și concertante de Beethoven și Brahms, sub forma unor cicluri compacte, la pupitru fiind dirijorul Cristian Mandeal, a lucrărilor concertante de Serghei Rahmaninov — pianistul rus Viktor Eresko și dirijorul Ion Baciu, a cvartetelor de Mozart, Beethoven și a opusurilor implicînd cvartetul de coarde de Enescu în tălmăcirea formației „Voces", a Preludiilor pentru pian de Debussy și Skriabin — op. 11 — și a Sonatelor pentru pian de Mozart, protagonistă fiind Adriana Bera), fiecare nouă inițiativă își are particularitățile și, respectiv, dificultățile ei specifice.

Cît privește „Nocturnele" de Chopin, faptul de a le fi putut asculta pe toate la un loc într-un același concert a însemnat o experiență unică, un fel de scufundare într-o baie de lumină și frumusețe. Dezvăluindu-și, mai mult ca în oricare alte lucrări (fie ele Mazurci sau Poloneze, Preludii sau Balade, Valsuri sau Studii, Sonate sau Concerte), cele mai ascunse cute ale inimii, într-o totală dăruire de sine, Chopin pare a atinge aici cu degete de vrajă, prin intermediul claviaturii pianului, însuși sufletul Muzicii.

Dar... pentru a ajunge la acest reflex de imaterialitate, de farmec inefabil, interpretul are de trecut multe praguri ale măiestriei și multe obstacole. Voi începe cu cel al timpului de desfășurare al ciclului (circa două ore și jumătate) în relație directă cu limitele psihologice ale receptării. Soluția adoptată (și anume prezentarea pieselor în trei grupaje — mai întîi cele cuprinse în numerele de opus 9, 15 și 27, apoi op. 32, 37 și 48 și, în sfîrșit, op. 55, 62 și 72 — cu două pauze intermediare) s-a dovedit a fi nu numai ingenioasă ci și oportună din unghiul unor astfel sesizabile, chiar dacă foarte subtile, diferențieri stilistice, marcînd evoluția compozitorului, pe care apariția departajată a acestor lucrări o acopere în întregime.

Într-un interviu acordat postului de radio Iași, oaspetele rus mărturisea că, neavînd de unde ști cum își cînta Chopin „Nocturnele" sale, nu i-a rămas altă cale de urmat în execuția acestora decît aceea (clasică!) a respectului indicațiilor din text. Acest respect mi s-a părut a fi în egală măsură în literă și spirit, implicînd pe de o parte admirația, dragostea și totala încredere în forța cuceritoare a acestei muzici, iar pe de altă parte o intuiție sigură, fundamentată pe certe afinități de temperament și sensibilitate, justificabile și prin comuna apartenență slavă. S-a adăugat un dar special al liniștii interioare în execuție, trăită și transmisă ca atare ascultătorilor, liniște esențială în cazul unor compoziții în care predomină tempourile reținute și al căror caracter vizează în principal stări sufletești precum melancolia, visarea, meditația; este de avut în vedere în acest sens și tehnica pianistică foarte cizelată, din care, în cazul dat, efortul și crisparea păreau a fi total eliminate, permeabilă totodată unor fine sublinieri de nuanță și culoare, neta delimitare a contrastelor din unele cazuri fiind înlocuită în altele de sugestive încețoșări într-o rafinată plastică a clar-obscurului.

Toate acestea nu au constituit însă decît un fundal favorizant, pe care s-au proiectat rînd pe rînd în mirifica lor splendoare cele 20 de poeme sonore, purtîndu-ne dintr-o încîntare în alta într-un zbor amețitor și demonstrîndu-ne că romantismul nu este numai un stil sau o epocă, ci o stare latentă a spiritului omenesc, un Paradis în care ne putem oricînd regăsi mai frumoși, mai întregi și mai... Oameni!

Liliana GHERMAN

Teatrul „Luceafărul" Iași

„Ochiul babei" de George Vasilescu

După „Soacra cu trei nurori" de Ion Creangă, dramaturgul ieșean **George Vasilescu** a creat o adevărată piesă originală, în versuri, care s-a bucurat, în 195... de un savuros spectacol la Teatrul Național „V. Alecsandri". Este un text scris cu talent, denotînd o admirabilă cunoaștere a satului, a psihologiei țăranului, a relațiilor fundamentale pe care i se întemeiază atît viața cotidiană, cît și permanențele care îi asigură specificul și rezistența în timp. La acestea se adaugă un remarcabil simț al limbii, al graiului moldovenesc, al valorilor lui expresive, aduse în scenă cu neîntrecut pitoresc și simț poetic: structura conflictuală a textului — urmînd liniile sugerate, doar, de povestirea lui Creangă — este învăluită în acest abur sănătos al limbajului care o susține și o nuanțează cu abilitate și cu forță coloristică.

Unul dintre interpreții spectacolului — premieră — absolută, actorul **George Macovei**, îndrăgostit de acest text, îl reia acum la Teatrul „Luceafărul" în triplă ipostază: regizor, scenograf, interpret. Spectacolul realizat de el e fidel textului în esența și spiritul lui, are vervă comică și pitoresc de ton, de situație și de caractere, pune în valoare motivațiile conflictuale și asigură o comunicabilitate directă, nesofisticată, păstrată în principal la nivelul expresivității limbajului literar.

Distribuția e, în general, judicioasă — cu cîteva excepții. În rolul principal — Aftinia —, soacra șireată și truculentă, **Doina Iarcuczewicz** parcurge cu siguranță partitura, adecvîndu-și mijloacele de caracterizare a personajului prin rostire sigură și gestică atent stăpînită. Principala ei oponentă, **Cristina Ciubotariu** — nora cea tînără — are nerv, agerime și comicitate susținută și bine dozată. La fel **Otilia Dediu**, care marchează cu bun simț scenic evoluția personajului ei — nora cea mare — de la timiditate și spaimă, la curajul acțiunii punitive din final. **Nina Dimitriu**, în schimb, exagerează pînă la deformare și neadecvare caracterul personajului — nora mijlocie — prin gesturi îngroșate și rostire stridentă. Cam pe aceeași linie evoluează și **Dorina Crișan-Rusu** în rolul Vecinei, cu ceva mai puțină exagerare, totuși. Grupul bărbaților e mai echilibrat și mai unitar. **George Macovei** păstrează o cadență agreabilă, cu un umor conținut și nuanțat, avînd știința oportunității replicii de efect și a măsurii comicității de situație. La fel **Ion Agachi**, al cărui fler scenic îl ajută să descifreze clar caracterul personajului chiar în condițiile în care acesta nu pare destinat paletei lui interpretative. Alături de acești doi experimentați comici, **Gh. Sfaițer** reușește să se integreze ansamblului, rolul Gheorghiță fiind, cred, cea mai bună realizare a lui de pînă acum. Într-un scurt pasaj scenic, **Viorel Vîrlan** e convingător în rolul Ștefănucă.

Scenografia e comună, dar satisface condiția de cadru al acțiunii.

Înscriindu-se pe o linie tradiționalistă, spectacolul slujește textul, avînd însă nevoie de perfecționări mai ales în potolirea stridențelor de rostire și gestică, de limpezire a relațiilor, ceea ce i-ar spori acuratețea imaginii și comunicabilitatea.

Șt. O.

cultură · religie · filosofie

Ziua Învierii. Ziua triumfului lui Cristos, ziua speranței pentru om

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul" (**Ps** 117, 24), Ziua Învierii, ziua victoriei și a triumfului lui Cristos, ziua speranței pentru om. Spre ea au suspinat toate veacurile, spre ea s-au îndreptat ca într-un pelerinaj continuu întregul cosmos, galaxiile, sistemul nostru solar și tot pămîntul. Spre ea și spre lumina ei a căutat toată ființa. La această clipă a eliberării s-au gîndit primii oameni, patriarhii și profeții și au definit-o „ziua pe care a făcut-o Domnul". Este ziua Lui și a victoriei sale, ziua în care s-au împlinit și s-au desăvîrșit planurile veșnice ale lui Dumnezeu, zi care rămîne și proclamă mereu biruința vieții.

Forța acestei zile, prin opera Duhului Sfînt, continuă să lucreze și astăzi. Este puterea divină care se revarsă peste lume și în inimile oamenilor însetați de lumină și viață, dornici să învingă forțele întunericului și ale morții.

De cînd omul a fost creat ca să se bucure de viață, iar în calea lui s-a interpus păcatul și moartea, de atunci dorul lui de a trăi și a învinge, se manifestă în orice face. Omul se zbate și caută drumul spre ieșire, spre lumină și biruință. Firul de apă care izvorăște din munte și pornește spre mare, spre larg, spre liniște, poate fi o firavă imagine a pelerinajului omului pînă la biruință și înviere.

Din momentul în care Isus a spus: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața" și a demonstrat că El este **Învierea**, de atunci omul nu mai trebuie să rămînă în îndoială. Pentru a învinge, este o cale sigură: „Drumul lui Isus".

Este „ziua pe care a făcut-o Domnul" și în care s-a proclamat din nou că El este Dumnezeul celor vii și nu al celor morți, că El este stăpînul vieții și al morții, (cf. **Mc** 12, 27).

Cu adevărat este opera lui Dumnezeu. Omul n-ar fi fost în stare s-o facă. Este prea limitat ca să stăpînească tot adevărul, toată iubirea și să învingă tot întunericul. Fără Dumnezeu este nimic. Cu El devine ceresc, învinge și stăpînește și se încarcă de cea mai mare speranță.

Paștele, prin forța Duhului Sfînt nu mai încetează, căci este Ziua lui Cristos care „inviind din morți nu mai moare". Peste oameni se revarsă torent de lumină și iubire, care nu mai încetează și nu mai dispare, pentru că **Învierea** este sigiliul și semnul eternității.

Cînd Cristos, Soarele credinței noastre se înalță și strălucește biruitor, păcatul dispare, moartea este învinsă, întunericul și ceața, frigul și gheața necredinței se topesc, cei răi nu mai pot să învingă, omul devine o forță, se umple de lumină și de viață, simte în adîncul sufletului său imboldul cel nou și puternic al curajului și al speranței. Astăzi, mai ales, se crează în noi încredrea și speranța. Avem nevoie mai mult ca oricînd de lumină, de credință și de curaj cu care să proclamăm și să mărturisim tuturor: Cristos a înviat! Aleluia!

Sărbători fericite!

Sfintele Paști, aprilie 1992.

Petru GHERGHEL
Episcop de Iași

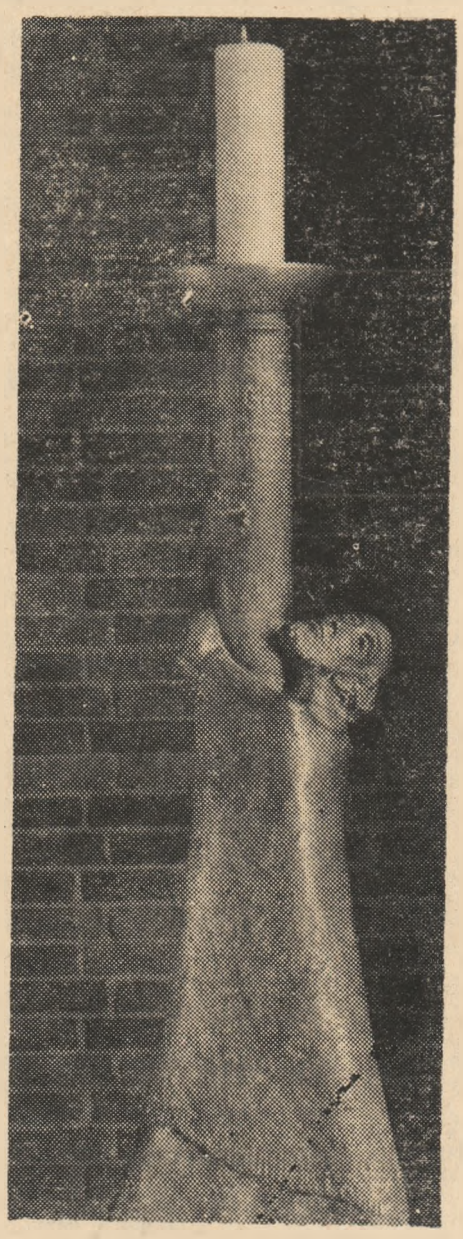

În această noapte de har, Părinte sfînt,
primește jertfa de seară a luminării aprinse!
Biserica îți aduce jertfa solemnă
a acestei luminări
prin mîinile slujitorilor tăi.
Deși flacăra este împărțită,
totuși ea nu-și micșorează strălucirea,
fiind hrănită din ceara din care a fost creată.

O noapte cu adevărat fericită,
care ai unit cerul cu pămîntul,
pe Dumnezeu cu omul!

Doamne, fă ca luminarea aceasta,
sfințită în cinstea numelui tău,
să lumineze neîncetat, spre a risipi
întunericul acestei nopți.
Strălucind împreună cu stelele cerului,
flacăra ei să rămînă aprinsă
pînă la luceafărul dimineții;
acel luceafăr, care nu cunoaște apusul,
Cristos, Fiul tău, care a înviat din morți!

(Fragment dintr-un imn pascal vechi din liturgia latină)

Reflecții biblice

Paștele, între eveniment istoric și tradiție biblică

Dincolo de aspectul extern, fastuos și în multe privințe axat pe un pronunțat fond de folclor religios, sărbătoarea Paștilor deține un primat atît pe linia valorică a evenimentului religios pe care-l comemorează, cît și în ierarhia liturgică a sărbătorilor evident cristologice.

Privită în perspectiva biblică, adică pe linia relatărilor biblice ale Noului Testament, orice cititor, avizat sau neavizat, rămîne cu convingerea că odată cu moartea lui Isus se încheie un capitol istoric bine delimitat.

Chiar și ucenicii Maestrului din Nazaret care fuseseră și ei surprinși de rapiditatea evenimentelor și sfîrșitul abrupt și tragic al Învățătorului lor, au pierdut orice speranță. Dezamăgiți și deprimați sufletește, ei se întorc unul cîte unul în familiile lor pentru a-și relua vechile ocupații. Natura evenimentelor petrecute nu le oferise nici un răgaz de liniște sufletească, de reflecție și interiorizare pentru a desluși în al treisprezecelea ceas sensul tainic și ispășitor al morții lui Isus. În viața acestor ucenici, legați de altfel de Isus prin legături sufletești profunde pe parcursul celor trei ani petrecuți împreună, are loc o **ruptură**. Ar fi fost mai firesc, ținînd cont de logica credinței, să asistăm mai degrabă la un proces de **continuitate**, în virtutea căruia multe din cuvintele și faptele de altădată ale lui Isus, să găsească acum o cheie de explicație. Dimpotrivă evenimentele din Vinerea Mare s-au precipitat cu atîta repeziciune încît moartea lui Isus pe Cruce, așa cum acest lucru ne este descris de altfel în paginile Noului Testament, a însemnat pentru ucenicii lui Isus un eșec personal iar pentru opinia publică de la Ierusalim o catastrofă. Și totuși, evenimentele din Vinerea Mare au avut implicații profunde asupra conștiinței ucenicilor lui Isus, chiar dacă textele Noului Testament sînt foarte sărace în informații de această natură. În aceste momente de încordare și confruntare cu ei înșiși, ucenicii lui Isus și-au însușit o conștiință nouă asupra identității lor și a raporturilor dintre ei. Acest lucru explică faptul, consemnat și de Faptele Apostolilor chiar în primul capitol, cum ucenicii au rămas împreună la Ierusalim în jurul Mariei, Mama lui Isus. Aș defini rodul acestei identități noi ca fiind cel al conștiinței că ei formează o **comunitate** al cărei țel este de orientare **misionară**.

Văzută în această perspectivă, moartea lui Isus, devine evenimentul central din viața Acestuia, care la rîndu-i în viața ucenicilor înseamnă un ÎNCEPUT NOU.

Acest moment de început, care mai tîrziu în lumina Învierii va căpăta noi valențe, se caracterizează prin dinamismul său puternic pe plan religios chiar dacă sub aspect istoric, prezintă nenumărate lacune greu de explicat. Crucea devine astfel, nu numai punct de referință ci și izvor de tărie sufletească. Nu este de mirare faptul că Apostolii lui Isus au întîmpinat dificultăți majore în a explica la rîndul lor forța identității lor: Crucea. Definită de Paul ca „scandal pentru evrei și nebunie pentru greci". (1 Corinteni 1,23).

Noul Testament este unanim atunci cînd explică motivația care mai tîrziu i-a adunat pe ucenici în jurul lui Isus generînd astfel Biserica sa. Toți acești ucenici în mod unanim dau mărturie de faptul că Dumnezeu l-a înviat pe Isus din morți și că lor le revine misiunea de a comunica lumii întregi această Veste: „Pe acest Isus, Dumnezeu l-a înviat iar noi toți sîntem martori ai acestui fapt". (Fapte, 2,32).

În felul acesta, în tradiția biblică veche, adică cu mult înainte ca primele texte evanghelice să se fi conturat, circula un crez de credință preluat de Apostolul Paul în următorii termeni: „Dacă Cristos nu a înviat, atunci predica noastră este zadarnică, zădarnică și credința voastră" (1 Corinteni 15, 14).

Putem afirma că în foarte scurt timp după moartea lui Isus pe cruce, credința ucenicilor în Învierea lui Isus, îmbrăca un contur precis și bine delimitat. Este vorba aici de o luptă lăuntrică la care ucenicii lui Isus au fost angajați pînă la maturizarea definitivă a conștiinței lor religioase. Avem de-a face aici cu un proces care scapă analizei imediate dar care este confirmat de evanghelii, printr-un șir de dificultăți inerente reflectate în textele evanghelice: simțămîntul necredinței și a împietririi inimii (Marcu 16, 14), simțămîntul îndoielii (Matei 28, 17), simțămîntul dezamăgirii (Luca 24, 37).

Putem vorbi de o atitudine ezitantă în primul moment din partea ucenicilor, cuprinsă chiar în accente critice la adresa lui Isus, și totuși efectul final al acestor simțăminte s-a materializat în foarte scurtă vreme în disponibilitatea lor de a deveni martori ai unui eveniment care chiar dacă scapă controlului istoric, nu poate fi rupt de istorie.

În felul acesta Evenimentul Pascal prin faptele petrecute în Vinerea Mare, capătă valoare indiscutabil de faptă istorică chiar dacă el în relatările biblice este prezentat pe fond de legendă în care nu odată intervin unele inexactități care desigur confirmă odată mai mult cît de dificil este să reconstituim **a posteriori** sirul evenimentelor petrecute în dimineața acelei „prime zile a săptămînii".

Pentru acest motiv, argumentele în apărarea Paștelui ca eveniment istoric, nu trebuiesc căutate neapărat în povestirile pascale din finalul celor patru evanghelii ci în formulele de provenienței liturgică care s-au păstrat sporadic în respectivele relatări. Iată două exemple care demonstrează acest lucru:

a) „Domnul a înviat cu adevărat și i-a apărut lui Simon" (Luca 24, 34).

b) „Cristos a murit pentru păcatele noastre, potrivit Scripturilor și a fost înmormîntat, a treia zi însă potrivit Scripturilor a înviat și s-a arătat lui Chefa iar apoi celor doisprezece" (1 Corinteni 15, 3-5).

Pr. Prof. Dr. Vladimir PETERCA
Institutul Teologic Romano-Catolic Iași

Învierea lui Cristos — victoria asupra morții

Învierea lui Cristos este un act salvific. Cînd Apostolul Paul scrie: „Isus a murit pentru păcatele noastre, a înviat pentru îndreptățirea noastră" (**Romani** 4,25), el atribuie învierii lui Isus o valoare salvifică. Ea nu este o adăugire exterioară, ci este un act care desăvîrșește ceea ce împlinea Crucea.

Isus înviat „făcut Domn și Cristos" (**Fapte** 2, 36), „rînduit Fiu al lui Dumnezeu cu putere" (**Romani** 1, 4), prezintă în persoana sa statutul exemplar al omului pe deplin mîntuit. Isus realizează și manifestă în același timp ceea ce este mîntuirea noastră. Învierea este revelația definitivă a mîntuirii noastre în Cristos.

Bineînțeles, Crucea și Învierea nu pot fi separate. Ele nu sînt salvifice decît împreună. Crucea este Crucea celui Înviat, iar Învierea, este Învierea celui Răstignit. Fără Cruce, Învierea, în ciuda măreției ei, va fi marcată de o radicală ambiguitate; fără Înviere, Crucea nu va fi decît o reprezentație magică, lipsită de orice credibilitate.

Evangheliile ne prezintă evenimentul Învierii prin sintagma „mormîntul gol" (**Luca** 24, 12; **Ioan** 20, 1—10). Care este sensul acestor relatări? „Mormîntul gol" vrea să ne spună că Învierea lui Isus a cuprins și trupul său de carne. Pentru că Învierea nu a avut nici un martor, și pentru că ea „scapă" oricărei încercări de a o „relata" în termenii experienței umane, singura ei „urmă narativă" este absența trupului lui Isus din mormînt. Mormîntul gol este semnul negativ al Învierii, din punctul de vedere al experienței noastre.

„Nu mai este aici" înseamnă, deci, că Isus a împlinit victoria asupra morții. Moartea, care are ultimul cuvînt asupra vieții omului, conform unei legi pe cît de universale pe atît de inevitabile, a suferit o înfrîngere. Mormîntul gol este semnul că mîntuirea a ajuns la trupul lui Cristos. Acest trup nu mai este destinat descompunerii în mormînt. Însă în același timp este un semn și pentru noi. Învierea lui Isus indică legea propriei noastre învieri, care va cuprinde omul întreg.

Pe plan soteriologic, mormîntul gol este, așadar, un semn care ne spune că imaginea acestei lumi nu este realitatea ultimă și că legea corupției nu este ultimul cuvînt al condiției umane. În persoana lui Isus, cosmosul a cunoscut o sfîșiere escatologică prin care transpare viața lui Dumnezeu.

Dispariția trupului lui Isus intervine la sfîrșitul transformărilor pe care le-a suferit în timpul Patimii. Ea se află la punctul „zero" al acestui trup trecut în mod real prin moarte, însă acest „gol" este orientat spre noi forme de prezență. Mai întîi o formă provizorie, cu aparițiile celui Înviat, și apoi într-un mod definitiv, cu nașterea Bisericii, noul Trup al lui Cristos, născut și adunat prin celebrarea Euharistiei.

Astfel Învierea lui Cristos descoperă și în același timp desăvîrșește mîntuirea omului. Ceea ce s-a realizat în Isus este pentru noi. Ea este garanția mîntuirii noastre. Învierea este totodată prezentul nostru secret și viitorul nostru sigur. Pentru că este viitorul omului, ea este și speranța noastră.

Această revelație a conținutului mîntuirii se face în limbajul vieții absolute, al unei vieți care este comuniune și iubire. Învierea îmbracă cu strălucirea gloriei sale imaginea lui Cristos pe Cruce. Iubirea lui Isus transfigurează oribilul în frumusețe. De acum gloria și frumusețea vor confirma că semnul iubirii coincide cu absolutul vieții pe care îl semnifică.

Pr. Diacon Ștefan LUPU
Institutul Teologic Romano-Catolic Iași

DE ET PAR

Acțiunea „Dansul de voiaj" datorată generozității serviciilor culturale ale Ambasadei Franței la București, ne dezvăluie că baletul contemporan este copilul teribil al epocii sale, că dansul cult se practică în „n" variante, una mai incitantă decît alta, în care bogăția mijloacelor de comunicare se subordonează mereu ideii, mesajului umanist.

Stilul de dans al celei de a treia companii care ne vizitează orașul în cadrul manifestărilor pomenite, este complet diferit de al celorlalte două: Cre-Ange, care utilizează tehnici cunoscute de dans modern, stepp și acrobatic și Bouvier-Obadia — promotori ai mișcării naturale de inspirație picturală. Exponent al aceluiași curent atipic, nonconformist, care a dominat mișcarea coregrafică franceză de la sfîrșitul acestui secol, **Georges Appaix** are propria lui „școală", propria personalitate artistică, este, în cel mai înalt grad,el însuși. Lucrările coregrafului marsiliez și ale trupei sale sînt concepute ca niște scrisori, formate din litere și cuvinte, transcrise în gestică și mișcare (eventual) dansantă. Compuse **„De"** acestia și redate **prin ei („par")**, compania nu face decît să le descifreze, ea este **cititoarea**: „La Liseuse", urmînd ca spectatorul să recepteze în funcție de pregătirea și intuiția lui. **De et par** este cea mai recentă „scriscare" — creată în 1991 — și chiar dacă nu există o legătură organică între ele (Agathe, Antiquités 1 Affabulation, Le Bel Eté, Basta !, ș.a. aceasta ar fi putut fi și mai bine înțeleasă în contextul celorlalte. Dar primele „scrisori" concepute cu un deceniu în urmă ne erau inaccesibile; ne despărțea o „cortină de fier" ale cărei urmări se resimt profund în teatrul de dans românesc, dimpreună cu multe alte pierderi spirituale. Este deci firesc ca acum să recuperăm, chiar cu riscul de a fi — mai mult sau mai puțin — șocați, datorită educației noastre „în sens unic".

Curentul artistic „lettrist" — provocat de Isidore Isou la Paris spre sfîrșitul deceniului șase — este reluat în versiunea teatrului coregrafic—muzical de Georges Appaix ca o inovație în domeniu, supusă propriei fantezii și speculații artistice.

Astfel, disecarea cuvintelor, în silabe și litere care compun și recompun verbul în părțile lui constituente, dă posibilitatea unor antrenante analize și savante conferințe, impregnate de vervă și umor, unde ironia (apanajul inteligenței) este folosită cu rafinament asupra propriei lucrări, a propriilor personaje. Este o zburdalnicie a lui Appaix, un joc serios, în care-s folosite texte din Lucrețiu (**Despre natura lucrurilor**) și Vladimir Jankelevitch (**Ironia**). În dorința lor de afirmare, cei șapte artiști polivalenți — actori, dansatori, cîntăreți — își dispută locul la microfon căutînd, prin orice mijloace, să înlăture pe colegul din față, care „s-a ajuns", a „parvenit" să le (să ne) vorbească. Sînt personaje ușor de identificat, descinse parcă din „scena" noastră politică (prea plină de veleitarism și obediență) și care fac din dansul modern o artă cu adevărat contemporană, implicată în frămîntările societății. Personajele lui Appaix sînt foarte actuale, demersul lor artistic e nedeterminat spațial, ceea ce conferă lucrării o notă de universalitate. Textele sînt „atacate" pe rînd, individual — interpreții îmbrîncindu-se unul pe altul — sau în grup, în dans, proză sau cîntec, fiecare părînd convins de dreptatea propriei variante și dorind a convinge și pe alții. Activități diferite, pe multiple planuri fac acțiunea alertă, etalînd o dezordine bine organizată. Încercările unui dialog „constructiv" se sparg în monologuri paralele, corul, început la unison, se divide în două, trei sau mai multe voci, o pretinsă armonie inițială se preface într-un cor al discordiei, aidoma ca în viață. Ceva din spiritul lui Eugen Ionesco și al teatrului absurd imaginat de el (chiar dacă ideea nu este dusă pînă la capăt) se degajă din atmosfera confuză creată pe scenă. Simbioza între gest, muzică și cuvînt este corect articulată într-un tot unitar, deși, mi-aș fi dorit ca **dansul** să tindă a înlocui verbul, în chiar aceeași idee a universalității artei mișcării. Colajul muzical realizat de Georges Appaix (fost saxofonist) — compozitorul, împreună cu Albert Marcoeur și Olivier Renouf folosește cu predilecție jazzul, pentru libertatea de creație pe care o inspiră. O libertate de care G.A. — coreograful, profită din plin, revoluționînd cunoscuta tehnică a dansului pe jazz, care a devenit — după propria lui părere — și ea „clasică", deci claustrată în șabloane. Astfel, G.A. nu „dansează muzica", ci o folosește doar ca acompaniament și fundal sonor al mișcării. Mișcarea, la rîndul ei, pare — ad hoc — improvizată, provenind de asemenea bine cunoscut în tehnica jazzului, la fel ca repetiția, modulația, simplitatea și variația. Șansoneta și ritmul muzicii concrete completează armonios un orizont sonor fascinant și sugestiv. Deși, după cum spuneam, „stilul Appaix" este cu totul personal, vom recunoaște în maniera lui de lucru, faimoasele libertăți ale Isadorei Duncan sau inovațiile mai noi ale coreografului american Merce Cunningham.

Ca și acesta, Appaix nu folosește dansul ca să povestească, ci pentru a crea o atmosferă generatoare de impresii. La fel ca marele american, el folosește expresia frustă, directă, dar e mai „poznaș", mai stenic decît acesta. Și tot ca el, Appaix a știut să-și asume riscul. Riscul de a fi susceptibil la critici, de a avea curajul invențiunii. Și dacă Georges Appaix n-a fost mereu emoționant, rămîne pentru noi, **incintător și imprevizibil.**

Dan BREZULEANU

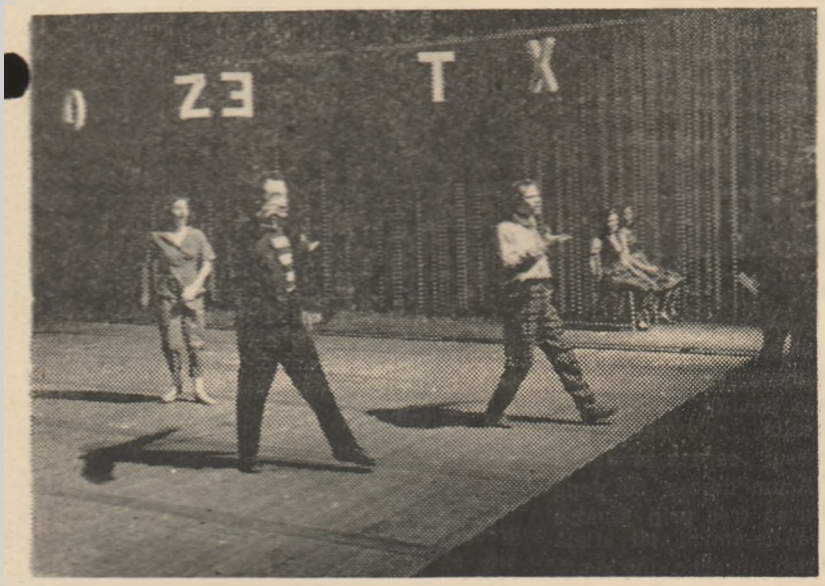

Compania de dans „La Liseuse"

Oamenii au nevoie de căldură sufletească

— interviu cu coregraful Georges Appaix, directorul companiei —

Valeriu Stancu — Stimate domnule Georges Appaix, urîndu-vă bun venit la Iași, aș vrea mai întîi să ne spuneți cum de ați ales numele „La Liseuse" pentru a boteza compania de dans pe care o conduceți ?

Georges Appaix — „La Liseuse este de fapt numele unui tablou de Matisse care mie îmi place foarte mult: o femeie citește așezată la o masă.

— Știu tabloul, pictura franceză e foarte cunoscută în România, iar Matisse e apreciat în mod special la noi, datorită vestitei pînze „La blouse roumaine".

— Deci, „La Liseuse" e un tablou impresionant, de care m-am servit pentru a realiza costumele dansatorilor-actori. Din această cauză i-am împrumutat numele și, în plus, cum tabloul face aluzie la carte, la lectură, iar eu mă servesc în spectacolul meu și de cuvinte, mi s-a părut potrivit acest nume.

— Și cum de v-ați oprit la lucrarea De rerum natura **a scriitorului latin Titus Lucretius Carus ? Evident, simbolistica reperelor culturale este ușor de interpretat, dar ce se ascunde dincolo de ea în acest demers sinestezic baudelairean ?**

— Am ales anumite fragmente din **La nature des choses** (la care se adaugă și **L'ironie** de Vladimir Jankelevitch) din mai multe motive: pentru că e un text foarte profund, foarte actual, pentru că îmi place și mai ales pentru că ilustrează foarte exact ceea ce reprezentăm noi pe scenă.

— Vă aflați pentru întîia oară în România ?

— Da, sînt pentru întîia oară în țara dumneavoastră, dar, înainte de a veni la Iași, am susținut un spectacol la București.

— Deci aveți deja o experiență a spectacolului în teatrul românesc !

— Da am jucat în urmă cu cîteva zile, cînd am avut și primul contact cu publicul român, despre care pot să afirm că e nu numai călduros, primitor, ci și avizat.

— După întîlnirea cu Iașul, veți mai susține spectacole și pe alte scene ale țării ?

— Nu, din păcate, ne reîntoarcem la București, și apoi direct în Franța.

— Din cauza programului foarte încărcat, probabil...

— Da, foarte curînd, chiar în aprilie, vom susține o suită de spectacole la noi în țară.

— La noi în oraș vă aflați în calitate de invitat al Centrului Cultural Francez din Iași, dar știu că ați întreprins turnee și în Germania, în Italia, unde ați fost foarte apreciați.

— Turneele au fost mult mai numeroase, iar la Iași ne aflăm în calitate de invitați ai domnului Georges Diener, directorul C.C.F., în cadrul unei operațiuni artistice mai largi, mai complexe, în care sînt incluse șapte sau opt companii de dans dintre care două sau trei au și susținut spectacole.

— Două : Cre-Ange și Bouvier / Obadia, iar compania dumneavoastră „La Liseuse — Georges Appaix" este a treia trupă franceză de balet care va susține spectacole la Iași, ca invitată a C.C.F.

— Trei, deci, iar restul urmează să sosească și să-și prezinte spectacolul la București și într-un alt oraș al României: ori Iași, ori Cluj, ori Timișoara...

— Mi-ați mărturisit că vă aflați pentru întîia oară în România...

— Da, e adevărat...

— În acest caz, cum de cunoașteți atît de bine orașele țării mele ?

— Dar e ceva normal ca, înainte de a pleca în turneu într-o țară, să te informezi asupra ei, să-i cunoști istoria, cultura, spiritualitatea, aspirațiile, pentru ca apoi să-i cunoști în mod direct și oamenii. De altfel, ni s-a cele trei centre culturale franvorbit în mod detaliat despre ceze din Iași, Cluj și Timișoara și astfel se explică răspunsul meu anterior.

— În ceea ce privește spectacolul propriu-zis, un critic specializat în balet, domnul Dan Brezuleanu, colaborator al revistei, va scrie o cronică a prezenței dumneavoastră scenice, dar convorbirea noastră are loc înaintea spectacolului, așa încît nu pot să vă cer impresii despre publicul ieșean. Despre oraș, însă, ați putea să ne spuneți cîteva cuvinte? L-ați vizitat?

— Aproape deloc, din nefericire, căci avem de pus la punct o mulțime de detalii referitoare la spectacol. Sper, totuși, că ne vom găsi cîteva clipe pentru a vizita acest oraș despre cultura căruia am aflat atîtea lucruri deosebite.

— Dar la București, care au fost reacțiile publicului ?

— La București, în mod efectiv, oamenii au fost destul de surprinși de forma spectacolului, din cauza includerii de texte într-un spectacol coregrafic, includere la care nu se așteptau. Părerea mea însă este că cei mai mulți dintre spectatori au fost emoționați de acest spectacol care e destul de deosebit, insolit chiar, și cu o doză substanțială de emotivitate, care transmite o oarecare căldură sufletească de care oamenii au absolută nevoie, sînt sensibili la astfel de demersuri artistice, nu-i așa ?

— Da, mai ales ieșenii, care pînă în prezent, mai exact pînă la înființarea acestui Centru cultural, n-au avut ocazia de a urmări spectacole susținute de companii străine, în special din Franța, țară de care noi sîntem atît de legați. Acum, grație acestor centre, românii au posibilitatea de a cunoaște și alte maniere de spectacol și alte viziuni artistice.

— Aveți dreptate, cred că urmărind activitatea unui anumit număr de companii franceze, ieșenii au posibilitatea de a-și da seama de diversitatea și complexitatea exprimării artistice actuale a dansului contemporan, căci spectacolele sînt foarte, foarte diferite, există o mare libertate de exprimare, diverse direcții de cercetare, de activitate.

— Doriți să transmiteți un mesaj cititorilor revistei „Cronica" ?

— Sper că vor veni în număr mare la spectacol, că acesta le va face plăcere și că ne vor iubi pentru ceea ce facem. Nutresc această speranță întrucît — și e important pentru mine să vă fac mărturisirea asta — aici percep lucrurile puțin diferit de ceea ce simt în Franța. Să mă explic: marea dorință de cunoaștere pe care am întîlnit-o aici și care, după opinia mea, provine din acea lungă perioadă cînd în România totul era interzis, închis, ne emoționează foarte mult, o resimțim foarte puternic, fapt ce — pentru cineva care, ca mine, iubește la extrem spectacolul — conferă o valoare mult mai profundă, activității artei noastre. În fond, ne asumăm o responsabilitate destul de mare în încercarea de a purta un dialog cu oamenii prin intermediul spectacolului, iar receptivitatea publicului e de-a dreptul emoționantă. Credeți-mă, am discutat cu români la București și am rămas foarte mișcat de importanța pe care ne-au acordat-o, de maniera în care ne-au vorbit despre spectacol. Sînt din cale-afară de încîntat și sper să trăiesc aceeași încîntare și la Iași !

— Vă mulțumesc !

Valeriu STANCU

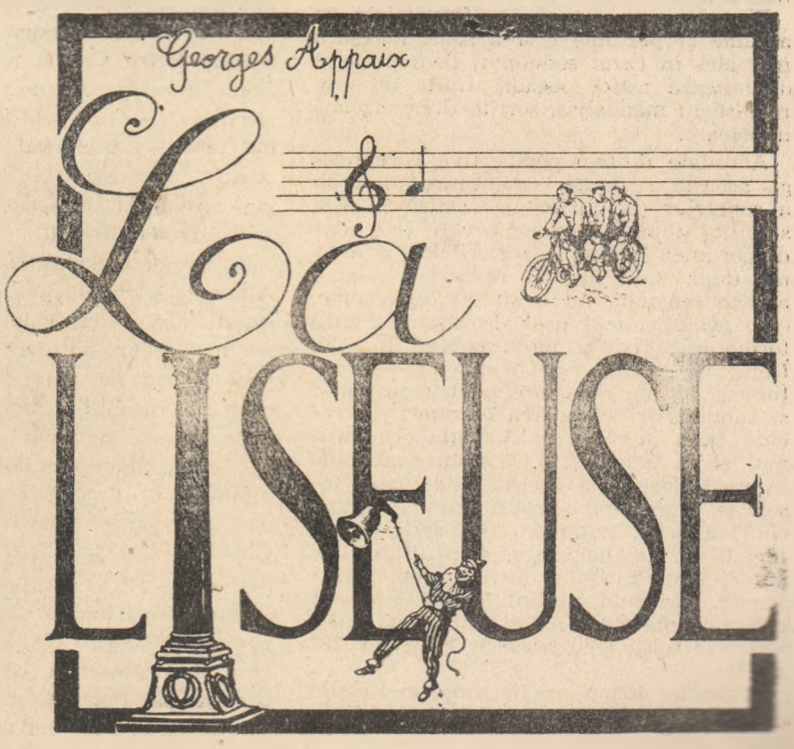

O primă ediție a sonetelor eminesciene

În analiza creației eminesciene, atît G. Ibrăileanu cît și G. Călinescu — nume de maximă rezonanță în critica noastră — au adoptat fără rezerve **criteriul valoric** stabilit de Titu Maiorescu în alcătuirea volumului care avea să devină, după cum bine se știe, începînd cu decembrie 1883, cartea de căpătîi a literaturii române.

Se poate afirma că spiritul critic maiorescian a funcționat și de această dată fără greș. Din noianul manuscriselor „poetului nepereche" el a selectat pentru tipar numai acele bucăți care-i satisfăceau exigențele estetice. Așa se face că, alături de **Odă (în metru antic), Glossă** ori **Somnoroase păsărele...**, pentru volumul de **Poezii** au fost alese și cîteva sonete: **Iubind în taină..., Trecut-au anii...** și **Veneția.**

La baza tuturor clasificărilor ce s-au făcut de-a lungul vremii în interiorul acestei creații s-a operat cu două concepte esențiale: **antumele** și **postumele** eminesciene.

Dacă ne referim exclusiv la sonete, criteriul **valorii estetice** apare într-o lumină și mai puternică. Și aceasta, deoarece Eminescu însuși n-a publicat în timpul vieții sale decît acele poezii cu formă fixă **a căror perfecțiune formală îl îndreptățeau să revendice un loc definitiv printre marii sonetiști ai lumii.**

Iată de ce publicarea unui volum de **Sonete** sub semnătura lui M. Eminescu*) trebuie privită cu justificate rezerve, chiar dacă ediția respectivă este una „critică", datorată cunoscutului eminescolog Petru Creția.

Pentru cel obișnuit cu rigorile muncii științifice, dar și cu metodologia (unanim acceptată) specifică acestei munci, fraza următoare are darul să intrige: „De aceea, am renunțat la publicarea, **în esența ei întîmplătoare** (s.n.), în poezii tipărite în timpul vieții (antume) și poezii tipărite după aceea **(postume)**". (p. 5—6).

Prin atitudinea față de propria-i creație, Eminescu însuși îl contrazice categoric pe distinsul istoric literar care pune semnul egalității între sonetele antume și cele postume. Într-un fel sau altul, tot ce nu a fost încredințat tiparului în timpul vieții sale conține (într-o măsură mai mare sau mai mică) imperfecțiuni formale.

Dacă **Sătul de lucru...** este, într-adevăr, „un brulion" — ca să folosim calificativul lui G. Ibrăileanu —, deoarece cuprinde și versuri nerimate, în **Coborîrea apelor** ultimul vers are silabe în exces. **Stau în cerdacul tău...** se abate de la normele sonetului clasic, întrucît aici endecasilabii alternează cu decasilabii. În **Oricare cap îngust** — „poezia aceasta desăvîrșită" (cum o etichetează Petru Creția la p. 16) — apare o cacofonie pe care Eminescu n-ar fi admis-o niciodată într-un text publicat sub semnătura sa. În nici un chip ea nu poate să treacă neobservată fiindcă se află, sub aspect compozițional, într-o poziție-cheie a respectivei structuri — și anume la hotarul dintre catrene și terțete: „Cîntarea mea de glorie săracă. / / Cînd dulcii-i ochi pe linii or s-alerge". În sfîrșit, cu toate că Eminescu admite dubletele lexicale și le utilizează adesea, în următorul vers din **Iambul**: „Atunci cînd Amor **timid** trece praguri" cuvîntul subliniat nu se încadrează în această categorie, ci constituie o imperfecțiune ritmică pe care autorul ar fi îndepărtat-o cu siguranță în versiunile următoare...

Fie că vrem, fie că nu, împărțirea în **antume și postume** este absolut necesară **mai ales în cazul sonetelor,** pentru că se delimitează astfel poeziile **finite** de cele rămase în manuscris, sortite unor cizelări ulterioare.

Abordate dintr-o perspectivă care neagă această realitate, structurarea internă a sonetelor (în „lirice" și „satirice") este stabilită după o cronologie care ține cont de „ordinea în timp a scrierii lor, și anume după data ultimei redactări, pentru a face sensibilă nu o simplă succesiune, ci o evoluție, mai ușor de observat cînd forma este fixă și tonul poetic" (p. 5). Nefăcînd — cum s-ar fi cuvenit — mențiunea „ultima redactare pentru **postume**" și „anul apariției pentru **antume**" se creează falsa impresie că **Veneția** este ultimul sonet eminescian! La ea contribuie în mod decisiv și această notă care însoțește cronologia propriu-zisă: „După cum se vede, Eminescu n-a scris sonete nici în prima tinerețe, nici în ultimii trei ani de activitate, iar între primele două sonete, scrise la Berlin, în 1873, și restul este un interval de trei ani, după care, între 1876 și 1880 scrie restul de 29" (p. 6).

„Primele două" ar fi, conform acestei cronologii, **Cum oceanu-nțărîtat** și **Adînca mare**, „scrise la Berlin în 1873". Dar alături de ele figura și poezia **De asupra mării luna-n nouri joacă**, devenită apoi **Veneția**, iar primul tipar al acestora datează din perioada vieneză!

Dacă mai sînt încă valabile cronologiile stabilite de Perpessicius, atunci aflăm din vol. M. Eminescu, **Opere**, III, p. 148—49, că variantele A, B_1, B_2 și C aparțin epocii vieneze (1872—73), după cum următoarele șapte, numerotate D_{1-3} și E_{1-4} sînt concepute la Iași, în 1876. În sfîrșit, variantele F_{1-5}, G_{1-2}, H și I_{1-2}, cu trei subvariante, datate 1878—1880, au fost elaborate în anii petrecuți la București. Altfel spus, **Veneția** l-a însoțit pretutindeni, în tot timpul scurtei dar rodnicei sale activități literare. Preocuparea pentru sonet a fost deci constantă, neexistînd hiatusuri — așa cum s-ar putea crede din cele afirmate de Petru Creția. E drept, între 1873—76 **nu apar titluri noi**, dar aceasta nu înseamnă nicidecum abandonarea sonetului, ci o muncă de șlefuire a celor vechi, dusă aproape cu patimă.

În mod firesc nu putem uita **ordinea** stabilită de Maiorescu în cazul sonetelor publicate în ediția **Poezii** din decembrie 1883. Nu este însă aici cazul să discutăm de ce **Iubind în taină...** figurează **după** tripticul tipărit de poet în revista ieșeană „Convorbiri literare" din 1879 și nu înaintea sa.

Dar, conform cronologiei propuse de Petru Creția, ordinea lor este schimbată, **Iubind în taină...** devenind primul dintre sonetele pe care ne-am obișnuit a le numi **antume!**

În felul acesta **se obține o linie valorică sinuoasă** (și nicidecum o „evoluție"!) pe care Eminescu n-ar fi admis-o într-un volum de sonete purtînd semnătura sa.

În subtext se polemizează cu Perpessicius care este nu o dată corectat. Astfel, la p. 13 ni se face cunoscută „lecțiunea hotărît greșită" a unor versuri incomplet descifrate de ilustrul editor. Este vorba despre terțetele sonetului **Nenorocit noroc de-a fi iubit**, nerealizate nici ritmic. Petru Creția își începe astfel comentariul succint pe care i-l consacră: „E un sonet nedesăvîrșit: terținele par să reia, repetitiv, catrenele, iar versurile 10 și 13 nu respectă regula rimelor" (p. 13).

Cum nu avem la îndemînă fotocopiile (mărite) ale manuscriselor eminesciene, și nici nu sîntem înzestrați cu perspicacitatea lui Petru Creția, nu-l putem contrazice. În schimb, putem comenta o altă „lecțiune" — în speță a sonetului **Sauve qui peut** —, preferînd „varianta Perpessicius", deoarece la o concluzie în acest sens ne duce facsimilul alăturat, mult mai ușor descifrabil.

Deși compozițional au trăsături distincte, **Albumul** și **Sauve qui peut** nu sînt considerate ca avînd valoare autonomă. Ele nu mai figurează deci împreună, ca în unele ediții de pînă acum. Totuși, este reprodus primul catren din **Albumul**, „unde scena salonului e mai elaborată" (p. 26): „Albumul? Bal mascat cu lume multă / în care toți pe sus își poartă nasul, / Disimulîndu-și mutra, gîndul, glasul... / Cu toți vorbesc și nimeni nu ascultă".

Dar între **Albumul** și **Sauve qui peut** — preferat de Petru Creția — există în primul rînd **deosebiri calitative** ce se cer preferat de Petru Creția — există în prifost complet reformulate, nota de vulgaritate („nasul", „mutra") lipsind cu desăvîrșire din varianta autonomă: „Albumul tău e un salon în care / S-adună fel de fel de **lume multă** / Și fiecine așaz-o foaie smultă / Din viața sa, în versuri răbdătoare".

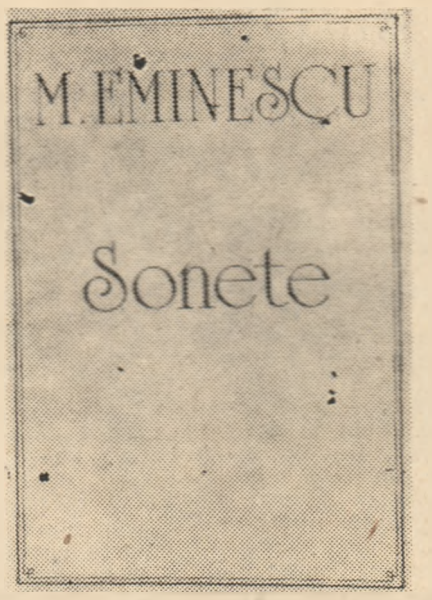

(Deschidem aici o paranteză. Sintagma „lume multă" — așa cum apare și în fotocopia alăturată — este transcrisă de editor „multă lume", **fără vreo justificare anume**, propunînd de fapt schema rimică **abca, inexistentă în sonetul eminescian).**

Al doilea catren din **Albumul**, în care ultimul endecasilab dădea strofei o notă suplimentară de vulgaritate: „Și eu intrai. Mă vezi rărindu-mi pasul. / Un vers încerc cu pana mea incultă. / Pe masa ta așez o foaie smultă, / Ce de cînd e nici n-a visat Parnasul" capătă în **Sauve qui peut** forma: „Acum dorești cu pana mea incultă / Și eu să trec prin mîndra adunare? / Dar ea de-amicii tăi sfială are / Și de-oi vorbi, au cine mă scultă?" În schimb, în terțete modificările sînt minime, dar nuanțările obținute de Eminescu sînt revelatoare — deopotrivă — pentru grija sa față de expresie și de sens. Față de terțetele din primul sonet: „Spre-a-ți aminti trecutele petreceri, / Condeiu-n mînă tu mi-l pui cu silă. / De la oricine-un snop de paie seceri, / / Apoi te uiți rîzînd la cîte-o filă: / Viclean te bucuri de-ale noastre-ntreceri, / Privind în vrav prostia imobilă" schimbările produse în **Sauve qui peut** sînt de ordin calitativ. Astfel, în următorul vers din **Albumul**: „Condeiu-n mînă **tu mi-l pui cu silă**", emistihul B se apropie ca sens de **tu mi-l pui în silă** — spre care ne duce spiritul limbii. **„Silă"** însă rimează cu **„filă"**. Pentru a evita această posibilă **lectură**, Eminescu scrie în **Sauve qui peut**: „Condeiu-n mînă tu mi-l pui **cu sila**", ceea ce este perfect în spiritul limbii, cu riscul de a înlocui rima cu o simplă asonanță: „sila / filă".

Dar această interpretare, plecînd de la textul stabilit de Perpessicius, este aproape amendată de Petru Creția deoarece expresia „cu sila nu există în manuscrise" (p. 27).

Din fericire, fotocopia manuscrisului respectiv (mult mai lizibil decît altele) este alături.

Să nu ni se spună că apostroful existent în dreapta sus a cuvîntului de rimă, **dar nu deasupra vocalei „a"**, îi schimbă calitatea. **Apostroful, păstrînd aceeași distanță față de ultima literă a cuvîntului** mai apare de cîteva ori în poezie, iar ultimul vers îl conține de două ori: „Privind" și „imobilă".

La rîndul ei, fiind scrisă destul de clar, propoziția „cu" nu lasă loc nici unui dubiu interpretativ. (Comparați-o, eventual, cu propoziția „în" care apare în primul vers și observați diferența).

Dacă ne gîndim și la **conținutul** ultimului terțet, constatăm incompatibilitatea dintre gestul făcut de amfitrioană („Condeiu-n mînă tu mi-l pui **în silă**") și rezultatul acestui efort nedorit: **„Viclean te bucuri** de-ale noastre-ntreceri". Or, punînd **forțat**, „cu sila" condeiul în mîna cuiva, **bucuria vicleană** își află o explicație logică.

Nu insistăm aici asupra structurii sonetului eminescian. Am făcut-o cîndva, pe larg, în altă parte. Bănuim că distinsul cercetător posedă o bibliografie exhaustivă a problemei. Vom menționa totuși că schema ideală a sonetului, așa cum este dată la p. 7, nu se suprapune ritmic niciodată peste sonetul eminescian. Și aceasta pentru simplul motiv că endecasilabii săi nu conțin numai cuvinte bisilabice cu accentul pe a doua silabă, așa cum ar cere-o versul iambic perfect.

Cartea are însă, înainte de toate, un explicit **rol programatic**: Eminescu trebuie recitit, dar operei acestui „rar poet" nu trebuie să-i atribuim „tîlcuri care nu sînt, profunzimi absente" etc. (p. 27). Ca atare, domnia-sa îndrumă atent lectura cititorului potențial, sugerîndu-i ce anume să înțeleagă pentru a se apropia de esență și adevăr.

Dacă unele idei cuprinse în ultima parte a considerațiilor critice merită întreaga noastră stimă, trebuie să mărturisim că nu împărtășim deloc opinia referitoare la inutilitatea multora dintre semnificațiile atribuite, de-a lungul vremii, acestui ansamblu original și profund. Fiecare generație e liberă să vadă în Eminescu și **altceva** decît au văzut predecesorii. Mai mult chiar, numai prin raportarea la „omul deplin al culturii noastre", ele se pot defini mai bine.

În ce măsură volumul de față este o „ediție critică" —, cel mai îndreptățit s-o afirme (dar și s-o susțină) este Petru Creția însuși. Ne îndoim însă de faptul că, prin această carte, imaginea poetului nostru național apare mai puternic aureolată.

Adrian VOICA

*) M. Eminescu, **Sonete**, Editura Porto-Franco Galați; Muzeul Literaturii Române.

fondul principal al culturii române

Foamea...

(urmare din pag. 2)

paniată de cea internă. Nici un segment din viața socială nu a rămas neinfestat de ea. La spitalele și sanatoriile de psihiatrie nu este de mirare că te poți întîlni cu Napoleon, cu Shakespeare, cu Michelangelo, cu Freud, cu Eminescu sau cu nu știu care împărat al Etiopiei (chiar poți petrece cu ei ore de trist amuzament), dar, cînd îi descoperi zilnic unde nici nu bănuiești și în număr tot mai mare, „spectacolul" lor nu este deloc liniștitor și prea puțin promițător că timpul acela, care ne-ar îngădui să ne întoarcem la fireștile noastre meniri, se află prin preajmă. Aberația în care am trăit s-ar putea oricînd întoarce, să ne înhațe iar în alte veșminte, cu alte sloganuri, sub alte flamuri, însă cu același rezultat. Nu, nu am o optică a catastrofelor, cred în venirea timpului îngăduitor cu ființa noastră ca într-o altă Bunăvestire, dar simt și degetele acelui duh al răului care ne pipăie mereu sufletul. Acestea din urmă sînt mereu puse la lucru de orgolii explozive, de uri incredibil de veninoase și de o predispoziție, aproape generalizată, de a murdări totul. Foamea de putere este enormă, pantagruelică și, din nefericire, nu ne arată deocamdată decît înfățișarea ei cea mai urîtă. Pe măsură ce speranța noastră îndreptată împotriva mizantropiei, grosolăniei, fricii, teroarei și crimei crește, cresc și disgrațioasele zgomote de înfulecare, de hălpăială de putere. Înfometații noștri, ca și cei de aiurea, nu dau nici un semn de oboseală. Foamea lor este ca o boală. Nu sînt leacuri împotriva ei. Doar o altă boală, ceva ca sida, le-ar putea potoli apetitul. Văzîndu-i zilnic la lucru, te-ai putea distra, dacă în joc ar fi doar existența lor. Din cauza foamei de putere pămîntul de sub tălpile noastre continuă să fie ca nisipul mișcător. Cum să se ridice castele pe un astfel de sol?...

URANIA

Foaie a Universității Ecologice „D. Cantemir" Iași
redactor responsabil :
Valentin CHIDOVEȚ,
student în anul I
litere-ziaristică

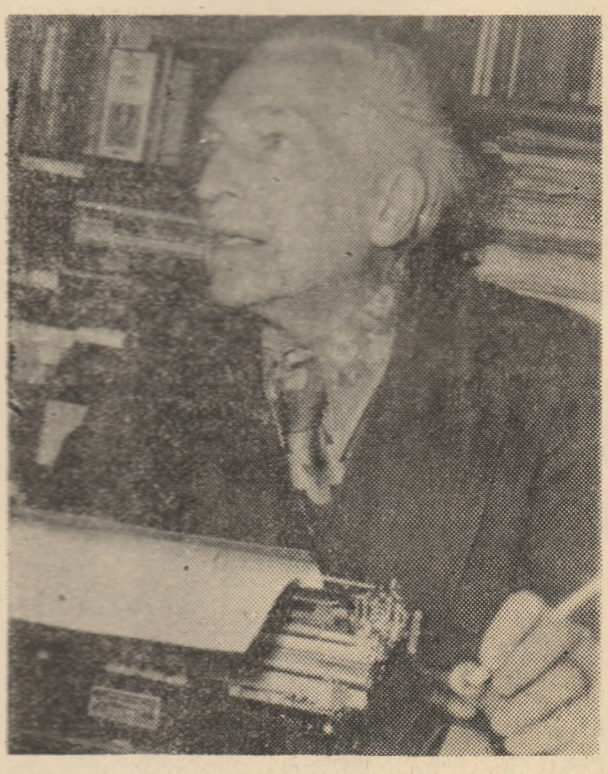

PORTRET

Om de știință al României, doctor docent, profesor, conducător de doctorate, suflet cald și entuziast, vizionar în științele de avangardă — acesta a fost omul pe care l-am ales și care a acceptat să ne fie stindard și îndrumător în activitatea de edificare a libertății și democrației în țara noastră : **Academician DUMITRU I. MANGERON**, președinte de onoare al Universității Ecologice „Dimitrie Cantemir" Iași.

Chiar și o sumară și modestă enumerare a activităților pe care le-a susținut ne va permite să ne facem o idee despre capacitatea și valoarea domniei sale, atît ca om de știință cît și ca părinte sufletesc a zeci de generații de ingineri care susțin azi activitatea tehnică a României.

La stingerea din viață, în cel de-al 68-lea an de muncă neîntreruptă, universitară și apoi politehnică, la Iași, își continua următoarele activități :

— Redactor responsabil al BULETINULUI INSTITUTULUI POLITEHNIC din Iași, fondat în 1946 ;

— Membru în unele comitete de redacție de peste hotare, cea mai recentă cooptare fiind la EUROPEAN JOURNAL OF MECHANICS ;

— Membru în comisii ce se alegeau de diferite universități de peste hotare, în vederea conferirii titlurilor științifice de **D.Sc.** și **Ph.D.**

— Referent științific la toate revistele de bibliografie critică, de Matematică și Mecanică teoretică și aplicată ;

— Cinci ani, cu intermitențe, profesor invitat în Canada (universitățile din Edmonton și Concordia Montreal) și doi ani, la fel, în Brazilia ;

— Perioade lunare cînd expune din cercetări proprii în : U.R.S.S., Franța, Germania ș.a. ;

— Participări active la congrese mondiale de Matematică și Mecanică — alegerea lucrărilor fiind făcută de comitete de selecție foarte severe.

Autor, singur sau în colaborare, a peste 600 de lucrări de specialitate, publicate în 25 de țări. Deosebit este faptul că cel puțin 200 s-au inserat prin selecție severă în „Dările de seamă" ale unor academii de științe celebre (Franța, S.U.A., Italia, U.R.S.S., Japonia, China, Germania, Belgia...).

Numeroși oameni de știință din U.R.S.S., S.U.A., Germania, Italia, Polonia, Bulgaria, Iugoslavia, Pakistan, Canada, Brazilia... au introdus în cărți, tratate, monografii sau în articole din revistele de specialitate adesea chiar în titlul lucrărilor lor, termeni științifici ca : **„Ecuații polivalente Mangeron", „Operatori Mangeron", „Interpolanți Mangeron în T.M.M.", „Ecuații generalizate de dinamică analitică Mangeron"...**

Uriașul volum de muncă și realizări ne convinge pe bună dreptate că omul ales nu va fi întrecut ușor în viitorul apropiat.

Stins din viață, după o grea suferință, în 1991, imaginea Profesorului **D. I. Mangeron** a rămas vie printre noi, un exemplu de urmat pentru studenții noștri.

În amintirea acestui spirit de netăgăduit Universitatea instituie **premiile „D. Mangeron"** pentru cei mai buni studenți ai universității și **bursa „D. Mangeron"** pentru cel mai bunt student — spirit ce se consacră studiului, adevărului și progresului.

Z.M.

Crez și suferință

Hristos a înviat ! Cu cîtă bucurie, căldură și speranță rostim acest mare adevăr !

Din dorința de a ne salva din ghearele Răului, Dumnezeu l-a jertfit pe Fiul Său, pentru a învinge, prin moarte, moartea noastră eternă. Prin moartea Lui am fost salvați. El a devenit Mîntuitorul ; tîrziu am înțeles ceea ce ar fi trebuit să înțelegem de la început. Dar oare chiar am înțeles ?

Apropierea Sfîntului Paște, sărbătoarea cea mai mare a creștinătății, ne cere o purificare nu atît a trupului, cît mai ales o purificare spirituală.

Acum, ar trebui să alungăm dușmănia, invidia, răutatea și cruzimea din noi. Să nu uităm că și pentru noi există o Golgotă a suferinței, că și noi purtăm o cruce.

Într-o lume convulsionată de cruzime, de conflicte plătite cu sînge nevinovat, de patimi și răzbunări ascunse, care reflectă gradul înalt de degradare a ființei umane, să fim buni măcar pentru această zi ! Într-o lume răvășită de mari cataclisme naturale împotriva cărora nici cea mai sofisticată armă nu poate lupta, trebuie să înțelegem că numai întoarcerea la religie, la religia adevărată și nu la cea de paradă, ne mai poate salva.

Doar alungînd răul vom putea descoperi omul din noi, omul care știe să plîngă și să rîdă, omul care-l iubește pe om, îl ajută și-l iartă. Și el, omul, se va putea apropia cu sfială de taina Învierii, va primi lumină și va putea rosti cu lacrimi de bucurie, fără ca glasul să-i sune fals, răspunsul cel adevărat : „Adevărat a înviat !".

Cristina BĂLTEANU

Burse americane pentru studenți români

— interviu cu Dl. CARY BOHLIN, lector Fulbright —

Domnul Cary Bohlin, lectorul american aflat în programul Fulbright, în cadrul Institutului Politehnic Iași — desemnat centru de testare TOEFL-P 415 și GRE 10270 — , a binevoit să ne acorde următorul interviu :

Rep. : — D-le Bohlin, revista „Opinia studențească" a lansat o rubrică destinată informării în privința obținerii burselor de studii în străinătate. Condiția necesară, promovată deja, este obținerea unui ridicat scor la testele TOEFL și GRE.

D-l Bohlin : — Pentru realizarea unui punctaj foarte bun se impune o cunoaștere aprofundată a limbii engleze și, lucru mai dificil pentru studenții români — parcurgerea manualelor TOEFL și GRE, culegeri de subiecte de tipul celor incluse în teste și audierea casetelor care însoțesc manualele.

Rep. : — Numărul universităților americane prezentate în „Opinia studențească" este mic.

D-l Bohlin : — Această carență este legată de spațiul tipografic al revistei. În schimb, biblioteca Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" oferă celor interesați un ghid al tuturor universităților americane și canadiene. „PETERSON GUIDES TO GRADUATE STUDY IN U.S.A. AND CANADA" include date orientative cu privire la programe de învățămînt, posibilitățile de admitere, precum și numărul burselor oferite.

Rep. : — V-aș ruga să ne dați cîteva detalii referitoare la burse.

D-l Bohlin : — Deoarece burselor care acoperă integral cheltuielile studentului sînt în număr limitat, ele se obțin greu. O altă formă de bursă este doar neachitarea taxei de școlarizare. În acest caz, celelalte cheltuieli pot fi acoperite prin obținerea unui loc de muncă în cadrul universității respective (de exemplu în laboratoare) sau în domeniul în care instituția își pregătește studenții. Prin urmare, șansele cele mai mari le au absolvenții unei facultăți, care, astfel, pot presta o activitate conformă licenței.

Rep. : — Cum pot dovedi nivelul de pregătire într-un anumit domeniu cei ce nu au încă o diplomă ?

D-l Bohlin : — Atît absolvenții cît și studenții vor susține în aceeași zi testul general, pentru evaluarea cunoștințelor de limba engleză și testul pe subiectul ales.

Rep. : — Care este perioada optimă de contactare a universităților americane ?

D-l Bohlin : — Prima scrisoare e preferabil să fie trimisă în intervalul noiembrie-ianuarie, pentru ca în lunile martie-aprilie candidatul să fie informat dacă este admis sau nu.

Solicitarea mai multor universități (trei sau patru) are drept consecință creșterea șanselor datorită diferențelor ce există de la o universitate la alta privind numărul burselor acordate și exigența cu care e privit punctajul la testele TOEFL sau GRE.

Rep. : — Care este procentajul celor admiși în universitățile americane proporțional cu numărul solicitanților ?

D-l Bohlin : — De regulă procentul celor admiși este de 14—15 la sută, dar există universități unde acest procent este sub 1 la sută.

Rep. : — Cred că ar fi interesantă o paralelă româno-americană asupra învățămîntului superior.

D-l Bohlin : — Dacă în România programa este mult mai încărcată și studentul e solicitat în multiple arii, studentului american i se oferă, din perspectiva timpului liber și a studiului individual, posibilități mult mai mari. Din punct de vedere calitativ, un student bun sau foarte bun în România se poate bucura de aceleași rezultate în S.U.A.

Rep. : — Informațiile cuprinse în acest dialog nu pot clarifica îndeaproape cititorul interesat în obținerea unei burse de studii.

D-l Bohlin : — Voi fi bucuros să ofer toate informațiile necesare și să ajut, în măsura posibilităților, pe toți cei care mi se vor adresa.

Consemnat de Mircea ENESCU

Corabie de aur, soarele...

În fiecare dimineață,
Cînd zorii îmi deschid pleoapele,
Mă spăl pe față cu rouă
Și-mi șterg ochii cu soarele.

Îndată mă-neacă ozonul,
Miresme mă-mbată profund,
Prin vise aleargă cocorul
Și zarea se-ntinde clară sub gînd.

E-atîta pace în jur
Și-n mine, o sfîntă-armonie
Soarele plutește-n azur
Corabie de aur, pustie.

Nicolae ARTENI

Cartă deontologică a ziariștilor

În majoritatea țărilor lumii nu există un text — nici de lege, nici contractual — care să stabilească uzanțe și obligații aplicabile tuturor ziariștilor. În Franța, de pildă, există o Cartă a obligațiilor profesionale adoptată de Sindicatul național al ziariștilor. Ea cuprinde — esențializat — codul deontologic al profesiei, în afara căruia ziaristul nu este recunoscut și rămîne un simplu aventurier al publicisticii.

Dăm mai jos *) prevederile acestui cod, ele fiind valabile pentru ziariștii din întreaga lume, deci și pentru noi.

• Un ziarist demn de acest nume :

1. **își asumă răspunderea pentru toate scrierile sale ;**
2. **consideră calomnia, acuzațiile fără dovezi, denaturarea documentelor, deformarea faptelor, minciuna ca fiind cele mai grave greșeli profesionale ;**
3. **nu recunoaște decît jurisdicția egalilor săi, suverani în materie de onoare profesională ;**
4. **nu acceptă decît însărcinări compatibile cu demnitatea sa profesională ;**
5. **nu-și va permite să se folosească de titluri sau calități pe care nu le are, să recurgă la mijloace necinstite ca să obțină o informație sau să abuzeze de buna-credință a cuiva ;**
6. **nu va primi bani în unități publice sau în întreprinderi particulare unde calitatea sa de ziarist, autoritatea, relațiile sale să poată fi speculate ;**
7. **nu va semna cu numele său articole de publicitate comercială sau financiară ;**
8. **nu comite nici un plagiat ;**
9. **își citează confrații de breaslă cărora le reproduce texte ;**
10. **nu solicită locul unui confrate de breaslă și nici nu-i determină concedierea, oferindu-se să lucreze în condiții inferioare ;**
11. **păstrează secretul profesional ;**
12. **nu se folosește de libertatea presei în mod interesat ;**
13. **revendică libertatea de a publica informațiile în mod cinstit**
14. **consideră scrupulozitatea și preocuparea pentru adevăr ca principii fundamentale ale activității sale ;**
15. **nu-și confundă rolul cu rolul polițistului.**

*) După Michel Friedman — „Libertăți și răspunderi ale ziariștilor și autorilor".

Studiu și cunoștință

Pentru a ajunge la o impresie clară asupra dorinței multora de a urma o facultate, am fost nevoit să discut cu foarte mulți studenți și viitori studenți. Chiar dacă nu sînt un specialist în asemenea sondaje, am reușit în cele din urmă, să desprind o concluzie.

Majoritatea studenților care urmează o facultate nu o fac din plăcere, nu studiază din dorința și ambiția de a ști cît mai multe lucruri într-un anumit domeniu îndrăgit de ei; pentru mulți facultatea e o aventură.

Am primit răspunsuri de felul următor: **„Știam foarte bine matematica, astfel încît am ales cîteva facultăți în care această disciplină intra în examen și am dat cu banul"; „Am dat, în anul 1988, la facultate pentru că îmi plăcea foarte mult viața de student"; „Mi-ar fi plăcut să fiu profesor, dar părinții aproape că mi-au impus ingineria"; „Am dat la facultate mai mult din snobism"; „Am căutat o facultate unde se intră mai ușor", „Îmi place foarte mult electronica și pot să spun că mă pricep bine, însă acum am prins o post-liceală în domeniul sanitar"; „Sînt student la istorie și mi-a plăcut mult dreptul; universitățile particulare mi-au oferit șansa de a studia ceea ce-mi place"; „Sînt student la Litere și, dacă ar fi să aleg între universitatea de stat și o universitate particulară, aș opta pentru cea din urmă"; „Acum sînt studentă la geografie și în viitor o să fac studii și în domeniul turismului, cred că la o universitate particulară. De ce? Pentru că în turism o să cîștig mai bine ca în învățămînt"; „Urmez Facultatea de Construcții nu pentru că îmi place și, cu toate că am pierdut doi ani, o să dau la o facultate particulară pentru studii în domeniul pedagogiei; cred că am vocație pentru așa ceva".**

Deci puțini tineri urmează o facultate pe care și-au dorit-o de la început. Solicitările din ultimii ani aproape că obligă la un studiu interesat pentru a obține în viitor o slujbă bună, bine plătită; dacă este bine sau rău se va constata în viitor. Părerea mea este că timpul le va rezolva pe toate, iar problemele materiale ale fiecăruia vor dispare și se va studia din plăcerea de a ști și nu din necesitatea de a-ți orea în viață o bună condiție materială.

P.S. Mulțumesc revistei „Opinia Studențească" pentru atenția acordată.

Costică IACOB

O îndelungă agonie

E primăvară! Visăm pe sub streșini ce-adăpostesc cuiburi de rîndunici sau pe alei cu copaci în floare, la cozile de pîine, în gări în care trenurile mereu întîrzie, în stațiile de tramvaie, oriunde. Ne mai rămîne însă timp și pentru politică. Revoluția ne-a dat și acest drept: să facem politică. Pretutindeni se discută, pretutindeni oamenii se lasă antrenați de zvonuri care peste puțin timp ar putea deveni realitate.

În această perioadă post-revoluționară de puternice transformări pe plan politic, economic, cultural, în care am putut să ne confruntăm cu o serie de probleme, ne-am întrebat mai mult ca oricînd: „Ce va fi mîine?" Primele alegeri libere din mai '90 ne-au redat, pe moment, încrederea în ziua de mîine. În acea euforie generală, oamenii sperau într-un trai mai bun și mai liniștit. Însă așteptările electoratului au fost înșelate. Ne-am convins că politica nu-i treabă ușoară și unii ne-am lăsat păgubași.

Sub ochii noștri s-au petrecut evenimente al căror ecou nu ne-a lăsat indiferenți. Priveam înspăimîntați la televizoare dezlănțuirea minerilor ce-și cereau drepturile cu violență; apoi căderea guvernului. Priveam cum prețurile creșteau vertiginos și întrebarea retorică revenea: „Ce va fi mîine?" Ne scotocim prin buzunare și ce putem spune altceva decît: „la naiba cu economia de piață".

Și totuși mai avem timp și pentru politică în acest univers al existenței noastre plin de întrebări și deziluzii. Ce ne vor oferi alegerile care se apropie? În cine să credem și pe cine să alegem? Vom merge oare, din nou, încrezători și plini de speranțe spre secțiile de votare?

Ne-am convins deci cu toții că e greu să faci politică. Dar e oare mai ușor să așteptăm? Pur și simplu să așteptăm? Ce și pînă cînd?

Niciodată nu ne-a fost mai limpede ca acum că „Viața nu e decît o îndelungă agonie!" (Emil Cioran).

Corina GRIGORAȘ

BREVIAR CULTURAL

● Între 2 și 10 mai a.c., se va desfășura la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, cea de a opta ediție a „Festivalului de teatru" — primul festival teatral din țara noastră, inițiat acum 23 de ani.

Tema celei de a opta ediții „O LUME PENTRU TOȚI, O LUME PENTRU FIECARE", se străduiește să sublinieze modul în care actul teatral poate să contribuie la o mai bună înțelegere între oameni.

Directorul Festivalului este binecunoscutul regizor Nicolae Scarlat.

● Centrul Cultural Francez din Iași a propus publicului ieșean, cîteva capodopere ale filmului francez, cu ocazia celei de a 40-a aniversări a revistei „CAHIERS DU CINEMA". Selecția a cuprins: „French Can-Can" de Jean Renoir, „Lola Montes" de Max Ophüls, „Le Beau Serge" de Claude Chabrol, „Les quatre cents coups" de François Truffaut, „A bout du souffle" de Jean-Luc Godard, „Lola" de Jacques Demy, „Paris nous appartient" de Jacques Rivette, „Ma nuit chez Maud" de Eric Rohmer, „Passe ton bac d'abord" de Maurice Pialat, „Les baisers de secours" de Philippe Garrel, „Le petit criminel" de Jacques Doillon.

Val. C.

Nervi de primăvară

Ciudat! Astăzi parcă zăbovesc mai mult privind orașul de sus, de la etajul nouă, de la fereastra larg deschisă. Privesc nepăsător la masa de oameni fluctuantă de pe stradă. Fiecare, fiind excesiv de preocupat de propria persoană, nu sesizează cum printre ei se strecoară nervii, ca niște șerpi cu priviri și mișcări instigatoare; stress-ul cuprinde această animație confuză, ca o frișcă adusă din import în tub de spray.

Undeva, într-un colț al străzii, un prăfuit afiș anunță o premieră a teatrului. Arta!... Simt cum în mine se naște o cetate a sensibilității, sentiment tonifiant pentru sufletul ce trăiește intens fiecare clipă. Alături de afișul teatrului, o puzderie de afișe politice. Politica!... Nepăsarea, renunțarea, revin și pun stăpînire pe mine...

Dar, fir-ar să fie, ce-i asta?... Dintr-odată totul se desprinde de trotuarul indiferent și mizerabil, se apropie încet de bloc și văd neliniștit cum această formă haotică se tîrăște cu o perseverență diabolică, cercetînd milimetru cu milimetru, etaj cu etaj, căutînd o fisură, pentru a răzbate dincolo, în casele oamenilor, sperînd să găsească eventuale victime... Iată, ajunge la fereastra mea... Neliniștea se transformă într-o groază ce pătrunde în mine prin toți porii și, zdrobind nemilos fiecare celulă, gonește sălbatec după sufletul rebel care cere ajutor... Incremenit, fac apel la rațiune. Atrofiată de sloganuri, aceasta nu răspunde. Grija mea pentru cîștigul material, independent de cel spiritual, a transformat-o într-un automat... În acest timp, forma haotică își continuă conștiincioasă urcușul. Asediat, înregistrez mecanic cum spațiul ferestrei e violat. Primii sînt oamenii; se zbat ca peștii pe uscat, imaginîndu-și o salvare singulară în acest ținut virgin de pe pămînt, care așteaptă să-și primească antropoizii. Îi urmează imediat, strecurîndu-se pervers, bandele de nervi care îi manevrau din umbră. Stress-ul se ține scai de ei. Arta de abia își găsește un culoar în colțul din dreapta sus al ferestrei, aducîndu-mi o rază de speranță, din păcate pentru scurtă durată. Căci din urmă vine Politica, etalînd cîrdul de „mari revoluționari"... Se face întuneric... Doar Arta, undeva în colțul ferestrei, mai licărește... Politica vrea să intre, dar n-are loc. Forțează și oamenii, rînd pe rînd, cedează. Nervii și stress-ul de asemenea; în definitiv sînt consecința acesteia. Arta, aproape strivită, își trăiește ultimele clipe... Sub fruntea mea se face noapte... Întunericul își întinde plasa ușoară, ca să prindă sufletul împresurat... Arta, milenară ca și politica, printr-o mișcare abilă, permite pătrunderea unui fulger. Însă politica, cu o mișcare la fel de iute, prinde fulgerul. ...Doamne! fulgerul era însăși primăvara, în toată măreția ei... Sufletul urlă cu disperare: „Ah, nu! am suferit de ajuns, cruță-mi, te rog primăvara". Striga în timp ce secționa Rațiunea infestată de dogmatism, prefăcătorie, impostură, minciună, egoism, de tăcerea și supunerea care ne-au dus la o convietuire gregară. Pe toate acestea le lua și le arunca în gura Politicii. Lacomă, Politica înghițea dezgustătorul amalgam cu un rîs sardonic, uitînd de primăvară. Liberă, aceasta țîșni spre ochii mei, iluminîndu-mă cu făptura ei serafică. După excizia făcută de suflet, ea umplea golurile cu Adevăr, Bine, Frumos, Dreptate, izgonind definitiv întunericul și groaza din mine. În fiecare celulă îmi sădea germenii palpitului vital al nevoii de schimbare... Roșie de furie, Politica se căznește, cu ultimele puteri, să pătrundă în casă sugrumînd și oameni, și nervi, și...

„Închide fereastra că e curent!" strigă tata.

Palid și transpirat de emoție, o închid. Sprijinit cu capul de geam, privesc afară. Într-adevăr, e primăvară! Inima bate în ritmul primăverii... Primăvară, mai rămii „un minut, o secundă, un anotimp, un an, un timp"... Inima bate continuu: primăvară, primăvară, primăvară... Mulțumesc, primăvară, că pe mine, mie, m-ai redat!...

Valentin CHIDOVEȚ

„Viața ca o luptă necurmată"

În zilnica noastră peregrinare către „universalul nicăieri", în fața aspirațiilor, a tentațiilor ce se lovesc mereu de o scrupulozitate schizofrenică, ne simțim din ce în ce mai mult propria deznădejde gîfîind alene pe spinarea timpului. Bolnavi incurabili de imaginație, sfidînd orgoliul ca pe un trecut fără importanță și îngroziți pînă la lacrimi de imaginea falsă a nimicului și a morții căutăm zi de zi soluții salvatoare, căutăm un nou sens propriei noastre vieți în pustiul dintre agonie și extaz.

Sătui peste putință de neajunsurile soartei, antisediționși, împăcați pentru totdeauna cu ceea ce le-a hărăzit destinul, unii au învățat, în cele din urmă, tot căutîndu-și disperarea, cum se moare cituși de cît onorabil. Rătați și împliniți laolaltă, urmîndu-și cărarea pînă la celălalt capăt unde timpul i-a lăsat în grija absolutului, aceștia și-au permis a devora singurătatea pînă la saturație, fericiți să poată descoperi, în sfîrșit, că lumea este doar un banal mecanism al tentativelor... Alții, cei mai mulți, malițioși și în permanență pledînd pentru idealuri risipite cîndva dintr-un snobism izvorît nimeni nu știe de unde, pornesc, iată, nesiguri pe ei, spre a cuceri un mic, oricît de mic pisc al gloriei. Neiertători în tot ceea ce fac, aroganți și iluzorii, își clădesc fericirea pe soclul neputinței celor care nu au puterea și curajul de a încerca. Pentru că dorința de glorie s-a născut din imposibilul niciodată atins, ei cred doar în valoarea nimicului, ignorînd împlinirea semenilor cu întreaga lor glorie urcată la cer. Cinismul, răutatea voită, închistată în sufletele lor, merge totuși pînă la convingerea că doar ei sînt și vor fi stăpînii timpului uitînd, iată, esențialul fapt că timpul a intrat de mult în gloria lui Dumnezeu. Și Dumnezeu nu poate pierde echilibrul acestei lumi, oricît de mult și-ar dori-o vanitoșii noștri semeni. Pe lîngă ei trecem adesea îngroziți de gîndul că fericirea... Dar ce frumos spunea Euripide: „Viața e o luptă necurmată, unii sînt fericiți mai devreme, alții mai tîrziu, iar alții niciodată".

Vasile BREZULEANU

REVISTA REVISTELOR

● „La vîrsta de șaizeci de ani, pe care i-a trimis-o din lună, în zbor de funigei, o fată mirosind a busuioc", revista „România literară" consacră un amplu spațiu omului și scriitorului Fănuș Neagu. Criticii Eugen Simion și Alex. Ștefănescu îi reamintesc autorului romanului „Îngerul a strigat" că „talentele excepționale au obligația să trăiască mult și frumos".

Actualitatea literară „Între parabolă și descripție realistă", articol semnat de Ovid S. Crohmălniceanu, aduce în atenția cititorului romanul Oanei Orlea „Perimetrul zero", inspirat din defunctul regim totalitar. O „cronică a edițiilor" comentează volumul „Nicolae Iorga, Scrisori către Catinca" — istoria unei căsnicii care e, în același timp, un fragment edificator al unei biografii. Poezia e semnată, în acest număr, de Constanța Buzea, Ion Miloș și Mircea Ciobanu.

Un interviu cu dirijorul Cristian Mandeal, o cronică a filmului „Moartea unui artist", o evocare a personalității lui Eugen Lovinescu întregesc sumarul revistei.

● În nr. 13 al revistei „Literatorul". Fănuș Neagu declară: „Eu sînt un scriitor vesel, cu tot tragismul din străfundul povestirilor mele, și care vrea să facă lumea să se simtă adevărată și cu poftă de viață".

Editorialul „Iarna nistreană", comentează situația dramatică din Basarabia și ecourile ei. Nichita Stănescu și apropierea de lirica argheziană, Oskar Pastior despre geneza unei poezii, o recenzie a volumului „Memorii" de Mircea Eliade, rețin atenția cititorului.

● Disputele aprige care au avut loc cu ocazia Convenției F.S.N. nu au scăpat „Opiniei studențești" care, în nr. 9, cu un pronunțat ton caustic, prezintă lupta pentru supremație din interiorul partidului.

C. B.

NICHITA STĂNESCU — itinerar în timp

Sfîrșitul de martie 1933 îl aducea în lumină pe Nichita Hristea N. Stănescu.

După „despărțirea de propria vorbire", iar apoi de „brațele lui lungi și subțiri/ ce tatuau liniștea cu dungi", urmează înnodarea adevărată cu orizontul literar. Pas făcut în 1952—1957, cînd urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității bucureștene.

Ultimul an de studii va însemna pentru „blondul rebel" debutul simultan în „Tribuna" și „Gazeta literară". Poeziile publicate acum sînt și parcă nu de NICHITA STĂNESCU. Ele vor constitui, totuși, rampa de lansare întru viața și existența unui destin poetic ce avea să rupă curgerea obișnuită a limbii române de pînă atunci.

Deși primul volum îi apare în 1960 **(„Sensul Iubirii")**, cartea ce dă o nouă orientare literaturii este numită **„11 Elegii"** (1966).

Din 1969, opera sa începe să fie tradusă în alte limbi: cehă, germană, engleză, franceză, sîrbă, croată, maghiară, estonă, macedoneană.

I se atribuie premiul internațional „Gottfried von Herder" în 1975.

În 1978 publică **„Epica Magna"**, descumpănind critica printr-o inedită formulă lirică.

Propus pentru premiul Nobel, odată cu poetul grec Odiseas Elitis, Academia Suedeză îl va prefera pe acesta din urmă.

În cadrul Festivalului Internațional „Serile de poezie" de la Struga, obține Marele Premiu „Cununa de Aur".

1983, „anul care urmează să vină, nu mai vine și nu va mai veni niciodată!"

A.T. CRISTIAN

UMOR PERLE DE CULTURĂ

„În **Răscoala** țăranii sînt adunați îndîrjiți pe cîmp, în timp ce Rebreanu îi privește cu un ochi de mare prozator".

„Ilie Moromete este un țăran inteligent care l-a ajutat mult pe Marin Preda la realizarea romanului".

„Peneș Curcanul se întoarce de la război cu piciorul rănit și decorat".

„Miorița este o capodoperă cu trei ciobani — doi fiind mișei și o oaie bucălaie".

„Teorema antică a lui Pitagora se poate aplica și în zilele noastre".

„Activitatea piesei **O scrisoare pierdută** se petrece în capitala unui fund de munte".

„Eroul principal al romanului **Răscoala** este țărănimea română în frunte cu Moș Ion Roată".

culese de Camelia CIOBANU

Accente ale spiritualității contemporane

ABD-RU-SHIN
În lumina adevărului
Mesajul GRAALULUI (2)

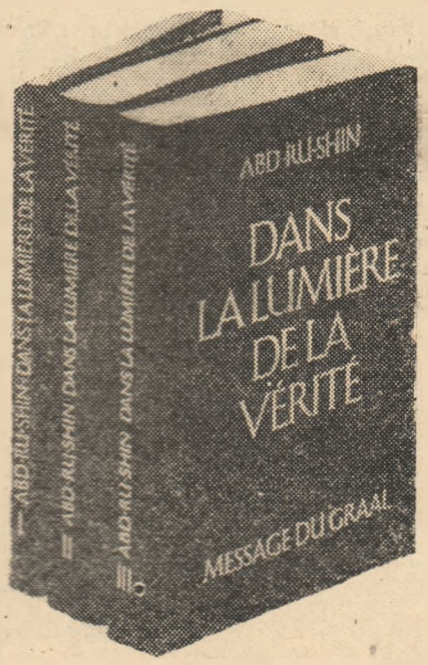

Abd-ru-shin este pseudonimul celui care a fost Oskar Ernst Bernhardt. Și-a ales numele de Abd-ru-shin — „Fiu/Slujitor al Luminii" în limbaj arabo-persan, în împlinirea unei vieți pămîntești trecute, care a constituit pregătirea pentru activitatea sa din viața aceasta. S-a născut la 18 aprilie 1875 în Bischofswerda — Saxonia (Germania).

După terminarea studiilor în orașul natal, s-a dedicat unor activități comerciale, care l-au antrenat în numeroase călătorii — din Orient, pînă în Statele Unite ale Americii. Bogatele impresii din cursul călătoriilor, cît și din permanentele contacte cu oameni aparținînd diferitelor culturi i-au servit drept sursă de inspirație pentru diverse scrieri ; a publicat astfel nuvele, romane, piese de teatru.

Izbucnirea primului război mondial l-a surprins pe O. E. Bernhardt în Anglia : ca cetățean german, a fost internat într-un lagăr în care a stat închis timp de patru ani. Acolo a înțeles necesitatea de a-i ajuta pe oameni pentru a le susține moralul în fața disperării, cît și a marilor întrebări privind viața, moartea, dragostea, soarta și Adevărul.

După terminarea războiului, O. E. Bernhardt s-a întors în Dresda, unde s-a dedicat complet căutării răspunsului la marile întrebări ale omenirii, începînd să publice prelegeri despre acestea. Răspunsurile aveau să constituie treptat opera sa „În Lumina Adevărului — Mesajul Graalului".

În anul 1928 s-a mutat în zona Vomperberg din Tirol (Austria), unde și-a continuat redactarea celor trei volume ale operei sale ; în apropierea sa au venit și s-au stabilit și alți oameni, care s-au străduit să-și construiască un model de viață în sensul Mesajului Graalului.

Anexarea Austriei (1938) la Germania național-socialistă a pus capăt activității sale ; noul regim a trecut Mesajul Graalului pe lista cărților interzise, l-a arestat pe O. E. Bernhardt și i-a confiscat averea. Eliberat apoi, dar cu domiciliul forțat în localitatea Kipsdorf (Saxonia), Abd-ru-shin a mai trăit încă trei ani — timp în care a definitivat Mesajul Graalului, așa cum a dorit el să-l lase ca moștenire.

S-a stins din viață la 6 decembrie 1941 ; rămășițele sale pămîntești au fost aduse în 1949 în Tirol, locul în care și-a creat opera sa — Vomperberg —, devenind ulterior sediul central al Mișcării Graalului.

*

Opera „În Lumina Adevărului — Mesajul Graalului" este constituită din conferințele prezentate și apoi publicate de Abd-ru-shin între anii 1923 și 1938. Editată în trei volume, aceasta conține 168 prelegeri. În alcătuirea sa, Mesajul Graalului pleacă de la simpla prezentare a unor noțiuni sau a unor fapte, pentru a ajunge în expunerile ulterioare la explicații mai ample.

Astfel, iată cum revelează Mesajul Graalului alcătuirea Creației într-o imagine de ansamblu extrem de simplificată.

În afară, deasupra Creației, se află Divinul-nesubstanțial, origine a întregii Lumini și a întregii Forțe — DUMNEZEU. **Totul** provine din Radiația Sa, care nu poate căpăta esență și formă decît o dată cu îndepărtarea de origine. Astfel, în vecinătatea cea mai apropiată de Dumnezeu se află domeniul Divinanimistic, care, ca și Dumnezeu însuși, este veșnic. Creatorul a dat formă Dragostei și Voinței sale : în timp ce partea din Dumnezeu Dragoste, Isus, este Fiul zămislit de El, Care se reîntoarce în întregime la Tatăl, Imanuel — ca Voință a lui Dumnezeu — rămîne de sine stătător și este legat de Creație. El este Fiul Omului.

În Divinul-animistic se află de asemenea imaginea originară a întregii feminități, Mama-Originară sau Regina Originară. La cuvintele lui Dumnezeu „Să fie Lumină !", ea a acționat ca punte feminină necesară. Acest proces de acționare feminină ca o punte corespunde unei Legi a Creației, care este activă pornind din Divinul cel mai înalt și ajungînd pînă în planurile materiale. Ea are ca urmare separarea speciilor Creației în două părți — una masculină, activă și una feminină, pasivă — care se continuă în mod unitar de la domeniul Divin pînă în planurile materiale. La aceasta, partea feminină este de fapt cea conducătoare ; în scara evolutivă a Creației, ea este puntea spre specia superioară următoare și precede masculinul.

Cînd Forța Creatorului s-a revărsat în afara domeniului Divin, a luat ființă mai întîi Creația originară, primordială. În punctul cel mai înalt al acesteia se situează Lăcașul Graalului. În partea sa cea mai eterică, la trecerea spre Divin, se află Graalul. În cuvinte pămîntești, el poate fi descris ca fiind o cupă în care se revarsă Forța divină, pentru ca la intervale regulate să curgă mai departe în Creații și să întrețină viața. Aici acționează Parsival : el este Primul în Creația originară, „Regele regilor", mediatorul între Dumnezeu și Creația Sa.

După Creația originară, din Forța divină, a luat naștere partea spirituală a Creației. Odată cu depărtarea în continuare de Lumina originară, la răcirea și condensarea mai accentuată a radiațiilor, s-a format în cele din urmă partea materială a Creației. De subdiviziunea ei cea mai densă aparține domeniul lumilor, din care face parte și lumea pămîntească. Originea spiritului uman se află la marginea cea mai de jos a domeniului spiritual, care este adevărata sa patrie eternă. Lumile de materie subtilă situate mai jos și planul materialității dense — în care este încarnat omul — sînt efemere și servesc numai ca mijloc ajutător pentru evoluția a tot ceea ce este spiritual.

Pe parcursul evoluției sale prin planurile materiale, Legile autoactive ale Creației îi sunt omului ajutorul cel mai sigur. Spiritul dotat cu liberul arbitru are însă responsabilitatea de a le urma. El este liber în hotărîrile sale și rămîne liber atît timp cît își situează libertatea sa în cadrul Legilor divine. Dacă acționează împotriva lor, spiritul liber se leagă singur de consecințele faptelor sale. Și nimeni nu poate să-l deslege de acestea, doar el însuși putînd să acționeze în acest sens. Necunoașterea Legilor Creației provenite din Dragostea lui Dumnezeu, nu scutește consecințele unei încălcări.

Cunoașterea Legilor divine este cu atît mai importantă în viața omului cu cît se știe că i-a fost dată de la început, omul rămînînd în legătură cu patria sa spirituală în măsura felului în care a trăit și a acționat. Una dintre cele mai importante legi este Legea cauzei și a efectului, care îl situează pe om în orice relație, ca responsabil personal asupra faptelor sale. Printre Legile de bază se numără de asemenea Legea afinității speciilor omogene și Legea gravitației. Toate Legile acționează atît pe plan fizic, precum și pe plan transcedental și spiritual.

Mesajul Graalului nu dă informații teozofice, deci el nu explică existența Dumnezeirii. Dumnezeu a fost și este. El este originea a tot ceea ce există. Spiritul omenesc îl poate recunoaște inuitiv pe Creatorul său, însă — nefiind decît o creatură —, niciodată nu îl va putea înțelege sau explica.

(Extras din „Encyclopédie Philosophique Universelle" — volumul III, difuzată de Presses Universitaires de France — Paris — la cuvîntul Abd-ru-shin).

———

NOTĂ : Volumul I al operei „Mesajul Graalului" va fi disponibil în limba română (în lei), începînd din luna iunie a.c.

— Persoanele care doresc primirea gratuită a broșurii „Conférences choisies" (extrase din „Mesajul Graalului") se pot adresa în scris la „Editions Françaises du Graal" — 23, rue Colbert — 93 100 Montreuil/Bois — FRANCE. Se pot adresa, de asemenea, și la București, la C.P. 34—50.

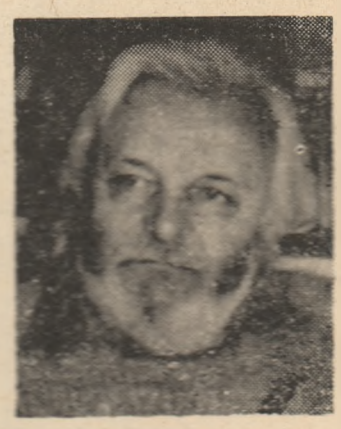

Uimiri

Un pierdut din „generația aminată"

De la Bistrița ne-a venit vestea morții poetului, criticului literar Lucian Valea. Acest vifor nordic a bîntuit, vreme de peste 50 de ani, toate provinciile literelor române, de la Cluj la Timișoara și de la Bacău la Suceava și Botoșani, spre a se întoarce, în sfîrșit acasă, la Bistrița, ca un fiu risipitor, devorat de iubirea tărîmului natal. Lucian Valea poate fi inclus, cum însuși a făcut-o, în **generația aminată**, împărtășind destinul tragic al acelor scriitori cărora zborul literar le-a fost brutal fracturat de dictatura proletariatului. După ce debuta în 1941 cu volumul **Mătănii pentru fata ardeleană**, iar în anul imediat următor publica **Intoarcerea lîngă pămînt**, vor trebui să treacă încă 30 de ani pentru ca să-l aflăm din nou numele „adunat pe-o carte" : **Intoarcerea la Don Quijote** semnifica biografia lirică a unui hidalgo care se bătuse cu morile de vînt și, lefuit de iluzii, încerca să prindă în pînza corăbiei un vînt ce părea favorabil.

Ca și alți congeneri, Valea a făcut închisoare pentru vina de a fi fost în rîndurile tineretului național-țărănist. După „absolvirea" celor 4 ani de detenție (la Onești, Bicaz, Capul Midia) poetul a încercat diverse slujbe de supraviețuire (contabil la o exploatare de piatră la Poeni-Huedin, secretar literar la Teatrul de păpuși Timișoara) din care era înlăturat imediat ce se afla... trecutul său. Din vestul țării a venit în est, crezînd că o să i se piardă urma, dar **dosarul** l-a însoțit peste tot. Totuși, este 2 ani lector la Institutul Pedagogic din Bacău de unde, după un conflict cu un secretar de partid, ajunge profesor la Darabani.

...L-am cunoscut în anii '60, cînd era muzeograf la Suceava. Încă de pe atunci avea părul alb și temperamentul la fel de viforos. După un timp, îi găsim din nou la Darabani, căci și la Suceava devenise indezirabil. După 3 ani de serviciu pe „granită", poetul se stabilește la Botoșani, unde ocupă chiar posturi de conducere în domeniul culturii, dar este mereu schimbat (un an somează), spre a ieși la pensie ca... muzeograf.

Și la Botoșani, Valea a făcut școală de poezie, suitei lui familiale (Mădălina, Tedi, Oana) adăugîndu-i-se cohorta poeților (Gellu Dorian, Dumitru Ignat, D. Tiganiuc, C. Rojescu, George Luca, Victor Teișanu și alții), cu care edita „Caiete botoșănene" și, mai ales, ținea ore de economie literară și politică, spre continua alertă a băieților cu ochi albaștri de la cooperativa „ochiul și timpanul". Bănuiesc că organele locale au răsuflat ușurate cînd au aflat că incomodul lor pensionar se mută la Bistrița.

Nici Bistrița nu l-a asimilat, orgoliul lui (îndreptățit), ciocnindu-se cu măruntele orgolii și interese locale. După Revoluție s-a implicat în lupta politică, a scos și o revistă, de la care a fost, însă, înlăturat fără explicații și menajamente, într-un stil cu care era de multă vreme obișnuit. În ultimele luni s-a retras, dezamăgit, din arenă, restituindu-se deplin iubirilor sale de adîncime : literatura și familia. A murit brusc, fără umilința patului de suferință, pe care n-ar fi suportat-o, tocmai pentru că a suportat atîtea. Pe ultimul drum l-au însoțit tot vechii și statornicii săi prieteni, scriitorii din Botoșani și din Suceava.

În afara volumelor menționate la începutul acestui memento a mai publicat : **Singurătate în Ithaca, Groapa cu lei, Autoportret în timp, Un lungan cu un ghiozdan, Oameni pe care i-am iubit, Coșbuc. În căutarea universului liric, Pe urmele lui George Coșbuc.** La Editura Dacia se află, de mai mulți ani, monografia (în două volume) consacrată lui Coșbuc, iar la „Facla" un volum de versuri (antologice), **Cărțile de joc.** Un alt manuscris care așteaptă este **Generația aminată.** Apariția acestor cărți este mereu amînată, repetînd, parcă, destinul autorului lor.

Moartea lui Lucian Valea a lăsat, la Bistrița, o familie nu numai îndurerată, dar **complet lipsită de mijloace de subzistență.** Ar fi un semn de solidaritate din partea editurilor să publice aceste cărți, întru memoria unui autor cu o existență atît de marcantă și de marcată și întru ajutorarea unei familii, care, fiind în ultimele decenii, oaza de liniște a unui perpetuu neliniștit, se află acum la răscruce de vînturi.

Nici Uniunea Scriitorilor n-ar trebui să rămînă indiferentă.

Nicolae TURTUREANU

Fascinația lecturii

Educația spiritului

Că lectura are un „rol vital și stenic, atunci cînd e împlinită cu pricepere" nu mai trebuie argumentat. Știam că mulți dintre semenii noștri se opresc cu cititul cam la nivelul adolescenței, antrenați fiind în vîltoarea vieții și în mizeriile materiale de fiecare zi. Dar e tulburător cît de actual este modul în care atrăgea atenția Mircea Eliade, într-o conferință ținută la radio în 1935, asupra faptului că nu există o **tehnică a educației culturii și spiritului** de care să se folosească tot omul. Dar parcă astăzi există un asemenea „reper" atît de necesar ? Desigur, încercări teoretice în acest sens au apărut, studii asupra lecturii ca fenomen care alimentează viața sufletească și intelectuală s-au scris, dar nu a apărut „nici un manual cu ajutorul căruia cineva să poată învăța arta de a crește spiritual, de a nu se opri pe loc la o vîrstă de 15 sau 16 ani", cum preciza Eliade. Cu alte cuvinte, acel instrument capabil să transforme acest „viciu" modern care este lectura într-o tehnică în care cititul să nu fie la întîmplare un cusur, o osîndă, o obligație sau pur și simplu o pierdere de timp.

S-au exprimat atîtea puncte de vedere despre lectură cîte definiții s-au dat cărții și culturii în general, de ordinul sutelor și chiar miilor. Aceasta însă nu înseamnă mare lucru. Pentru că, revenind la reflecțiile lui Eliade ca la niște incandescențe ale unui mare spirit enciclopedic, lectura implică funcții dintre cele mai nobile prin care ar putea să devină un mijloc perpetuu de hrană spirituală. „Sunt asemenea cărți care au valoarea unui tonic, a căror lectură depășește bucuria intelectuală sau estetică a unei simple cărți bine gîndite și frumos scrise. Să ne amintim bunăoară de **Martin Eden** al lui Jack London sau de **Un om sfîrșit** al lui Giovanni Papini. Aceste cărți au o discutabilă valoare estetică și morală — dar lectura lor este covîrșitoare". (M. Eliade).

Se citește mult la întîmplare, cum cad cărțile în mînă, ne trezim la vîrsta cînd ne dăm seama că am sărit peste cărți fundamentale, cultura noastră rămînînd incompletă, fragmentată, de aici și starea sau experiența sufletească ciuntită, neîmplinită. Și iarăși revin, pentru a încheia această scurtă pledoarie, la Mircea Eliade : „Avem zeci de mii de formule farmaceutice, de tonice, de siropuri și mai știu eu ce — dar nu s-a găsit nimeni să folosească tehnic această colosală energie sufletească latentă în cărți. Literatura poate însemna un stimulent uriaș". Este o fantastică prefigurare a biblioterapiei ca știință ce se impune în zilele noastre, adică a terapiei prin lectură.

Nicolae BUȘUIOC

Corespondență din Franța

Sînt liberi francezii să spună ce vor?

Nu mi-aș fi imaginat niciodată obstacolele ce apar în comunicare aici, într-o țară unde serviciile de supraveghere a populației, dacă există, nu inspiră groaza cu care eram atît de familiarizați. Sînt liberi francezii să spună ce vor? Îmi vine greu să răspund pe loc. Cînd am încercat să am o întîlnire cu liderii unei organizații studențești nou create (mă interesau mai puțin ideile, cît strategiile comunicaționale), am primit imediat un răspuns favorabil, pentru ca a doua zi să fiu chestionat (era să spun „interogat", dar lipsea cadrul instituțional) asupra naturii bursei cu care am venit în Franța, asupra opțiunii politice. Am dat toate răspunsurile cerute dar am renunțat să mai port o discuție cu membrii unei astfel de grupări, ce-mi amintea de vigilența komsomolistă din „Tînăra Gardă".

Cu ziaristul Christophe Journet, care lucrează la „Courrier de l'Ouest" (al doilea cotidian regional în ceea ce privește tirajul), situația nu a fost aceeași, poate și pentru faptul că, avînd anterior o discuție cu grupul bursierilor „Tempus" pentru a redacta un articol, nu putea avea îndoieli asupra identității subsemnatului. Întîlnirea cu domnia sa, stabilită la două-trei zile după reuniunea menționată mai sus, a avut loc după aproape două săptămîni, în urma unei scrisori la care am primit imediat un răspuns telefonic.

În agenda zilei de 19 februarie figuram, deci, în programul d-lui Journet, la ora 11,30, notat de secretară pe o fișă unde erau înregistrate obligațiile persoanelor de serviciu în redacție, în acea miercuri. Mi-a fost fixat un interval pentru discuție dar o anumită doză de rerăbdare a „subiectului" interviului m-a făcut să presupun că nu voi putea depăși 30 minute. Pentru această durată era pregătit psihologic ziaristul, iar faptul că montasem o casetă de 45 minute l-a descumpănit făcîndu-l să devină nerăbdător.

A suportat totuși cu stoicism circa 16 întrebări (plus reveniri sau precizări). A ținut să-mi spună însă de la bun început că tot ce declară reprezintă punctul de vedere personal al domniei sale și nu angajează redacția ziarului la care lucrează. Reproduc doar o parte a interviului, semnificativă pentru o anume strategie de dialog. Nu o consider ilustrativă pentru ziariștii francezi, o iau doar drept ceea ce este: o reacție a unei persoane, lucrînd ca ziarist și aflîndu-se în postura (bănuiesc inedită) de intervievat.

Gabriel Mardare: — Cine vă sînt „șefii"? Cine decide în fapt dacă un articol sau altul, semnat de dvs. va apărea în ziar?

Christophe Journet: — În ceea ce ne privește pe noi, aici, în ceea ce mă privește, începînd din momentul cînd, avînd cunoștință de un lucru, cred că merită să se scrie despre el în ziar și că necesită o muncă, în general nu există nici o problemă pentru ca articolul să fie realizat și publicat a doua zi sau după aceea. Adică peste încă o zi sau peste o săptămînă, în funcție de actualitatea respectivă, dacă aceasta nu are un caracter de urgență în sensul propriu al termenului. Ca regulă generală, deci, fiecare ziarist are posibilitatea de a-și face munca în mod normal, adică nu are cerințe exprese asupra a ceea ce are de scris. Cu toate acestea, se lucrează mult în funcție **de agendă**, adică pe baza unor cereri exprimate de oamenii din oraș, din departament, de organisme publice sau private care ne dau întîlniri, ceea ce se numește **conferință de presă**. Acele cereri de întîlniri sînt vizate, aprobate de cadrele de conducere ale redacției, care le primesc la redacție prin intermediul secretariatului. Începînd din acel moment, se face o repartizare a muncii, în funcție de numărul de ziariști disponibili în ziua cînd sînt cerute a-cele întîlniri, iar articolele sînt publicate imediat ce au putut fi scrise.

— Nu se întîmplă, totuși, să se scrie mai multe articole sau mai lungi decît încap în pagină?

— Da, asta se întîmplă în fiecare zi, este problema nr. 1 a oricărui ziar, adică ai întotdeauna mai multe lucruri de scris sau de difuzat decît poți publica. Mai întîi pentru că hîrtia, în orice caz pentru mass-media scrisă, costă scump, spațiul e scump, deci ești obligat să alegi, ești forțat să...

— Cine face totuși aceste alegeri...

— Alegerea este făcută în mod colegial, în principiu, de responsabilul de redacție, pentru subiectele mai importante, naționale sau regionale, de secretarii de ediție, ziariști a căror funcție principală este să primească textele, să le recitească, eventual să le corecteze, să le pună în pagină și să prevadă deci „meniul" zilei următoare, în funcție de rubricile asupra cărora lucrează, națională, internațională, regională, locală etc. În funcție de aceștea, deci, alegerea revine redactorului șef sau secretarului de ediție, trecînd pe la diferiți responsabili ai redacțiilor locale unde lucrăm.

— Vi s-a întîmplat, măcar la începutul meseriei, ca unul dintre textele semnate de dvs. să fie refuzat sau remaniat? Din ce motive?

— Este evident că asemenea lucruri pot, aș spune chiar, trebuie să se întîmple, mai ales în primii ani de meserie dar cred că și după aceea, în măsura în care nimeni nu este infailibil, uneori e necesară chiar o privire din afară asupra unei producții textuale destinată publicului, mai ales asupra anumitor subiecte, mă gîndesc mai ales la cele de **fapte diverse**, care ating mulți oameni pe plan afectiv. Este evident, cu cît un subiect va atinge mai mult o familie sau un grup, cu atît mai mult un subiect va risca să le provoace dificultăți, necazuri, să stîrnească sentimente greu de stăpînit, cu atît mai mult articolul trebuie să fie citit și recitit de alte persoane, astfel încît să existe certitudinea că textul nu conține elemente care să fie provocatoare sau greu de acceptat, iar asta face parte din practica de zi cu zi, care constă în faptul că atunci cînd ești grăbit, cînd ai nasul prea aproape de parbriz cum se spune, scrii repede despre ceva, ai nevoie să fii citit pentru a fi sigur că nu apar astfel de incorectitudini. Dar, în asemenea cazuri nu este vorba de cenzură sau de lucruri de acest gen, este vorba de o **corectare**, asemănătoare celei făcute de corector cînd este verificată ortografia, care nu este nici ea infailibilă la toată lumea, mai ales, cred, în unele limbi, nu știu cum o fi în limba română dar...

— Dacă din motive tehnice, vi se face o tăietură într-un articol, vi se cere părerea? Ce se întîmplă dacă, de exemplu, persoana care răspunde de număr, nu vă poate contacta?

— În asemenea situații este foarte simplu. Textul produs de un ziarist este mai întîi proprietatea publicației, trebuie să știți, din momentul cînd produci ceva într-o întreprindere de presă, îți vinzi munca. Răspunsul este deci că în regulă generală, cînd o corectură de detaliu sau mai importantă trebuie să fie făcută se face totul în principiu pentru a se lua legătura cu autorul textului, inclusiv acasă, uneori seara tîrziu, ceea ce nu-i întotdeauna plăcut... Asta este prima problemă. O a doua este că se poate efectiv ca dintr-un motiv oarecare să fii plecat din localitate sau să nu poți fi găsit cînd modificarea trebuie făcută, cînd trebuie adăugat un detaliu sau trebuie înlăturat ceva pentru că se consideră că ar fi neverificat sau puțin sigur. În aceste cazuri, cadrele de conducere din redacție, responsabilul ediției sau redactorul șef, eventual adjunctul, iau hotărîrea de a interveni în text și de a modifica ușor cutare sau cutare frază, astfel încît lizibilitatea să fie totală, cît mai aproape în orice caz de totală...

— În ce domenii ale vieții regionale accesul ziariștilor este limitat prin efectul legii?

— În domeniul ăsta cred că mai sînt multe lucruri de făcut de cei care scriu legile, jurisdicțiile sînt destul de diferite în Europa. Pentru noi este relativ simplu. În general, în momentul cînd vorbești despre ceva, înseamnă că oamenii care ne vorbesc au acceptat să ne vorbească. Apoi este clar că există clauze juridice foarte precise, mai ales privind relatarea faptelor diverse. Se precizează, de exemplu, că nu ai dreptul să tipărești numele unui minor implicat într-o problemă de justiție...

— Unii ziariști de la noi nu înțeleg acest lucru...

— La noi legea există de un oarecare timp, mi-e greu să precizez de cînd. Se întîmplă uneori să nu fie respectată și foarte adesea mai ales pentru că uni polițiști sau judecători trec peste lege, pentru că ei consideră, dintr-un motiv x că au dreptul să numească o persoană sau alta...

Aici a intervenit telefonul. A trebuit să revin pentru a afla dacă și în **alte situații** există restricții legale sau acceptate tacit, dacă asupra ziaristului se pot face presiuni politice (din afara redacției) sau administrative (din interior). Despre acestea însă, cu altă ocazie. După ce voi fi discutat din nou cu domnul Christophe Journet, ziarist de la „Courrier de l'Ouest", dar și cu colegii concurenți ce lucrează la „Ouest-France".

Gabriel MARDARE

PRESA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

NICETO BLAZQUEZ

Noi și vechi acuzații împotriva presei

Din practica jurnalistică s-ar putea avea impresia că, pentru a fi bun ziarist, trebuie să fii imoral sau cel puțin indiferent la imperativele etice care-și trag rădăcina din conștiință. Sînt faimoase în această privință acuzațiile împotriva presei nord-americane, atribuite lui Carl W. Ackerman. Acesta spunea că normele care reglementează jurnalismul se stabilesc în funcție de tirajul ziarelor care oferă publicului ceea ce cere, însă nu ceea ce are nevoie. Ziarul violează drepturile individuale și intimitatea. Știrea nu este informativă, ci proporțională cu finanțarea. Valoarea știrilor este adesea superficială și trivială. Cea mai mare parte a reporterilor sînt inexacți cînd informează prin intermediul interviurilor. Periodicele sînt în serviciul minorităților organizate și prezintă pe criminali ca pe niște eroi, atunci cînd descriu în mod romantic activitățile capilor de bandă. Titrările de obicei nu corespund faptelor și conținutului articolelor. Ziarele sînt interesate în principal de evenimente de la o zi la alta și nu oferă cititorului o relatare continuă și completă a ceea ce se întîmplă. Săptămînalele servesc numai mașinii politice și presa, în general, folosește libertatea de expresie ca pretext pentru a exploata politicienii care o ajută în difuzare și nu în serviciul publicului. Presa nu este sinceră cînd denunță injustele tratate privilegiante pentru că ea însăși are propriile sale interese create cu Departamentul de Poștă. Cel mai mare defect al ei este **proprietatea**; de aceea nu poate să fie imparțială și adevărată apărătoare a binelui public în măsura în care proprietarii săi sînt interesați în alte afaceri. Știrile și fotografiile de multe ori sînt false. Mulți ezită în a exprima adevărata lor părere împotriva **presei pentru** că se tem de reacția redactorilor vizați și de represalii. În subiecte religioase presa caută numai senzaționalul și nu educația poporului. Publicațiile acordă prea multă emfază declarațiilor funcționarilor publici, mai ales membrilor Congresului. În toate țările moderne dezvoltate există periodice al căror obiectiv primordial este să ascundă adevărul. (Cfr. Lee Brown, **Responsabilitate socială a presei**, Mexic, 1977, pp. 37—

Această listă de acuzații împotriva presei nord-americane reprezintă denunțul cel mai complet de defecte etice împotriva ei însăși, în timpul primelor decenii ale secolului al XX-lea.

Din aceeași epocă datează faimoasele acuzații ale lui Theodore Peterson, după care, mijloacele de comunicare în masă au mînuit o enormă putere pentru a-și atinge propriile scopuri. Proprietarii presei și-au făcut cunoscute propriile păreri politice și economice pe seama punctelor de vedere contrarii. Subordonați marii întreprinderi, ziariștii au permis ca acei ce-și plătesc anunțurile să controleze politica și conținutul editorial. În mod frecvent au acordat mai multă atenție superficialului și senzaționalului decît la ceea ce este realmente important. Acesta acuză Mass-Media că violează morala publică și că invadează în mod nejust viața privată. Controlat de grupuri impresariale, accesul în presă este mai dificil pentru cei recent sosiți, prin faptul că periclitează piața liberă și deschisă a ideilor. (Cfr. Bernardino M. Hernando, **Manipulare și Mijloace de Comunicare Socială, în Sal Terrae**, 72 (1984), 511—512).

În 1960, Leo Rosten a prezentat cu insistență o altă listă de acuzații etice împotriva presei nord-americane, reflectînd opinia anumitor cercuri intelectuale. După părerea sa, o mare parte din ceea ce apare în mediile informative sînt prostii și lucruri fără valoare, exprimate într-un stil banal. Se răspîndesc sentimente care ajung să jignească omul de formație intelectuală calificată. Mijloacelor informative, după Rosten, le lipsește originalitatea. Nu sînt folosite cele mai bune creiere și nici talentele cele mai desăvîrșite. Nu se tipărește sau se emite cel mai bun material de care se dispune. De asemenea, nu se oferă publicului informația suficientă și adecvată despre problemele cele mai serioase ale timpului nostru. Nivelul estetic al materialului este scăzut și adevărul este sacrificat în vederea happy-end-ului. Se exaltă lipsurile și prevalează romanțarea, violența și melodrama. Materialul corupe și degradează gustul publicului și creează un fel de audiență care se bucură de diversiunea ieftină și trivială. Mijlocul de informație este ce este pentru că este manipulat numai ca sursă de cîștig. De fapt el este profund influențat de sponsori. Mijloacele informative nu oferă un for adecvat pentru punctele de vedere ale minorităților disidente. (Cfr. Lee Brown, op.c., pp. 43—44).

Acestea și alte reproșuri împotriva presei nord-americane au dat naștere faimosului raport **al Comisiei Hutchins** din care merită să fie subliniate cîteva din indicațiile etice relative la exercițiul informației jurnalistice. (Va urma).

Traducere de Chirilă BLĂNARU

Cititorii din străinătate se pot abona și direct la redacție, prin depunerea în contul valutar 47.21.71.66.50.10 la B.C. Iași, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalent în alte monede convertibile. Zona europeană: 55 dolari S.U.A. (1 an). Zona americană și australiană: 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus și serviciul de expediere direct de redacție.

Redactor șef: IOAN HOLBAN
Redactor șef adjunct: NICOLAE TURTUREANU
Secretar general de redacție: VASILE CONSTANTINESCU
Redacția: Sorin LUPAȘCU ● Bogdan-Mihai MANDACHE ● Ștefan OPREA ● Alexandru PASCU ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ● Secretariat de redacție: Virginia BURDUJA ● Mariana STANCU ● Carmen VERICEANU ● Contabil șef: Nicolae VECHIU ● Secretare dactilografe: Adela GACEA ● Angelica MORARU ● Sector difuzare: Cătălin NICOLAU ● Corespondenți din străinătate: Paolo GIANFELICI (Italia) ● Gabriel MARDARE (Franța) ● Horst FASSEL (Germania) ● Petruța SPÂNU (Polonia) ● Adrian PORUCIUC (S.U.A.) ●

Redacția și administrația: Str. V. Alecsandri nr. 8, Iași, 6600
Telefoane. Redactor șef: 981/46433; Redacția și secretariat redacție; 981/13906; Contabil șef și Difuzare: 981/13923.
Poziția în Catalogul Presei Interne: 842.
ISSN: 1220—4560.
Cont în lei la B.C. Iași: 45.10.09.72.
Cont în valută la B.C. Iași: 47.21.71.66.50.10.

Tiparul: S.C. „Dosoftei" S.A., Str. Sf. Lazăr 49, Iași, 6600.